

Bæredygtig Udvikling

Fødevareklyngens corona-år
Den danske fødevareklynge leverer
– også i en tid præget af corona

Bæredygtig udvikling
Den Globale Klima Task Force kommer med
15 anbefalinger, der skal sikre, at man indfrier
mere af fødevareklyngens globale potentiale

Hos fødevareklyngen
Fødevareklyngen bidrager til Danmarks
samlede indkomst svarende til mere end
5 pct af BNP

Hos landmanden
Strukturudviklingen giver mulighed for nye
metoder, mere specialisering og ny teknologi

Hos virksomhederne
Plantebaserede fødevarer kan blive
endnu en dansk styrkeposition i lighed
med fx kød og mejeriprodukter

Hos forbrugerne
Stort potentiale for danskproducerede grønne
kilder til protein på forbrugernes tallerken

Forord

Grønne løsninger fra Danmark er en del af en bæredygtig fremtid

Fødevarerklyngen

Fødevarerklyngen kan inddeles i tre hovedgrupper. Fødevarer egnet til menneskeligt konsum. Biobaserede produkter, herunder fx minkskind, foder og frø, samt agro-teknologi. Fødevarerklyngen beskæftiger 188.000 personer, eksporterer varer for 163,8 mia. kr. og bidrager til Danmarks samlede indkomst svarende til mere end 5 pct. af bruttonationalproduktet. Fødevarerhvervet har formået at øge produktionen samtidig med at, der er sket et markant fald i miljøpåvirkningen og klimaaftrykket de seneste årtier.

Store forandringer kalder på både handling og langsigtede løsninger.

Hele verden er i voldsom forandring. Om cirka 30 år vil vi være omtrent to milliarder flere mennesker på kloden. Mennesker, som skal have mad, rent vand og hvad tilværelsen ellers kræver af forbrug. Vi mennesker påvirker i større og større grad vores klima og jordens temperatur. Vi ser flere forekomster af tørke, oversvømmelser, stormvejr og generelt meget mere ekstremt vejr.

Det understreger, hvor nødvendigt det er at reducere i alle menneskers udledning af CO₂. Og det stiller blandt andet krav til en mere bæredygtig fødevarerproduktion, som tager hensyn til natur, miljø og klima.

Den danske fødevarerklynge er dygtig til at producere mere med mindre. Det har vi været i mange år. Fødevarerproduktionen er steget samtidig med, at miljøpåvirkningen er blevet mindre. Men vi skal blive ved med at udvikle os. Både i forhold til at producere fødevarer med et så lavt klimaaftryk som muligt, men også inden for alle aspekter af bæredygtighed, når vi producerer og udvikler.

I stort set hele verden har hovedfokus i en periode været flyttet fra klima til den verdensomspændende corona-pandemi.

Pandemien har lagt en dæmper på produktionen, eksporten og vores hverdag, som vi kender den.

Men på trods af pandemien har den bæredygtige udvikling og innovation i den danske fødevarerklynge ikke stået stille. Erhvervet har sikret danske fødevarer til forbrugere verden over, men vi har også arbejdet på fuld kraft med at skabe og udvikle en mere bæredygtig fødevarerproduktion.

Der er ingen tvivl om, at dansk teknologi og innovation kan skabe en bæredygtig udvikling i Danmark. Men vi skal løfte blikket endnu højere op, for den helt store forskel kan vi gøre gennem eksport af innovative løsninger til hele verden. Danske grønne løsninger kan medvirke til at skabe reduktioner af drivhusgasudledninger verden over. Det vil både være til gavn for os selv, resten af verden og ikke mindst de kommende generationer.

Rigtig god læselyst.

Flemming Nør-Pedersen
Konstitueret adm. direktør i Landbrug & Fødevarer

Indhold

1. Fødevareklyngens corona-år

Hvordan har corona påvirket fødevareklyngen og dens værdikæde? Hvordan ser fremtidsudsigterne ud efter corona? Og har forbrugerne forandret holdninger og vaner? Læs om hvordan det danske fødevarerhverv og forbrugerne har klaret sig gennem en tid præget af covid19.

I en corona-tid	6
Fødevareklyngen	7
Foodservice	10
Forbrugerne	11

2. Bæredygtig udvikling

Hvad er bæredygtig udvikling? Hvor meget CO₂ udleder landbruget, og hvordan arbejder landbruget og fødevarevirksomheder med at mindske miljøbelastningen og passe på naturen? Læs om landbrugs- og fødevarerhvervets bidrag til en bæredygtig udvikling.

Bæredygtig udvikling	14
Klima	15
Miljø og natur	20
Forbrug i produktionen	23
Ernæring	25
Artikel: Vertical Farming - grøntsagerne urbaniseres	28

3. Hos fødevareklyngen

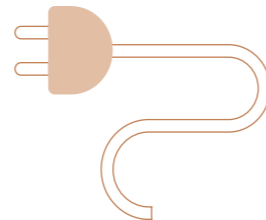
Hvor meget aktivitet og indkomst genererer fødevareklyngen? Hvad er de fire klimamissioner? Og hvordan arbejder den danske fødevareklynge hen imod løsninger på de udfordringer, som den globale landbrugssektor står overfor? Læs om fødevareklyngen i samfundet.

Beskæftigelse og indkomst	32
Eksport	33
Forskning, innovation & uddannelse	36
Artikel: Fødevareklyngen arbejder hen mod løsninger på de globale klimaudfordringer	38

Corona pandemiens påvirkning på fødevareklyngen er sammenfattet i Fødevareklyngens corona-år

Fødevareklyngens corona-år, side 6

33%
reduktion af
fødevarerhvervets
energiforbrug fra
1990-2019

Forbrug i produktionen, side 23

25
afsætningsmarkeder
repræsenterede 85 pct.
af eksporten fra
fødevareklyngen

Eksport, side 33

4. Hos landmanden

Hvor meget af foderforbruget bliver egentlig produceret i Danmark? Kender danskerne til det statslige dyrevelfærdsmærke? Og hvordan var landbrugets økonomi i 2020? Læs om landbrugets produktion det seneste år og få svaret. Desuden kan du læse om, hvordan innovation skal give landbruget et lavere klimaaftryk.

Strukturudvikling	44
Husdyr	45
Dyrevelfærd	48
Vegetabilsk produktion	52
Økologisk produktion	55
Økonomi og indtjening	57
Artikel: Nye veje kræver ny viden og innovation til det praktiske landbrug	60

5. Hos virksomhederne

Hvilket eksportmarked er det vigtigste for dansk oksekød? Hvor stor en andel af omsætningen fra ingrediensbranchen investeres i forskning og udvikling? Og hvor mange landmænd anvendte præcisionsteknologi på deres bedrift i 2020? Læs om virksomhedernes produktion det seneste år.

Virksomhederne	66
Fødevarer sikkerhed	71
Agroindustrien	72
Artikel: Danske landmænd og virksomheder vil levere plantebaserede fødevarer til verdens spiseborde	74

6. Hos forbrugerne

Hvad forstår forbrugerne ved et bæredygtigt fødevarerforbrug? Hvorfor prioriterer forbrugerne danske fødevarer? Og hvor mange spiser færdigretter? Her kan du læse mere om danskernes fødevarerforbrug og indkøbsvaner. Derudover kan du læse om forbrugernes holdning til grønne kilder til protein.

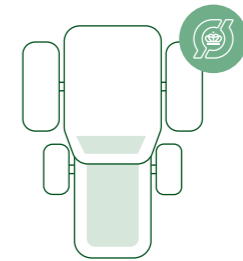
Forbrug i Danmark	80
Artikel: Stort potentiale for danske kilder til vegetabilsk protein	84

7. Tabeller og figurer

Hvor meget eksporterer fødevareklyngen for? Og til hvilke lande? Hvor mange landbrug er der i Danmark? Hvor stort et areal dyrkes økologisk? Dyk ned i tallenes verden. Alle de væsentligste tal om fødevareklyngen er illustreret i tabeller og figurer.

Tabeller & figurer	90
--------------------	----

11,7%
af al landbrugsjord
i Danmark, er dyrket
økologisk

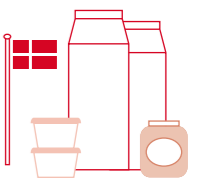
Økologisk produktion, side 55

80%
af eksporten af oksekød
bliver aftaget af EU

Virksomhederne, side 66

39%
svare, at de lægger
vægt på danskproduceret,
når de køber dagligvarer

Forbrug i Danmark, side 80

Væsentlige tal om
fødevareklyngen er illustreret
i tabeller og figurer

Tabeller & figurer, side 90

Fødevareklyngens corona-år

I en corona-tid

Fødevareklyngen leverer

Verden har stået overfor en ny udfordring i form af en sundhedskrise, hvilket har vendt op og ned på vores hverdag. Men på trods af store omvæltninger, så har den danske fødevareklynge levet op til sit ansvar, og forsynet Danmark og verden med gode danske varer.

Det danske landbrugs- og fødevareerhverv leverer – også i en tid præget af covid19. Krisen har været alvorlig, både økonomisk og sundhedsmæssig, men vi har heldigvis ikke oplevet en fødevarekrise i Danmark. Fra landet lukkede ned i marts 2020 og til dags dato har der været mad på hylderne, i kølediskene, og på spisebordet hjemme hos danskerne. Det danske landbrug og fødevareerhverv har nemlig ikke siddet stille. Forsyningskæderne har fungeret, landmændene, medarbejdere på slagterier og mejerier, fødevareproducenter, fødevarekontrol og mange flere har arbejdet, så der har været friske danske fødevarer til forbrugerne.

Fødevareklyngen eksporterede for 163,8 mia. kr. i 2020

År 2020 var det første år med corona, som skabte en helt ny markeds- og hverdagssituation, hvor det meste af verden og størstedelen af vores afsætningsmarkeder var på usikker grund. Den danske fødevareklynge eksporterede for 163,8 mia. kr., hvilket var 3,0 mia. kr. lavere end året før. Det var primært de biobaserede produkter, der oplevede en nedgang, navnlig

eksporten af mink. Et erhverv som led en slet skæbne i november 2020 på grund af covid19 pandemien.

En eksportvare, som oplevede vækst i 2020, var gris. Den samlede eksport af gris var 35,6 mia. kr. i 2020, hvilket var 2 mia. kr. højere end i 2019. Dette var på trods af de udfordringer, som de danske slagterier har haft herhjemme med smitteudbrud og eksportstop til Kina fra de coronaramte slagterier.

Generelt har den danske fødevareklynge klaret sig godt igennem coronakrisen, og det skyldes, at der på tværs af værdikæden har været et tæt og stærkt samarbejde. Forbrugere i Danmark og i store dele af verden har derfor – også i en tid med usikkerhed – kunnet nyde gode danske kvalitetsfødevarer, hvor fødevarer sikkerhed og forsyningsikkerhed er i højsædet.

Fødevareklyngen

Coronas påvirkning på fødevareklyngens værdikæde

Udbredelsen af covid19 har påvirket den danske fødevareklynges værdikæde. Det varierer, hvor meget de enkelte sektorer er blevet påvirket. Dette afsnit vil give et indblik i, hvilken indvirkning covid19 krisen har haft på udvalgte sektorer.

Mejeri

Under den 1. coronabølge i marts 2020 blev fornuftige markedspriser afløst af store prisfald, da hele foodservicesektoren stort set lukkede ned. Det betød prisfald på 20-30 pct. i løbet af ganske få uger. Relativt hurtigt begyndte priserne dog at stige igen, da det viste sig, at efterspørgslen stadig var intakt, idet faldet til foodservice i stort omfang blev udlignet af en tilsvarende stigning i detailhandlen. Under 2. corona-bølge var der ingen reaktion på markedspriserne. Nedlukningen af foodservice betød dog, at mejerierne blev nødt til at omstille deres produktion til i stedet at kunne sælge 'dagligvarer'. Der ved forsvandt en del af salget af de relativt dyre produkter til restauranter. Specielt for mejerier, der primært solgte til foodservice, var det en hård periode at komme igennem. Generelt i mejeri-sektoren har der været et fald i både eksportmængde og -værdi i 2020, hvilket både skyldtes lavere priser, men også øget salg på hjemmemarkedet.

Faldende efterspørgsel af mejeriprodukter til foodservice blev udlignet af en tilsvarende stigning i detailhandlen

Gris

I starten af covid19-nedlukningen oplevede grisesektoren visse startvanskeligheder med forskellige myndigheder på vigtige 3. lands markeder (fx Kina), som lukkede nogle af vores virksomheder i kortere perioder. Derudover gav usikkerheden om udenlandsk arbejdskraft en række logistiske udfordringer for slagterierne. De mange nedlukninger i foodservicesektoren medvirkede desuden til en faldende efterspørgsel efter grisekød. Derudover har slagtingerne og eksporten været påvirket, når der har været smitteudbrud på de danske slagterier.

Men overordnet set har grisesektoren klaret sig rigtig godt gennem corona krisen. Det skyldes bl.a. grisesektorens mangeårige globale afsætningsfokus, som kom sektoren til gode, hvilket bedst afspejles i noteringsudviklingen i perioden.

Okse

I oksekødsektoren har man været stærkt påvirket af, at covid19 pandemien lukkede ned for hele foodservicesegmentet, som er den sektor, som aftager de dyre udskæringer. Restriktioner og nedlukning af foodservicesegmentet samt nedsat turisme har derfor haft en negativ påvirkning på forbruget af oksekød. Desuden brød afsætningen af huder til Italien ned og var medvirkende til en yderligere forværring i økonomien hos de danske producenter.

Æg

Under covid19 pandemien har der været rigeligt med æg i de danske fødevarebutikker, måske bortset fra de første dage, hvor der blev hamstret. Generelt er salget af skalæg steget kraftigt under covid19 krisen, og for hele 2020 steg salget med over 10 pct. Det var dog ikke tilfældet med salget af æg til foodservice, som faldt med 25-30 pct. for hele året. Det var hovedsageligt salget til foodservices private aktører, såsom restauranter, som faldt idet hospitaler, plejehjem mm. fortsat lavede mad hver dag. Det øgede salg af skalæg betød, at der blev mangel på æggebakker.

Salget af skalæg er generelt steget under covid19 krisen

Under covid19 pandemien har der ikke været nogle problemer i æggesektoren mht. foder til dyrene eller transport, og der har heller ikke været mange covid19 smittede på hverken farmene eller på pakkerierne.

Det ovenstående er et billede af, hvad der er sket i Danmark under covid19 pandemien, men det samme har været tilfældet i næsten alle andre lande. Undtagelsen har bl.a. været Indien, hvor salget af fjerkrækød og æg faldt dramatisk efter rygter på de sociale medier om, at covid19 blev spredt med fjerkræ - det tog 4-6 måneder, før markedet rettede sig igen.

Også i Colombia er æggesektoren hårdere ramt end herhjemme, idet regeringens forslag om højere skatter, inkl. højere moms, for at få penge i kassen til afhjælpning af corona, førte til social uro og strejker, så der i et par uger i maj ikke blev leveret foder til farmene, og kyllinger og æg er ikke blevet sendt på markedet. Det har ført til store prisstigninger, og millioner af dyr er døde af sult.

Ingredienser

I starten af covid19 nedlukningen var ingrediensvirksomhedernes fokus på at sikre fortsat produktion og afsætning til kunderne. Ingrediensbranchen er primært B2B, og har således ikke været påvirket direkte af udsving i forbrugerefterspørgslen under covid19 pandemien. Forsyningskæderne var mærkbart påvirket af afbrudte forsyningslinjer samt manglen på fødevarecontainere, som skabte flaskehalse for bl.a. fødevare- og ingrediensvirksomhederne. Det er lykkedes branchen i vidt omfang at inddæmme smitten blandt medarbejderne også i produktionen, således at den ikke har været ramt

af nedlukning i samme grad som fx slagterisektoren. Hovedparten af ingrediensvirksomhederne er stærkt eksportafhængige og derfor præget af udviklingen på de danske fødevareeksportmarkeder.

Under covid19 krisen har det forøgede fokus på sundhedsfremmende fødevarer og fødevarer med antiinflammatorisk effekt virket positivt på efterspørgslen af ingredienser. Den danske fødevarer sikkerhed og kontrol forventes at betyde endnu mere for den globale forbruger end før corona. Stigende fokus og krav til produkter med høj fødevarer sikkerhed forventes at stå stærkere, og dermed vil den danske ingredienssektor kunne komme hurtigere ud af krisen til trods for, at den er stærkt eksportafhængig.

Covid19 har også vist positive elementer blandt ingrediensvirksomhederne. Covid19 har ført til en øget "korpsånd" hos medarbejderne, og der har vist sig en stærk vilje til at komme med nye ideer og optimere forretningsprocesser i alle led af værdikæden i virksomhederne. Branchen har været hurtig til at omstille sig til en digital verden fx med digitale smagninger og kundeevents. Ingredienssektorens stærke fokus på innovation og løsninger til at modvirke klimaforandringer har sikret den en stærk platform igennem covid19 pandemien.

Den danske fødevarer sikkerhed og kontrol forventes at betyde endnu mere for den globale forbruger end før corona

Den seneste tids stigende globale råvarepriser tegner også til at vise sin effekt i ingrediensmarkedet med stigende priser på ingredienser. Ophævelsen af restriktionerne tegner til at bidrage til en forøget efterspørgsel efter fødevarer og dermed også ingredienser og dermed en fremgang i branchen i de kommende måneder. De globale makrotrends indenfor fødevarer (stigende befolkning, større andel af middelklassen og øget efterspørgsel efter forarbejdede fødevarer) har også været med til at afbøde effekterne af covid19.

Mink

Ikke alle de danske landbrugserhverv har haft det lige nemt under coronakrisen. I begyndelsen af oktober 2020 fortalte regeringen, at alle covid19 smittede minkbesætninger skulle aflives. Og onsdag d. 4. november 2020 besluttede regeringen og myndighederne at lukke hele den hæderkronede danske minkproduktion, hvilket kostede de danske minkavlere deres levebrød og livsværk.

Før covid19 var Danmark verdens største producent af minkskind

Nedlukningen af det danske minkerhverv har resulteret i, at et kæmpe potentiale for indtjening går tabt, samt lukning af en stor dansk produktion. Danmark var før covid19 verdens største producent af minkskind, med en produktion på 12,8 mio. minkskind i 2019. Kvaliteten på danske skind skyldtes høj dyrevelfærd på baggrund af flere årtiers forskning på området, hvilket sikrede danske minkskind en merpris på 25 pct. sammenlignet med gennemsnitsprisen på udenlandske skind. Stort set alle danske minkskind blev solgt gennem Kopenhagen Furs aktioner, hvor omkring 99 pct. af de pelsskind, som blev solgt, blev eksporteret. I 2019 var værdien af salget på knap 5 mia. kr., og udgjorde knap 3 pct. af den samlede eksport fra fødevareklyngen. Sammenlignet med hele den danske vareeksport, udgjorde minkskind i 2019 en halv procent heraf i værdi.

Gartneriproduktion

Eksporten af planter udgør 2 mia kr. årligt. Gartnerierne har normalvis det største salg i marts, april og maj måned, hvor 40-80 pct. af omsætningen normalt ligger. Under corona-nedlukningen i hele Europa faldt eksporttallene katastrofalt. I foråret 2020 var der ordrer for 800 mio. kr., som på kort tid blev annulleret. Bare på en uge blev der kasseret 400.000 planter. Imidlertid fandt gartnerierne nogle andre salgskanaler for et mindre udsnit af disse ordrer.

Danskernes øgede tid i hjemmet under covid19 har bidraget til et øget behov for at forskønne hus og have

Hvor eksporten har været ramt, har hjemmemarkedet fået en opblomstring. Danskernes ændrede adfærd mod tid i hjemmet har bidraget til øget behov for at forskønne hus og have. Det har især planteskoler og havecentre mærket. Som både i 2020 og 2021 har berettet om øget omsætning af alle planter.

Nedlukning af hele catering-segmentet har også ramt de gartnerier, som har haft særlig fokus på at levere frugt og grønt. Forbrugernes ændrede købsvaner betød dog, at flere har gjort brug af måltidskasser og online shopping af fødevarer. Flere gartnerier har formået at omstille leverancerne til dette, hvilket har gjort skaden mindre end først antaget.

De hjælpepakker, som den danske regering lavede, viste sig desværre ikke tilstrækkelige for gartnerierhvervet, som har fået et par skrammer som følge af dette.

Foodservice

Foodservicesektoren under covid19 pandemien

Sektoren har været hårdt ramt under pandemien, men fremtiden ser dog stadig lys ud på den anden side af krisen.

Da covid19 ramte Danmark, gik det hårdt ud over store dele af foodservicesektoren. Ad flere omgange har alle steder med servering været lukket, og kun take-away og hjemmelivering har været muligt. Selv i perioder, hvor alle steder måtte genåbne, har spisesteder med servering været underlagt restriktioner, der i høj grad har begrænset deres forretning. Heldigvis har branchen været gode til at agere innovativt og finde på løsninger, der har gjort det muligt at minimere skaderne.

Foodservicesektoren udgør fortsat et attraktivt marked for fødevarerproducenter

Forventet fremtidig vækst i foodservice-kanalen

De forskellige take-away- og udbringningsløsninger, som foodservicebranchen har udviklet, vil antageligt være en gevinst på sigt, da der er forventninger om at visse forbrugergrupper vil fortsætte med at bestille og købe deres mad online. Desuden anslås det, at niveauet for udespisning vil være længere tid om at genfinde sin styrke. Privatøkonomien vil for mange fortsat være presset, og turismen fra udlandet vil være længere tid om at vækste igen. Derfor anslår tal fra Euromonitor, at sektorens omsætning først i 2023 og 2024 vil være på niveau med omsætningen præ-covid19. Men der er grund til optimisme, da der er flere tegn på, at hele sektoren vil genfinde sin styrke og komme forstærket ud af krisen. Det skyldes en positiv udvikling i sektoren, som bunder i både vigtige ændringer i samfundet, samt ændringer i forbrugernes præferencer. Foodservicesektoren udgør dermed fortsat et attraktivt vækstmarked for fødevarerproducenter.

Foodservicesektoren følger med forbrugernes ønsker

Foodservicesektorens fremtidige comeback skyldes især en række forhold, hvor den vigtigste drivkraft for udviklingen er foodservicesektorens egen evne til at tilpasse sig og løbende følge med forbrugernes ønsker. Dette gælder både i distributionen såvel som i produktudbudet. Den private del af foodservicesektorens nye måder at holde forretningen kørende på, som de har gjort under covid19, har øget sektorens tilgængelighed, samt udvalg og størrelse. Generelt ses der blandt danskerne en øget interesse for madkvalitet, og Landbrug & Fødevarers undersøgelser har vist, at forbrugerne oplever, at mange spisesteder i Danmark bidrager positivt med inspiration, kvalitet og gode madoplevelser.

Forbrugerne

Coronas påvirkning på forbrugerne

Covid19 pandemien har haft stor indvirkning på danskernes liv det forgangne år. Det har medført ændringer i forhold til indkøbsvaner, spisevaner og forbrug generelt.

Interessen for fødevarer og madlavning er steget under covid19 krisen. Den øgede interesse for mad afspejles bl.a. i, at der bruges mere tid på madlavning, bages mere, afprøves flere nye opskrifter og ingredienser, samt der bruges flere penge på frisk frugt og grønt. Det interessante ved disse nye vaner er, at mange har et ønske om at fortsætte med at prøve nye opskrifter, samt bage brød og kage efter covid19 pandemien.

Stigende fokus på den mentale sundhed

I flere forskellige studier, som Landbrug & Fødevarer har været en del af, peger forbrugerne på, at covid19 har afstedkommet både større og mindre fokus på sundhed. Hvor der før måske primært har været fokus på den fysiske sundhed, så har pandemien medført et øget fokus på den mentale sundhed. I forhold til forbrugernes spisevaner, så har det ikke umiddelbart medført de store ændringer i opbygningen af hovedmåltiderne, udover at forbrugerne nævner, at de bruger mere tid på madlavningen hjemme. Men nedlukninger og færre muligheder har gjort det acceptabelt med selvforkælelse i form af ekstra snacks, mellemmåltider osv. og forbrugerne tilkendegiver, at de har spist mere slik, chokolade, kage, kiks og indtaget alkohol til at forsøde hverdagen lidt i en udfordrende tid. Direkte adspurgt, mener mange forbrugere dog, at "fornuften" vender tilbage efter corona med fokus på at lægge de usunde spisevaner bag sig.

Pandemien har medført et øget fokus på den mentale sundhed

Forbrugerne vil nedskalere take-away og opskalere udespisning

Vi har under covid19 oplevet, hvordan al udespisning er blevet umuliggjort. Selv efter at foodservicesektoren er åbnet op igen, har forbrugerne været mere forsigtige i forhold til udespisning, dels pga. bekymring om smittefare, og dels pga. et mere begrænset forbrug. Forbrugerne er i stedet gået over til at købe deres måltid som take-away. Take-away er på samme vis, som med de søde sager, også noget som forbrugerne regner med at nedskalere fremadrettet. Det skyldes, at når pandemien har lettet sit greb, så vil det igen være muligt at indtage sin mad ude, hvilket mange vil gøre brug af.

Danskerne forventer at fortsætte med deres ændrede indkøbsvaner efter covid19

Ændrede indkøbsvaner vil vare ved efter covid19 pandemien

Når man tager et kig på, hvorledes forbrugerne har foretaget deres indkøb, kan der også spores en række ændringer. Mange har valgt at handle på andre tidspunkter og oftere alene, og mange har handlet sjældnere end normalt. Samtidig er en ændring af indkøbsvaner på førstepladsen over det, som forbrugerne forventer at fortsætte med efter covid19 pandemien. Mange har opdaget fordelene ved at foretage sine indkøb på tidspunkter, hvor der er færre mennesker i butikkerne og i de mere stille perioder.

Bæredygtig udvikling

Bæredygtig udvikling

Vi skal passe på jorden, så den ikke tager skade af den måde, vi lever på

L&F har længe haft bæredygtighedsambitioner, og danske landmænd og fødevarevirksomheder har været i gang med omstillingen til en mere klimavenlig produktion længe.

Verden står over for flere store udfordringer – klimaforandringer, sundhedskrise (pandemi), knappe ressourcer og tilbagegang i biodiversiteten. Befolkningsstivæksten øger fødevarer- og materialeforbruget, hvilket understreger behovet for at få løst disse udfordringer.

Det er derfor afgørende at sikre en bæredygtig udvikling, så der skabes en god balance mellem udnyttelsen og beskyttelsen af jordens ressourcer til gavn for både den nuværende og de kommende generationer.

Den danske fødevareklynge kan og vil bidrage til at sikre dette. Bæredygtighed har mange aspekter, som kan grupperes i en økonomisk, en miljømæssig og en social dimension. Den miljømæssige dimension dækker bl.a. klima, natur, arealanvendelse og energiforbrug. Alle dimensioner bør tages i betragtning, når der arbejdes med bæredygtig udvikling i fødevareproduktionen og have til hensigt at skabe positive bundlinjer på alle tre dimensioner af bæredygtig udvikling.

Vi skal i endnu højere grad have fokus på at producere ressourceneffektivt og på sammenhængen mellem produktivitet, ernæring og bæredygtighed. Det stiller krav til, at fødevareproducenterne skal have mest muligt ud af produktionen, genanvende endnu flere produkter og materialer samt recirkulere

næringsstoffer i en fremtidig fødevareproduktion. Vi skal kort fortalt producere mere med mindre.

FN's verdensmål for en bæredygtig udvikling sætter en ambitiøs dagsorden for, hvordan vi kan skabe de bedst mulige betingelser for mennesker og miljø både nu og i fremtiden. FN's medlemslande forpligtede sig i 2015 på en ny ramme for bæredygtig udvikling med 17 verdensmål og 169 delmål frem mod 2030.

Alle verdensmålene er relateret til fødevarer. Derfor er en bæredygtig landbrugs- og fødevarer sektor helt central ift. at opfylde verdensmålene. Ved at have en af verdens mest ressource- og klimaeffektive produktioner, kan vi bidrage både direkte og indirekte til at opfylde de 17 verdensmål.

Udgangspunktet er sammen med alle samarbejdspartnere at finde løsninger. Fødevareklyngen vil yde sit bidrag til at finde konstruktive løsninger på de aktuelle bæredygtighedsudfordringer.

Klima

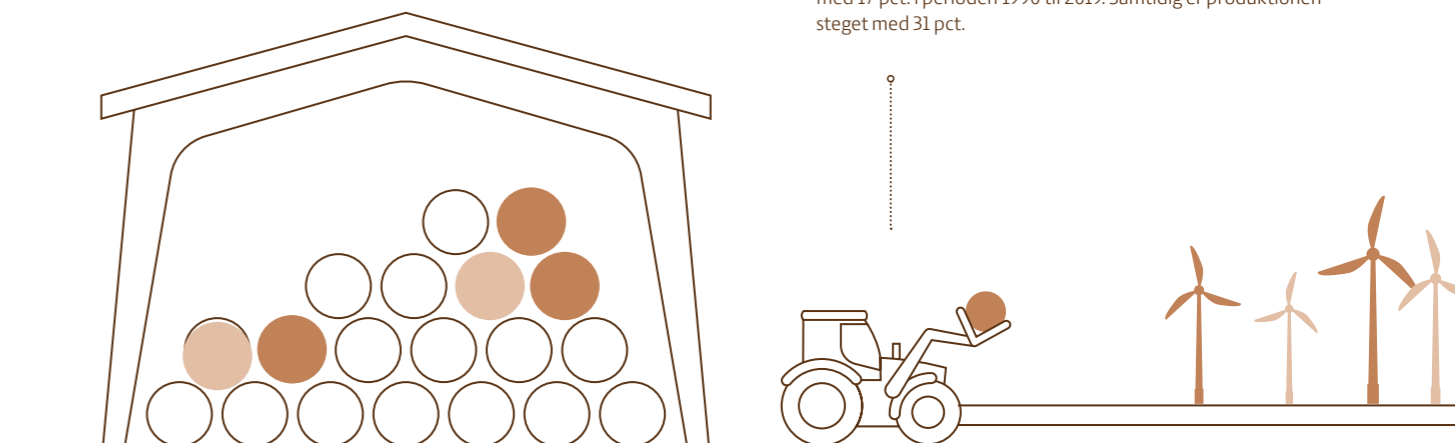
Den danske fødevareklynge er blandt de bedste i verden til at producere fødevarer med lavt klimaaftryk

Fødevareerhvervet ønsker at bidrage aktivt til de danske klimamålsætninger, ligesom vi også fortsat arbejder for vores ambition om at blive klimaneutrale i 2050. I forhold til det globale klima har den danske fødevareklynge potentialet til at gøre en kæmpe forskel gennem eksport af løsninger, teknologi og viden. Nedsættelsen i 2021 af Landbrug & Fødevarers Globale Klima Task Force er en yderligere dimension til klimaarbejdet.

Danmarks udledning af drivhusgasser er faldet med 37,6 pct. siden 1990. Udviklingen er hovedsageligt drevet af udbygning af vedvarende energi som fx el fra vindmøller. Det har betydet, at en række industrielle processer har kunnet udnytte muligheden for elektrificering. Landbrugsproduktion er karakteriseret ved, at produktionen foregår i samspil med en række komplicerede biologiske processer, der helt naturligt involverer udledning af drivhusgasser, hvorfor elektrificeringen ikke har kunnet udnyttes.

17% reduceret udledning

Landbruget har reduceret udledningen af drivhusgasser med 17 pct. i perioden 1990 til 2019. Samtidig er produktionen steget med 31 pct.

Alligevel har landbruget reduceret udledningen med 17 pct. i perioden 1990 til 2019, og det er sket samtidigt med, at produktionen i samme periode er steget med 31 pct.

Landbruget producerer således til stadighed mere med mindre. Landbruget udledte 10,9 mio. tons CO₂e i 2019. Udledningen fordeler sig med 41 pct. fra kvægproduktionen, 42 pct. fra dyrkning af landbrugsjorden, 15 pct. fra produktion af grise, mens 2 pct. stammer fra andre dyr.

Landbruget producerer til stadighed mere med mindre

Flere måder at opgøre udledningerne på

Ovenstående tal er fra den opgørelse, som Danmark rapporterer til EU og FN til brug for det internationale klimaarbejde. Opgørelsen følger FN's retningslinjer, hvilket for landbruget betyder, at opgørelsen alene medtager udledninger fra dansk territorie, og ligeledes alene omfatter en snæver definition af

landbrug. Således medtages ikke landbrugets brug af transport, fx udledning fra traktorer, da disse er omfattet af transportsektorens udledning. Ej heller medtages ændringer i landbrugsjordens kulstofpulje, da disse er omfattet af LULUCF sektoren (Land Use, Land Use Change and Forestry). Endelig indgår udledninger i forbindelse med fx produktion af importeret foderstoffer i de eksporterende landes klimaregnskaber.

At opgørelserne følger FN's retningslinjer betyder dog ikke, at landbruget kun har mulighed for at påvirke udledninger fra den snævre definition af landbrug. Fx vil ordninger til udtagning af lavbundslande (LULUCF) kunne give et væsentligt bidrag til at reducere Danmarks drivhusgasudledninger, ligesom en elektrificering af landbrugets maskiner vil bidrage i takt med, at der udvikles eldrevne landbrugsmaskiner, der er kraftige nok til at opfylde behovet i landbruget. Når landbruget og fødevarerindustrien har udmeldt en vision om at være klimaneutral i 2050, skal det ses i lyset af en bredere opfattelse af landbrugets- og fødevarerindustriens emissioner. Visionen omfatter alle de aktiviteter, som aktører inden for landbrugs- og fødevarerindustrien har mulighed for at påvirke.

Klimaloven

I 2020 vedtog det danske folketing klimaloven. I klimaloven er der sat målsætninger om at Danmark i 2030 skal have reduceret udledningen af drivhusgasser med 70 pct. målt i forhold til udledningen i 1990 og Danmark skal være klimaneutral senest i 2050. I EU-regi er ambitionerne blevet strammet i forbindelse med den europæiske klimalov, hvor reduktionsmålet for EU i 2030 er en reduktion på mindst 55 pct. i forhold til 1990. Når Danmark opfylder 2030 målsætningen på 70 pct., bidrager vi dermed mere end andre lande behøver at forpligtige sig til. Reduktionsmålet på 70 pct. omfatter alene udledninger fra dansk grund, dvs. at der ikke er mulighed for fx at foretage kvoteannulleringer i EU's kvotesystem, ligesom eksport af grøn strøm heller ikke indgår.

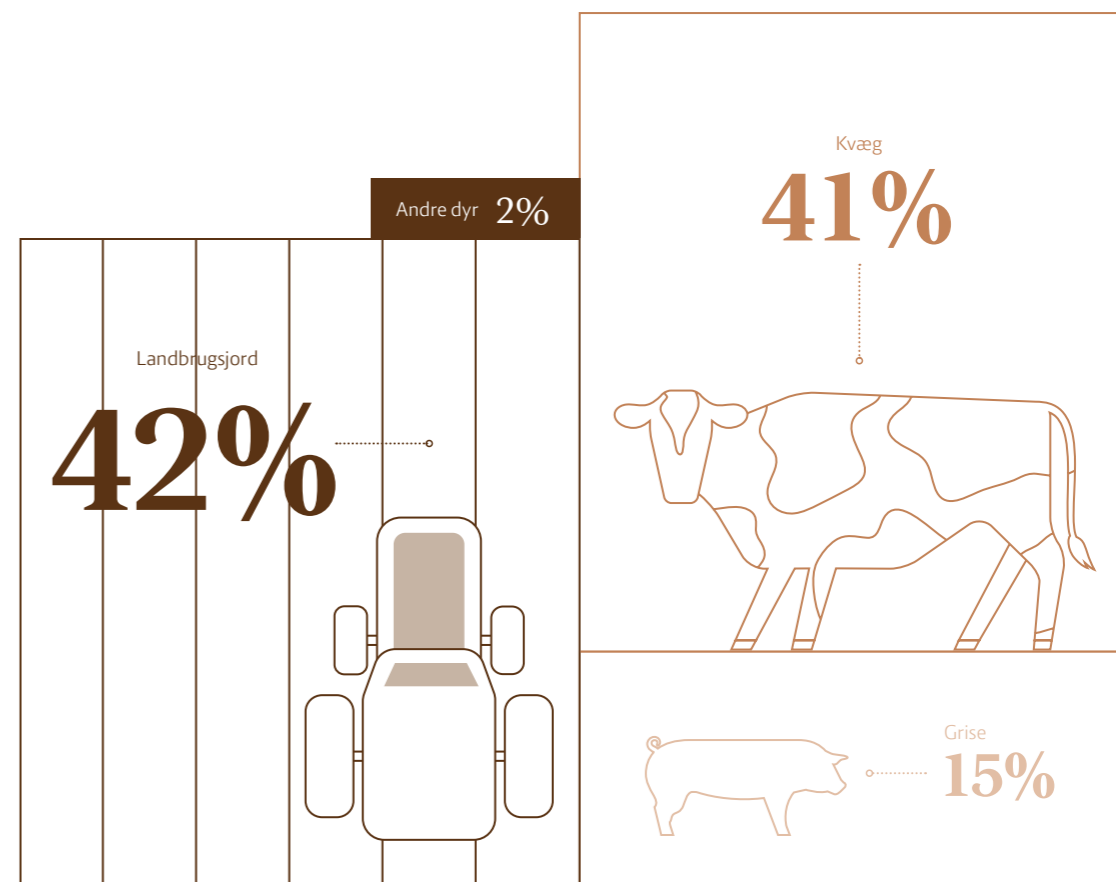

Danmarks reduktionsmål på 70 pct. af drivhusgasudledningen omfatter alene udledninger fra dansk grund

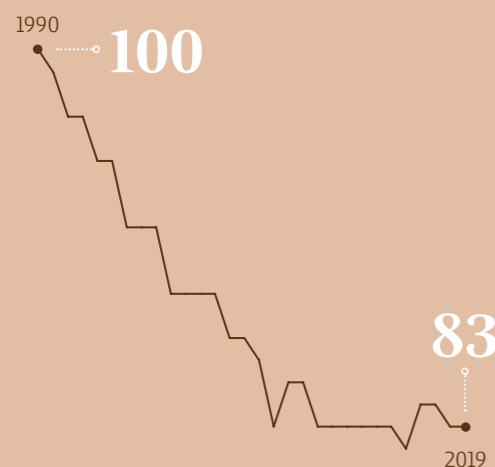
Den Globale Klima Task Force

Den danske fødevareklynge er storeksportør på grund af sine internationale styrker indenfor kvalitet og fødevarer sikkerhed og – ikke mindst – klimaeffektiv produktion. Efterspørgslen efter klimaløsninger fra den danske fødevareklynge forventes at

Landbrugets CO₂e udledning, fordelt på produktionsgrene

Landbrugets CO₂e udledning i alt, ekskl. LULUCF og ekskl. transport Indeks (1990=100)

Kilde: DCE Denmark's National Inventory Submission 2020

stige de kommende år på grund af den globale befolkningstilvækst, klimaforandringer og øget behov for en mere bæredygtig fødevarerproduktion.

Landbrug & Fødevarer etablerede i marts 2021 Den Globale Klima Task Force med CEO i DLG Kristian Hundebøll som formand. Task Forcen har bestået af repræsentanter fra virksomheder i fødevareklyngen, hvis løsninger allerede er med til at forbedre klimaet globalt. Løsninger, der alle er baseret på det tætte samarbejde, som man har på tværs i klyngen, på den stærke knowhow og den datadrevne innovation, der sker på tværs af sektoren fra bedriften til forskningslokalerne.

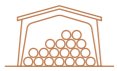
Den Globale Klima Task Force har udarbejdet 15 anbefalinger, der skal sikre, at man indfrier mere af fødevareklyngens globale potentiale. De 15 initiativer fra Den Globale Klima Task Force er

delt op i fem hovedoverskrifter: Eksportfremme og partnerskaber, EU's farm to fork strategi, Fødevarer- og landbrugsforskning, udvikling og markedsmodning, Bedre dokumentation og Hurtigere godkendelsesprocesser. Anbefalingerne har til formål at sikre yderligere reduktioner af drivhusgasudledningerne på globalt plan ved at udbrede danske grønne løsninger endnu mere.

Bioenergi

Biomasse til energi er en medspiller i den grønne omstilling af energisektoren. Land- og skovbruget spiller en vigtig rolle for udvikling og optimering af værdi- og logistikkæder i biomasseproduktionen til bioenergi. I 2019 leverede dansk biomasse og biogas 102 petajoule (28 mio. MWh), svarende til 19 pct. af den samlede energiproduktion. Hertil kommer en del bioenergi fra importeret biomasse, der primært er træ. Produktionen af biogas i Danmark er siden 2010 mere end firedoblet.

Landbruget bidrager primært med halm og flis fra overskudsstrø i skove, biodiesel produceret fra vegetabiliske olier og animalsk fedt samt biogas fra husdyrgødning og restbiomasse fra landbrug og fødevarerforarbejdning. Halm har stabilt leveret ca. 17-18 PJ i perioden fra 2002 og udgør i dag omkring 9 pct. af den samlede produktion af bioenergi. Det er det samme som energiproduktionen fra ca. 150 havvindmøller.

Halm udgør omkring 9 pct. af den samlede produktion af bioenergi

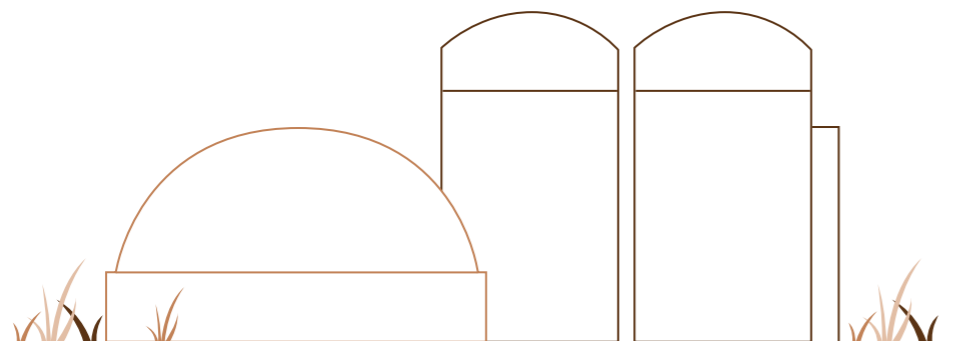
Energi fra halm forventes de kommende år fortsat at blive anvendt til el og varme, men samtidig forventes efterspørgslen til andre formål at stige. Herunder til biogas, hvor forbruget blev tredoblet fra 2016/2017 til 2019/2020, så der nu benyttes 85.690 tons halm i biogasanlæg. Ved afbrænding af halm udledes den samme mængde CO₂, som halmen har optaget fra atmosfæren i vækståret forud.

Produktion af biogas, der i Danmark primært er baseret på afgasning af husdyrgødning sammen med restbiomasse fra landbrug, industri og husholdninger, giver en række synergieffekter. Fx recirkuleres og genanvendes næringsstofferne fra fx madaffaldet som gødning til afgrøderne på marken. Samtidig sker der en betydelig reduktion i udledningen af klimagasser fra lagring og håndtering af husdyrgødningen samtidig med, at CO₂-udledningen mindskes når biogassen erstatter fossil energi. Afgasningen af husdyrgødningen eller økologisk kløvergræs mindsker risikoen for udvaskning af kvælstof. Hermed er biogas en vigtig brik i den cirkulære bioøkonomi. Biogasproduktionen er firedoblet i perioden 2010-2019 og står nu for ca. en fjerdedel af gasforbruget og 21 pct. af gassen i gasnettet. Der forventes en fortsat kraftig vækst i produktionen af biogas de kommende år.

Træindustrien leverer to tredjedele af den samlede produktion af bioenergi i Danmark. Høst og udnyttelse af biomasse i Danmark til energi i form af fx træ, halm, husdyrgødning m.v. er sket på et bæredygtigt grundlag og skal fra 1. juli 2021 overholde nye EU-krav om bæredygtighed.

Biogas står for ca. 25% af gasforbruget

og 21 pct. af gassen i gasnettet

15 anbefalinger

— som vil sikre flere globale klimaeffekter

- 1** Memorandum of Understanding (MoU)
- 2** Lokal kapacitetsopbygning
- 3** Promovering via udenrigstjenesten
- 4** Årlige markedsfremstød
- 5** Markedsmodningsprojekter
- 6** Udbredelse af viden og rådgivning
- 7** Lige vilkår på tværs af EU-landene
- 8** Fokus på indtjening, vækst og konkurrenceevne
- 9** Økonomi til udvikling af bæredygtige produkter
- 10** Opgradering af innovationscentre
- 11** Hjemtagning af forskningsmidler
- 12** EU og FN skal arbejde for fælles standarder
- 13** Understøtte en fælles EU ETV-ordning
- 14** Hurtigere Novel Food godkendelser
- 15** Hurtigere sagsbehandling

Miljø og natur

Miljø og natur er vigtige bestanddele i produktionen i fødevareklyngen

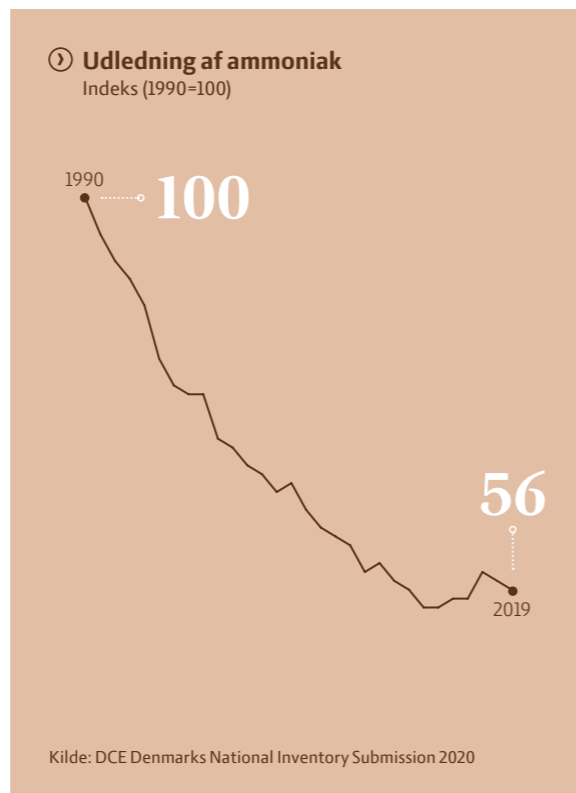
Landbruget og fødevarevirksomhederne fortsætter med at mindske miljøbelastningen og passe på naturen.

Gennem de seneste godt 30 år har landbruget løbende reduceret miljøbelastningen. Det er sket gennem en lang række tiltag som fx avlsarbejde, forbedret fodereffektivitet, ændret jordbearbejdning, etablering af vådområder, præcisionsgødsning og nedfældning af gylle i stedet for bredspredning på marken.

 Landbruget har løbende gennem de seneste godt 30 år reduceret miljøbelastningen

Tiltagene har medvirket til, at den årlige kvælstofudledning til havet er mere end halveret siden 1980'erne. Markoverskuddet af fosfor er reduceret med 39 pct., og den årlige udledning af ammoniak er reduceret med 44 pct. siden 1990. Produktionen er samtidigt steget med 31 pct. De seneste år er faldet i ammoniakudledningen stagneret. Det skyldes især, at der har været en årrække med lav indtjening i husdyrproduktionen, som har sat investeringer i nye stalde, hvor ammoniakreducerende teknologi typisk er integreret, i stå.

Fødevareproducenterne arbejder også på at reducere vandforbruget. Slagterierne har halveret vandforbruget de seneste 15 år.

På mejerierne er der ligeledes et stort fokus på vandbesparelser, hvor ny teknologi på ganske få år har medført vandbesparelser på 10-15 pct.

Slagterierne har halveret deres vandforbrug gennem de seneste 15 år

Flere muligheder til at sænke miljøpåvirkningen

Gennem forskning og udvikling arbejder landbruget og fødevarevirksomhederne i samspil med myndighederne på at reducere miljøpåvirkningen yderligere. Det sker bl.a. gennem kollektive initiativer og virkemidler, såsom etableringen af flere minivådområder, udtagning af kulstofrige lavbundsarealer, øget produktion af biogas, anvendelse af halm til bioenergi og planteforædling. Derudover er tekniske løsninger som fx præcisionslandbrug med til at mindske miljøpåvirkningen. Miljøet kan også forbedres direkte ved for eksempel at opdrætte muslinger på net i næringsrige fjorde og derved både fjerne næringsstoffer og få klarere vand med det samme, da muslingerne filtrerer alger og optager dem fra vandet. Genopretning af stenrev genskaber de utallige levesteder for planter og dyr, der gik tabt, da de oprindelige stenrev blev fisket op i løbet af især 1900-tallet. Stenrev medvirker også til at skabe opblanding i vandsøjlen og dermed reducerer risikoen for iltvind.

Fødevarevirksomhederne investerer kraftigt i teknologier og løsninger til at mindske miljøbelastningen. Det sker fx via partnerskaber indenfor vandområdet, som har til formål at reducere vandforbruget yderligere blandt andet via genbrug. Fødevareerhvervet har været med til at etablere vandpartnerskabet DRIP, som består af fødevarevirksomheder, universiteter, teknologileverandører og forskningsinstitutter. Formålet med partnerskabet er at implementere nye løsninger, som kan sikre yderligere vandbesparelser i erhvervet på 15-30 pct.

Landmændene står i kø for at bidrage til den positive udvikling

Både på natur og miljøområdet udbyder staten en række tilskudsordninger, som landmændene kan søge som betaling for at indgå i forskellige natur- og miljøprojekter. Det kan fx være kollektive virkemidler, hvor der udtages jord til skovrejsning eller til et minivådområde, det kan være lavbundsprojekter til gavn for miljø eller klima eller det kan være ordninger målrettet natur og biodiversitet.

Fælles for en lang række af disse ordninger er, at der de seneste år har været en meget stor interesse fra landmændene for at indgå i sådanne ordninger. Så stor at det i mange tilfælde har været nødvendigt at finde ekstra midler for at imødekomme alle ansøgninger. Klima-Lavbundsordningen, der blev lanceret i 2021, er et eksempel på dette. I første ansøgningsrunde blev der søgt om udtagning af lidt over 2.300 ha kulstofholdig lavbundsjord. Det svarer til, at der er søgt for over 3 gange så mange penge som de ca. 100 mio. kroner, der var afsat.

Tilsvarende måtte man i 2019 finde ekstra 60 mio. kr. for at imødekomme alle de 338 ansøgninger, der var kommet om etablering af minivådområder, og i 2020 blev der ansøgt for hele minivådområde-puljen på 115 mio. kroner. Også ordningen til privat skovrejsning oplever fuld søgning og i 2020 blev ordningen tilført ekstra 65 mio. kroner for at imødekomme de mange ansøgninger. 420 lodsejere fik således tilsagn om tilskud til privat skovrejsning som følge af ansøgningsrunden for 2020.

Også på naturområdet er landmændene parat til at gøre en frivillig indsats. Under ansøgningsrunden for rydning af tilgroede arealer og forberedelse til afgræsning i 2020 modtog Landbrugsstyrelsen hele 553 ansøgninger om tilskud for i alt 41,9 mio. kr. og til et samlet areal på 7.380 ha. Der var oprindeligt afsat 30 mio. kroner til tilskud under ordningen, men puljen blev efterfølgende suppleret med 10 millioner kroner, for at kunne give flere ansøgere tilsagn om tilskud.

I Klima-Lavbundsordningen blev der søgt om udtagning af 2.300 ha kulstofholdig lavbundsjord. Det svarer til over 3 gange så mange penge, som der var afsat

Landmanden som naturforvalter

Det danske landskab er et kulturlandskab præget af landbruget gennem tiden. Landmændene er fortsat centrale naturforvaltere. På de fleste bedrifter er der lavet tiltag til gavn for vilde dyr og planter eller naturtyper. Det kan være alt fra faunastriber i marken, etablering og oprensning af søer og vandhuller, afgræsning af naturarealer, pleje af læhegn og mindre naturarealer til lokale samarbejdsprojekter om særlige arter og større offentlige naturgenopretningsprojekter.

En række landmænd har gjort naturpleje til en driftsgren. Det anslås, at der på landsplan er ca. 100 landmænd, som er fuldtidsnaturplejere og som plejer værdifulde naturområder

hovedsageligt gennem afgræsning med køer, heste og får. Der til kommer et stort antal landmænd, der har naturplejen som en del af deres aktiviteter på bedriften. Der blev i 2020 givet tilsagn om pleje af ca. 100.000 ha naturareal.

Udtagning af landbrugsjord er et helt centralt virkemiddel

I forbindelse med at nå målsætninger på miljø, natur og ikke mindst klimaområdet, er udtagning af lavbundsjord over de seneste år blevet et helt centralt virkemiddel. Landbrug & Fødevarer fremlagde i 2019 sammen med Danmarks Naturfredningsforening et forslag om udtagning af 100.000 ha landbrugsjord, og siden er der med de to seneste finanslove afsat 2,7 mia. kr. til denne indsats. Det vurderes af regeringen at kunne finansiere udtagning af de første ca. 20.000 ha.

I alt dyrkes der ca. 170.000 ha lavbundsjord i Danmark, hvilket svarer til ca. 6,5 pct. af landbrugsarealet. I alt udledes der fra disse jorder ca. 4,8 mio. ton CO₂e, hvilket svarer til over halvdelen af den samlede udledning, der finder sted ved dyrkingen af jorder i Danmark. For at opnå den maksimale klimaeffekt skal jordene oversvømmes, og det er pga. forskellige

miljø- og driftsmæssige forhold ikke muligt alle steder. Landbrug & Fødevarer mener, at der er potentiale for en udtagning i størrelsesordenen 100.000 ha.

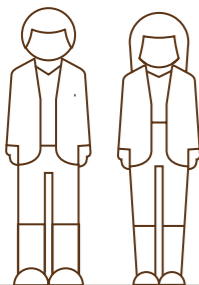

Udtagning af kulstofholdige lavbundsjord kan bidrage til en markant klimainsats

Ved at udtage de mest kulstofholdige lavbundsjord vil der kunne opnås en markant indsats for klimaet. Samtidig vil udtagningen af jorder også kunne have en positiv effekt for udledningen af næringsstoffer til vandmiljøet og skabe mere plads til naturen. Landbrug & Fødevarer arbejder derfor sammen med blandt andet Danmarks Naturfredningsforening og KL for at sikre, at der i fremtiden bliver udtaget langt mere lavbundsjord til gavn for både klima, miljø og natur. Der er dog ingen tvivl om, at det er en kompleks opgave, der kræver tid, økonomi og involverer mange parter.

420 lodsejere

fik tilsagn om tilskud til privat skovrejsning som følge af ansøgningsrunden i 2020

Forbrug i produktionen

Fødevareerhvervets energiforbrug bliver mindre og mindre

Landbruget og fødevarevirksomhederne forsøger løbende at minimere brugen af input i produktionen for at mindske det samlede miljø- og klimaaftryk.

Energi

På tværs af fødevareerhvervet har der været et stort fokus på optimering og effektivisering af produktion og forarbejdning. I perioden 1990-2019 har fødevareerhvervet reduceret sit energiforbrug med 33 pct., hvilket står i kontrast til den samlede udvikling i energiforbruget i Danmark, som i samme periode er steget med 36 pct. Når fødevareerhvervets brug af skibsfart og fly inkluderes, tegner sektoren sig for 5,1 pct. af det samlede danske energiforbrug¹.

Fødevareerhvervet har reduceret sit energiforbrug med 33 pct. i perioden 1990-2019

Energieffektivitet og besparelser i energiforbruget er også et af de værktøjer, der prioriteres højt i Danmarks grønne omstilling og til opfyldelsen af Regeringens ambition om en 70 pct. CO₂-reduktion i 2030. I oktober 2020 åbnede den første ansøgningsrunde til Erhvervspuljen, der erstattede den hidtidige Energispareordning, hvor der kan søges om tilskud til virksomheders projekter, der reducerer energiforbruget og sænker CO₂-udledningen. Her har de hidtidige erfaringer vist, at fødevareerhvervet er langt fremme, når det kommer til energioptimering.

Fødevaresektoren bidrager ikke kun til øget energieffektivitet, men også til samfundets generelle omstilling til vedvarende energi. Her spiller fødevareerhvervet en vigtig rolle som leverandør og producent af vedvarende energi, men i høj grad

også som forbruger af den grønne energi. Biogassen er et godt eksempel på denne omstilling, hvor både produktionen og forbrug er drevet af fødevareerhvervet. Mellem 2010 og 2019 er forbruget af biogas steget med 73 pct. på tværs af landbruget og fødevareindustrien. Fødevareklyngen står for 23 pct. af det samlede biogasforbrug i Danmark². Udviklingen hænger tæt sammen med en markant stigende biogasproduktion i Danmark siden 2010. Sammenholdt med et gradvist faldende forbrug af gas har det betydet, at den grønne gas i dag udgør ca. en fjerdedel af det danske gasforbrug.

Netop på grund af de ambitiøse klimamålsætninger forventes besparelser og omstilling af energiforbruget at spille en fortsat stor rolle i fødevareerhvervet, hvor omstilling og optimering af energiforbruget styrker virksomhedernes økonomiske og grønne bundlinje. Reduktionen i energiforbruget og omstillingen til vedvarende energi er således sket samtidig med, at fødevareerhvervets produktionsværdi er steget med 31 pct. mellem 1990-2019, ligesom det bidrager til at reducere erhvervets samlede CO₂-udledninger.

Plantebeskyttelse

Plantebeskyttelsesmidler anvendes i landbruget til at beskytte afgrøderne mod angreb af skadedyr og svampe, samt for at kunne kontrollere ukrudt i afgrøderne. I Danmark vurderes plantebeskyttelsesmidler mere restriktivt end i andre EU-lande, før de kan godkendes til anvendelse i landbrugsproduktionen. Det sker for at beskytte grundvandet og miljøet.

Som indikator for belastningen anvendes pesticidbelastningsindikatoren (PBI), som forsøger at tage højde for plantebeskyttelsesmidlernes mulige sundheds- og miljømæssige belastning.

¹LF Energistatistikken 2021 ²DST ENE3H

PBI beregnes på baggrund af oplysninger om salgstal og midlernes fareklassificeringer. I Sprøjtemiddelstrategi 2017-2021 er målet et PBI på 1,96. Dette mål er allerede nået, da PBI er opgjort til 1,57 i 2019.

Med differentierede pesticidafgifters indførelse i juli 2013 er det en målsætning, at det skal kunne betale sig at købe de plantebeskyttelsesmidler, som er mest skånsomme for miljøet og sprøjteføreren. Afgiftens indførelse har haft en tydelig effekt på valget af plantebeskyttelsesmidler. Pesticidbelastningsindikatoren er halveret fra 2013 til 2019. Desværre medvirker afgiften også til en øget risiko for resistensudvikling, da afgiften er medvirkende til en yderligere ensretning af middelvalget.

Risikoen for spor af plantebeskyttelsesmidler er væsentligt mindre i dansk frugt og grønt sammenlignet med udenlandske fødevarer

Færre spor af plantebeskyttelsesmidler i dansk frugt og grønt

Dansk konventionel frugt og grønt indeholder færre spor af plantebeskyttelsesmidler, hvis der sammenlignes med andre lande. Hvert år tester Fødevarestyrelsen både dansk og udenlandsk frugt og grønt for spor af plantebeskyttelsesmidler. Der blev fundet spor af plantebeskyttelsesmidler i dansk frugt i 56 pct. af prøverne i 2019 – ingen prøver lå dog over de gældende grænseværdier. Der blev fundet pesticidrester i 71 pct. af frugt

produceret i EU, samt 80 pct. produceret udenfor EU og hhv. 2,1 pct. og 1,0 pct. lå over de gældende grænseværdier.

I danskproduceret konventionelt grønt lå mindre end 1 pct. af prøverne over de gældende grænseværdier, mens man fandt spor af plantebeskyttelsesmidler i 18 pct. af prøverne. Til sammenligning fandt man spor fra plantebeskyttelsesmidler i 49 pct. af grønt produceret i EU. I grønt produceret uden for EU gjaldt det for 31 pct. af tilfældene. Samlet er risikoen for spor af plantebeskyttelsesmidler væsentligt mindre i dansk frugt og grønt, ligesom man oftere finder flere forskellige pesticider i udenlandske fødevarer end i de danske.

Forbrug af antibiotika

Danmark har et af de laveste antibiotikaforbrug i husdyrproduktionen, når man sammenligner med øvrige europæiske lande, der har en stor griseproduktion. Samtidig udmærker Danmark sig ved et lavt samlet salg af antibiotika og et særdeles lavt salg af kritisk vigtige antibiotika til husdyr. Det skyldes især en tidlig og effektiv indsats fra landmænd og dyrlæger kombineret med en restriktiv dansk antibiotikapolitik.

Danmark har bl.a. udfaset adskillige antibiotikatyper, som er kritisk vigtige til behandling af mennesker, og har reduceret antibiotikaforbruget pr. kilo produceret gris med 29 pct. i perioden 2010 til 2019. Alt imens antibiotikaforbruget reduceres, er der også stor fokus på forbruget af zink, som skal være udfaset i 2022. Medicinsk zink bruges som et alternativ til antibiotika til at stabilisere smågrisenes maver. Derfor vil udfasningen af zink, alt andet lige, gøre det sværere for svineproducenterne at reducere antibiotikaforbruget yderligere i de kommende år.

Ernæring

Mad spiller en central rolle til at forbedre både sundhed og bæredygtighed

En måde at spise mere bæredygtigt er kun at købe og spise den mængde mad, der er behov for.

Bæredygtighed er en global trend, og er blevet et konkurrenceparameter gennem de seneste år. I debatten bliver "bæredygtig" ofte reduceret til "klimavenlig". Men så enkelt er det ikke. Bæredygtighed er flerdimensionel, og når man taler om, hvad der kendetegner en bæredygtig produktion og forbrug af mad, har FN's Fødevare- og Landbrugsorganisation (FAO) defineret den bæredygtige kost som bestående af fire parametre, der skal være opfyldt for at kosten kan betragtes som bæredygtig.

Kosten skal være:

- Ernæringsmæssigt tilstrækkelig, sikker og sund
- Beskyttende og respektfuld over for miljøet
- Kulturelt acceptabel
- Økonomisk tilgængelig for alle

Bæredygtig mad giver næring

Et af kriterierne for en bæredygtig kost er, at den er sund og ernæringsmæssigt tilstrækkelig – altså bidrager med de næringsstoffer, der er nødvendige for kroppen.

Produktionen af animalske fødevarer står for en større andel af fødevarernes klimabelastning end de fleste vegetabilier. Men de bidrager bl.a. med mange vigtige næringsstoffer, som det kan være svært at få nok af fra plantebaserede fødevarer alene. Dette er vigtigt at være opmærksom på, når vi taler om,

hvordan vi skal sammensætte en bæredygtig kost. For nogle kan det grønne med fordel fylde mere på tallerkenen, for andre det animalske – det kommer alt sammen an på det udgangspunkt det enkelte individ har, såvel som individuelle ernæringsbehov, der er bestemt af køn, alder og livsstil.

Animalske fødevarer bidrager bl.a. med vigtige næringsstoffer, som det kan være svært at få nok af fra plantebaserede fødevarer alene

Bæredygtig mad skal skåne miljøet

Et andet vigtigt krav til bæredygtig mad er, at den produceres under forhold, der beskytter og respekterer miljøet. Her kigger man på fødevarernes CO₂-aftryk, men CO₂-belastningen står ikke alene i denne sammenhæng. Det er også vigtigt at se på, hvor meget jord, der bruges til fødevarereproduktionen, og hvor stort vandforbruget er. På globalt plan er drikkevand en begrænset ressource, og det er vigtigt, at vandforbruget i forbindelse med fødevarereproduktion reduceres så meget som muligt. Hele den danske fødevarerbranche har gennem mange år arbejdet målrettet på at reducere både klima- og

miljøbelastning. Danske kød- og mejeriproducenter er blandt de mest klimaeffektive i verden, hvilket blandt andet skyldes, at der næsten ikke går noget til spilde i den animalske produktion. Samtidig bliver der arbejdet for at minimere madspild i alle led frem til forbrugeren, og maden bliver spist, så det dermed har nået målet om at blive til nyttige næringsstoffer.

Danske kød- og mejeriprodukter er blandt de mest klimaeffektive i verden, bl.a. fordi næsten intet går til spilde i den animalske produktion

Det kulturelle aspekt må ikke undervurderes

Det er vigtigt, at en bæredygtig kost er kulturelt acceptabel. Hvad der er kulturelt acceptabelt kan være forskelligt, men det, der menes, er, at kosten skal leve op til de normer og traditioner, som er gældende for de forskellige befolkningsgrupper på jorden.

Det er med andre ord vigtigt, at kosten også lever op til en befolknings kulturelle normer og madtraditioner for at kunne betegnes som bæredygtig. En bestemt madkultur kan være afgørende og identitetsskabende for rigtig mange mennesker - og store ændringer i madvaner er svære at implementere, ligesom anbefalinger, der ligger meget langt fra, hvad vi spiser i dag, kan risikere at blive afvist af den enkelte.

Bæredygtig mad skal være til at betale

En bæredygtig kost skal være rimelig i pris og let tilgængelig for alle forbrugere – også i udviklingslandene.

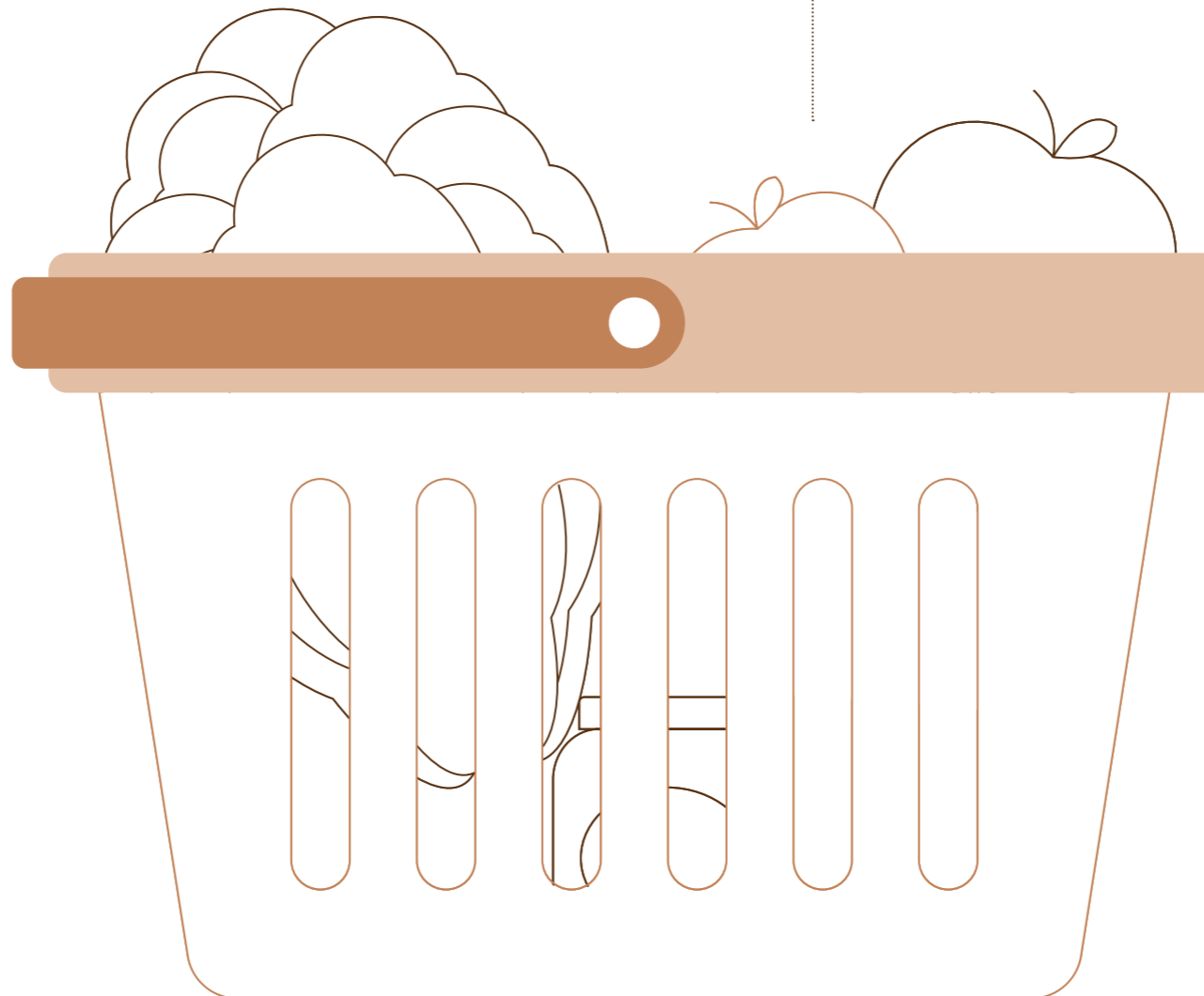
Hvis den mad, der anbefales som bæredygtig og sund, økonomisk overstiger gennemsnitsbefolkningens formåen, kan det begrænse antallet, der har råd til at købe den. Maden bliver derfor ikke solgt – og dermed ikke spist. Og mad, der ikke bliver spist, kan ikke betegnes som bæredygtig. Særligt i den tredje verden er pengene små, og prisen er derfor af stor betydning for de fødevarer, der indgår i den daglige kost. En bæredygtig kost skal også være let tilgængelig. Det er nemlig ikke bæredygtigt at skulle transportere sig over lange afstande for at få fat i maden.

Hvordan spiser jeg så bæredygtigt?

Hvis man gerne vil spise bæredygtigt, er det vigtigt at huske på alle fire parametre i definitionen af bæredygtig kost, nemlig sundhed, klima, kultur og økonomi.

At mindske madspild er nok et af de parametre, der vil betyde allermost i bæredygtighedsregnskabet. Globalt set er det næsten en tredjedel af de fødevarer, der produceres, som enten tabes undervejs i produktionen eller smides væk. Ved at reducere madspild kan man virkelig gøre en forskel rent bæredygtighedsmæssigt uden at føle, at man mister noget.

En del spiser mere end deres krop har brug for. En måde at spise mere bæredygtigt er derfor kun at købe og spise den mængde mad, der er behov for. Man kan vælge det mest klimavenlige indenfor hver fødevaregruppe og fortsat spise varieret.

1/3 af alle fødevarer, der produceres, går tabt eller smides væk

Globalt set er det næsten en tredjedel af alle fødevarer, der produceres, som går tabt eller smides væk

Udover at spise varieret og ikke for meget kan mange med fordel spise en mere planterig kost. En planterig kost er mad med mange grøntsager, bælgfrugter, frugter, nødder, frø, fuldkornsprodukter og kartofler. En planterig og varieret kost indeholder også fisk, æg, mejeriprodukter og planteolier samt kød i passende mængder.

Til sidst kan man også med fordel kigge på snack-produkter i kosten – altså de produkter man spiser mellem måltiderne, på farten og i hyggestunder som fx slik, kager, chips, kaffe, vin og øl. Snackprodukter bidrager sjældent med særlig mange næringsstoffer, ud over fedt og sukker, men udgør de en stor del af kosten, har de et anseeligt klimaftryk. Faktisk bidrager de i Danmark i dag med 24 pct. af kostens samlede klimabelastning⁴. Hvis man kan begrænse indtaget af disse produkter, vil kosten både blive sundere og mere klimavenlig.

En planterig og varieret kost indeholder også fisk, æg, mejeriprodukter og planteolier samt kød i passende mængder

Summa summarum rummer en bæredygtig kost altså både fokus på sundhed, klima, kulturelle aspekter og økonomi, dvs. forhold der skal være taget højde for, førend en kost kan betragtes som bæredygtig.

⁴E-artikel "På vej mod en sundere og mere bæredygtig kost", DTU Fødevareinstituttet, 2019

Vertical farming - grøntsagerne urbaniseres

Vertical farming er en ny produktionsform af fødevarer, hvor fødevarerfremstillingen foregår uden brug af jord. Produktionen kan foregå tæt på kunderne i bynært miljø. Interessen er vakt, men produktionen udgør indtil videre kun en lille del af det samlede danske behov for fødevarer.

Vertical farming (VF) betyder direkte oversat 'lodret landbrug' eller dyrkning af afgrøder i stablede lag. Denne produktionsmetode maksimerer udbyttet per hektar. Ideelt set skal produktionen ligge i tætbefolkede områder. VF egner sig bedst til relativt korte afgrøder, grøntsager og krydderurter, fx salat, babygrønål og basilikum.

Der findes i dag flere forskellige metoder, men kendetegnende for dem er, at alle har ambitionen om, at alt i produktionen skal være bæredygtigt og klimavenligt. Dyrkningen foregår indenfor i et konstant overvåget og meget kontrolleret miljø.

De forskellige metoder bag Vertical Farming har overordnet set ambitionen om, at hele produktionen skal være bæredygtig og klimavenlig

Ordet foto udspringer af græsk for lys. I produktionen erstatter LED-pærer, afstemt i de ønskede bølgelængder, det naturlige sollys i fotosyntesen. Med fuld kontrol over lyset er det

muligt at justere næringsindholdet i slutproduktet op eller ned. Dertil tilsættes også vand, næring og kuldioxid (CO₂). Elforsøget er højt, overskydende vand renses og recirkuleres, hvilket også gælder alle øvrige tilsatte stoffer, gødningen målrettes hver plante, og der anvendes ingen sprøjtemidler.

Hydroponik-tilgangen er ofte anvendt, hvilket handler om dyrkning uden brug af jord. I stedet for jord, kan planterne vokse op i en form for gelé indeholdende næringssalte og mineraler. Alternativt kan næringsstofferne tilgå planten via tilsat vand. Der kan bygges videre på principperne bag hydroponik ved at drive aeroponics, hvor der ikke anvendes flydende vand. Ved brug af aeroponics hænger rødderne i stedet frit og bliver holdt fugtige af forstøvet vand. Udover disse to tilgange er der også akvaponi, hvor dyrkning af planter kombineres med akvakultur. Her pumpes vandet fra en tank med typisk fisk eller skaldyr ud til planterne, som optager mineraler og næringsstoffer. Planterne filtrerer og renses vandet samtidigt med, at iltindholdet i vandet øges, før det bliver pumpet tilbage til tanken med vanddyrene.

Nordic Harvest er det foreløbig eneste fuldskala VF i Danmark. Virksomheden er placeret i en lagerbygning i Taastrup, og foreløbig er der investeret omtrentligt 60 mio. kr. i en produktion bestående af 14 planteetager. Første

høst var i starten af 2021, og herefter vil det være 15 gange årligt. På sigt er det målet for Nordic Harvest at levere 1.000 tons grønt årligt, svarende til cirka 5 pct. af det samlede danske forbrug af grønt om året. Virksomheden har en hovedaftale for afsætningen med Salling Group og senest også Meyers Kantiner.

I VF-produktionen kan lyset kontrolleres, så det er muligt at justere næringsindholdet i slutproduktet, op eller ned

En af fordelene ved VF er placeringen af produktionen tæt ved et logistisk knudepunkt, som enten er en by med mange forbrugere eller en distributionscentral for en detailhandel.

En anden fordel ved VF er, at produktionen er meget kontrolleret, idet høsten er mere forudsigelig og uafhængig af fx vejrforhold. En af udfordringerne ved VF er kravet til personalet, da de skal besidde specialiserede færdigheder.

VF er stadig et nyt fænomen, så en række spørgsmål presser sig på, herunder i hvilket omfang VF vil påvirke den etablerede produktion af fødevarer i Danmark. Er det et supplement eller vil det sætte den nuværende landbrugsproduktion under pres? En af barriererne for yderligere efterspørgsel af VF-produkter er prisen. Produktprisen ligger i dag cirka 20 pct. over et tilsvarende økologisk produkt. Indtil videre er det fortsat kun små og hurtigvoksende planter der produceres, men med tiden er det ikke utænkeligt, at det bliver kommercielt muligt at dyrke kartofler, gulerødder og andre typer grøntsager, der tager længere tid at producere. Tiden vil vise, hvor stor en rolle VF vil få i den danske fødevarerproduktion.

**Hos
fødevareklyngen**

Beskæftigelse og indkomst

Fødevarerklngen skaber beskæftigelse i hele Danmark

Gennem produktion og eksport skabes der aktivitet og indkomst i hele den danske økonomi og i alle egne af Danmark.

Fødevarerklngen beskæftiger mange mennesker i hele Danmark. De er beskæftiget i fødevarerklngens egne erhverv, som udgør landbrug samt fødevarer- og agroindustrien. Men fødevarerklngens aktiviteter breder sig som ringe i vandet og skaber tillige aktivitet i resten af økonomien - lige fra den lokale elektriker på gården, over bankmanden til vognmanden. Fødevarerklngen sikrede beskæftigelse til 188.000 personer i 2020. Heraf er mere end 75.000 personer beskæftiget i afledte støtteerhverv. Fødevarerklngen bidrager til sammenhængskraften i Danmark. Halvdelen af de beskæftigede i fødevarerklngen arbejder i yder- og landkommuner og står der for mere end 10 pct. af den samlede beskæftigelse.

Fødevarerklngen beskæftiger 188.000 personer i Danmark, hvoraf mere end 75.000 er beskæftigede i afledte støtteerhverv

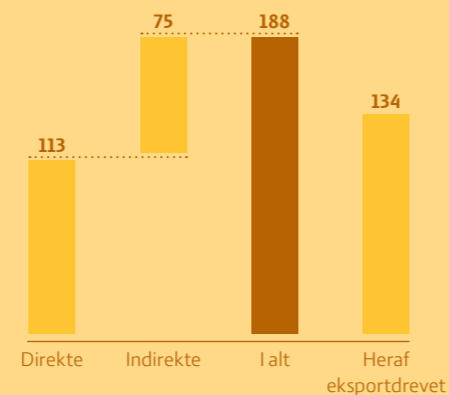
I alle de dele af dansk økonomi, hvor fødevarerklngen sikrer aktivitet og beskæftigelse, genereres der indkomster til de ansatte og overskud til virksomhedsejerne. Fødevarerklngens bidrag til Danmarks samlede indkomst (bruttofaktorindkomsten) kunne opgøres til 125 mia. kr. i 2020. Dermed bidrager fødevarerklngen til Danmarks samlede indkomst med mere end 5 pct. af bruttonationalproduktet.

Fødevarerklngens produkter er populære på verdensmarkedet og klyngens historiske succes med afsætning til de globale markeder betyder, at ca. 3/4 af aktiviteten skabes på eksportmarkederne. Ud af fødevarerklngens samlede beskæftigelse

på 188.000 personer kan 134.000 jobs henføres til eksporten. 92 mia. kr. af bruttofaktorindkomsten genereres af fødevarerklngens eksport. Fødevarerklngen er således en væsentlig bidragsyder til Danmarks beskæftigelse og indkomst.

Ud af fødevarerklngens samlede beskæftigelse kan 126.000 jobs relateres til aktiviteten i landbruget og de tæt knyttede forarbejdningserhverv; mejerier, slagterier samt stivelse- og sukkerfabrikker. De 62.000 beskæftigede personer i landbruget i 2020 giver således hver beskæftigelse til yderligere én person i resten af økonomien.

① Direkte og indirekte beskæftigelse 1.000 personer, 2020

Eksport

Coronaen satte dagsordenen

Fødevarerklngens eksport kom hæderligt igennem 2020, men det blev ikke den rekord, som var i udsigt efter 1. kvartal

Året 2020 startede godt med høje priser på mange varer. Men covid19 vendte op og ned på mange forhold, så den forventede eksportrekord endte i stedet i et mindre fald (-1,8 pct.) i forhold til året før.

Danske fødevarerklngers leverede gennem hele covid19 krisen

Den 11. marts 2020 blev store dele af Danmark lukket ned for at dæmme op for covid19. En række af fødevarerklngens vigtigste udenlandske markeder blev ligeledes helt eller delvist lukket ned umiddelbart efter. Gennem hele forløbet har de danske landmænd og fødevarerklngers leveret for at sikre, at alle varer kom frem – både til nærmarkedet og til udenlandske forbrugere. Ikke på noget tidspunkt blev der lukket ned for den danske fødevarerproduktion eller i leveringen af varer, men risikoen var reel med de mange restriktioner på tværs af befolkninger, landeskæl og produktioner. Med nedlukningen af især foodservice (restauranter, udespisning mm), flyttede forbruget i vid udstrækning til detailhandlen, men ikke helt. Højværdiprodukter havde det svært i denne transformation af madforbruget. Stor usikkerhed for den nære fremtid satte en dæmper på forbruget og investeringslysten. Alle sektorer blev påvirket på afsætningsmarkederne, men i vidt forskelligt omfang.

En hel verden der efterspørger dansk kvalitet

Eksporten fra fødevarerklngen har tre hovedgrupper: Fødevarer (120 mia. kr.), biobaserede produkter (31 mia. kr.) og agro-teknologi (14 mia. kr.). I de fjerneste afkroge i verden sendes der danske varer fra virksomhederne i fødevarerklngen, da der eksporteres for mindst 1 mio. kr. til 182 lande og samlet set til 208 lande i 2020. Der er 25 afsætningsmarkeder, hvortil der var en eksport på mindst en mia. kr., som samlet repræsenterede 85 pct. af eksporten. Eksporten til EU udgør

208 lande

Den danske fødevarerklng eksporterede samlet set til 208 lande i 2020

en markedsandel på 52 pct. (85,0 mia. kr.) mens Øst- og Sydøstasien med 17 pct. (27,2 mia. kr.) er næststørst. Eksporten af gris, både grisekød og levende smågrise, udgør den største varegruppe med en værdi på knap 36 mia. kr., mens mejerivarer udgjorde godt 20 mia. kr. i 2020. Samfundsøkonomien dykkede i kølvandet på covid19 restriktionerne på de fleste af fødevarerklngens afsætningsmarkeder, hvilket i væsentlig grad påvirkede eksporten i 2020.

Danmarks fødevareklynge eksporterer reelt CO₂-fortrængning

I Danmark har landbruget en vigtig rolle som leverandør af fødevarer til den danske befolkning, men også i stigende grad til udenlandske forbrugere, som værdsætter danske kvalitetsfødevarer.

Hvis hele eller dele af den danske fødevareproduktion flyttes ud af Danmark, vil det øge den globale klimabelastning

I mange år er den danske produktion udviklet, så den i dag er blandt de mindst klimabelastende i verden målt pr. produceret enhed. En rapport fra WR-instituttet opgør Danmark til at være blandt de lande i verden, der er længst fremme med at begrænse klimabelastningen indenfor produktion af grisekød og mælk. Klimaet skelner ikke mellem landegrænser, så den mindre klimabelastende danske produktion (målt pr. enhed) vil derfor også have en positiv effekt for andre lande, som i øvrigt køber cirka 75 pct. af den danske produktion. Hvis hele eller dele af produktionen flyttes ud af Danmark, vil det øge den globale klimabelastning. De klimamæssige konsekvenser vil i så fald alligevel ramme Danmark (samt øvrige lande) og faktisk hårdere, da det vil ske under mindre effektive og mere klimabelastende forhold. Efterspørgslen efter animalske produkter vil stige i mange år frem ifølge OECD-FAO, som følge af befolkningsudviklingen og forbedrede indkomstforhold.

I hele værdikæden er der et stort fokus på kvalitet - fra jord til tallerken og tilbage igen. Der er i stigende grad også fokus på 'efterforbruget'. Når en vare er 'Made in Denmark', står køberen med en palette af fokuserede kvaliteter, der på hver sin måde definerer produktet: De private og statslige kontrolinstanser sikrer en høj grad af fødevarer sikkerhed og ensartethed i hele produktionsforløbet. Det store fokus på digitalisering i alle led giver løbende opsamling af viden, der kan forbedre fremtidens produkter og samtidigt give en høj grad af sporbarhed i de nuværende produkter.

Fødevarer klyngen bidrager positivt til Danmarks valutaindtjening

Fødevarer klyngen bidrager ganske betydeligt til Danmarks valutaindtjening gennem et stort bidrag fra netto-eksporten. Fødevarer klyngens netto-eksport var 91 mia. kr. i 2020 (brutto: 164 mia. kr.). Betragtes alene landbruget og de tæt knyttede forarbejdningserhverv; mejerier, slagterier samt stivelse- og sukkerfabrikker var bidraget til netto-eksporten 51 mia. kr. i 2020.

Netto-eksporten er en måde at synliggøre fødevareklyngens samfundsøkonomiske betydning på. I opgørelsen tages der højde for eksportvirksomhedernes importbehov for at kunne realisere deres eksport. Netto-eksporten er defineret som eksporten fratrukket den import, der kræves for at producere eksporten. Denne import opgøres som den direkte import i erhvervet, men også det indirekte importindhold i de varer, der leveres af andre erhverv.

Højværdivarer

Danmark har som få andre lande i verden formået dels at være et stort landbrugsland og samtidigt være et højtudviklet industriland. Det er muligt fordi erhvervet grundlæggende arbejder med udvikling og forædling af produkterne.

36,6 pct. af eksporten er karakteriseret som højværdivarer, svarende til en værdi på over 62 mia. kr. i 2020

Fra den danske fødevareklynge er 36,6 pct. af eksporten karakteriseret som højværdivarer, svarende til en værdi på over 62 mia. kr. i 2020. En højværdivar er defineret som en eksportvare, hvor prisen på det mest detaljerede niveau for denne vare er mindst 20 pct. højere end gennemsnitsprisen i EU27 for tilsvarende varer.

Begrænset klimabelastning

Danmark er blandt de lande i verden, som er længst fremme med at begrænse klimabelastningen indenfor produktion af grisekød og mælk

Forskning, innovation & uddannelse

Fødevarerklngens klimamål skal nås gennem forskning og innovation

Forskning er en nødvendighed, hvis jordbrugs- og fødevarerhvervet skal nå målet om klimaneutralitet i 2050. Erhvervet støtter op om regeringens 4 klimamissioner og målsætningen om etableringen af missionsorienterede forsknings- og udviklingspartnerskaber.

Under covid19 krisen viste det danske erhvervsfremmesystem sit værd, da det var med til at hjælpe udsatte virksomheder og virksomheder, som så nye muligheder. Krisen medførte også et fornyet fokus på at skabe optimale vilkår for den danske forskning og innovation, som er afgørende forudsætninger for at opretholde og videreudvikle en konkurrencedygtig fødevarerklng, der i stadig stigende grad sætter på ansvarlig og bæredygtig fødevarerproduktion.

De fire klimamissioner

- Fangst og lagring eller anvendelse af CO₂ (Carbon capture)
- Grønne brændstoffer til transport og industri (Power-to-X)
- Klima- og miljøvenligt landbrug og fødevarerproduktion
- Genanvendelse og reduktion af plastaffald

Missionerne skal løses af grønne partnerskaber, der skal samle forskning, erhvervsliv og myndigheder om en langsigtet og strategisk indsats om udvikling af ny klimateknologi. Målet er, at teknologierne styrker dansk erhvervslivs grønne førerposition og fører til konkrete reduktioner i de danske drivhusgasudledninger

Udvikling og produktivitet hænger uløseligt sammen med adgangen til veluddannet arbejdskraft. Derfor er den nuværende situation, hvor jordbrugs- og fødevarerklngens virksomheder oplever mangel på arbejdskraft, kritisk. I lyset af, at den

generelle mangel på arbejdskraft forventes at stige yderligere frem mod 2030, er det nødvendigt at mobilisere al tilgængelig dansk arbejdskraft og sikre en fornuftig adgang til kvalificeret international arbejdskraft.

Erhvervsfremmesystemet bidrager til at løse erhvervets udfordringer

Der blev i 2018 etableret et forenklet og mere overskueligt erhvervsfremmesystem med ét overordnet bevillingsniveau i form af Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, hvor L&F er repræsenteret. Erhvervsfremmesystemet har til opgave at hjælpe danske virksomheder og iværksættere med at styrke produktivitet, konkurrenceevne og internationalisering. Dette skal sikres gennem en effektiv, sammenhængende og lokalt forankret erhvervsindsats med udgangspunkt i regionale og branchespecifikke behov, muligheder og udfordringer i alle dele af Danmark. Det er ambitionen, at de enkelte virksomheder i sektoren i fremtiden vil møde et sømløst erhvervsfremmesystem, som kan hjælpe virksomheden med den rette rådgivning og de rette erhvervsfremmeordninger.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse udmønter ca. 600 mio. kr. om året af EU's strukturfondsmidler og nationale erhvervsfremmemidler. Bestyrelsen udmønter desuden i 2021-23 en væsentlig del af EU's genopretningspakke bl.a. til programmer som understøtter grøn omstilling, iværksættere, digitalisering, kompetenceudvikling og internationalisering. Erhvervsfremmebestyrelsen er garant for, at de ordninger, som sættes i værk, er efterspurgt af virksomhederne og med klar effekt.

Virksomheders digitale indgang til erhvervsfremmesystemet er www.virksomhedsguiden.dk, som under covid19 krisen har vist sit værd. Den fysiske indgang vil typisk være den lokale

erhvervsservice eller det regionale erhvervshus, som fungerer som knudepunkt for hele erhvervsfremmesystemet. Etableringen af Food & Biocluster Denmark (FBCD) er et led i den omfattende forenklingsreform. Virksomhedernes samarbejde med vidensinstitutioner blev styrket ved bl.a. at samle de mange regionale klynger i større konsoliderede brancheklynger inden for Danmarks erhvervmæssige styrkepositioner, herunder fødevarerområdet.

Klimamissioner og partnerskaber

Udfordringen med at nå klimaneutralitet i 2050 er delvist opnåelig gennem udviklingen af allerede kendte teknologier. Men intensiv forskning er en nødvendighed, hvis erhvervet skal bringes hele vejen til klimaneutralitet. For at opnå de nødvendige nybrud er der brug for organisatorisk nytænkning af forskningen, så løsninger udvikles og sammentænkes på tværs af sektorer, værdikæder, forskningsfaglige kompetencer og geografi. Dette har regeringen kvitteret for med de 4 klimamissioner og reservation af midler fra forskningsreserven til etablering af missionsorienterede grønne partnerskaber, hvor erhverv, vidensinstitutioner og myndigheder går sammen om løsning af nogle af de store klimaudfordringer. L&F har været initiativtager til at samle de mest centrale universiteter, GTS institutter og virksomheder om et fælles roadmap for et klimaoptimeret landbrug og fødevarerproduktion. Roadmappet indeholder 4 udviklingsspor til at nå klimaneutralitet, som alle er beskrevet i et fælles whitepaper kaldet AgriFoodTure.

Landbrugs- og fødevarerklngens virksomheder ansætter medarbejdere fra ca. 50 forskellige uddannelser

Uddannelse og mangel på kvalificeret arbejdskraft

Den danske landbrugs- og fødevarerklng er et højteknologisk erhverv i udvikling. Sektorens virksomheder ansætter medarbejdere fra ca. 50 forskellige uddannelser med en løbende studenterbestand på ca. 20.000 studerende, og benytter sig dertil af både ufaglært og international arbejdskraft.

På trods af den store studenterbestand oplever erhvervet en stigende mangel på arbejdskraft, hvor særligt mangel på faglærte er en udfordring. Jordbrugs- og fødevarerklng tager allerede kreative løsninger i brug for at sikre den fremtidige adgang til kvalificeret arbejdskraft. Fx skal kampagnen Future Food gøre unge opmærksomme på de spændende uddannelses- og karrieremuligheder, der findes i erhvervet. Da landbrugs- og fødevarerklng er den branche i Danmark med

600 mio. kr.

Dansk Erhvervsfremmebestyrelse udmønter ca. 600 mio. kr. årligt af EU's strukturfondsmidler og nationale erhvervsfremmemidler

den højeste andel af beskæftigede faglærte, er det et stort problem, når kun ca. 20 pct. af en ungdomsårgang vælger en erhvervsuddannelse, og når yderligere 20 pct. står udenfor, eller er i risiko for at falde udenfor, uddannelsessystemet. Det er derfor positivt, at regeringen har nedsat Kommissionen for Andengenerationsreformer, som frem til primo 2022 skal rådgive regeringen om indsats- og reformbehov indenfor bl.a. beskæftigelses- og uddannelsesområdet. Kommissionen interesserer sig for at skabe muligheder for unge med uforløst potentiale og voksne, der står udenfor arbejdsmarkedet, for at skabe en fremtidssikret uddannelses- og arbejdsmarkedsindsats og for at sikre industriens fremtidige produktivitetspotentiale.

En del af erhvervets virksomheder gør allerede en stor indsats for at hjælpe unge på kanten af uddannelsessystemet med at komme i job og uddannelse. Et eksempel er Danish Crown, som fra efteråret 2021 har indgået samarbejde med lokale FGU-institutioner om et særligt erhvervsrettet forløb, der skal forberede og understøtte FGU-elever i at blive klar til et praktikophold i virksomheden, og senere til optagelse på slagteruddannelsen. Også virksomheden BM Silo gør en stor indsats for at hjælpe sårbare unge med at finde deres plads på arbejdsmarkedet. Virksomheden har udviklet et koncept, som de kalder for "Spot et job", hvor en stillingsbetegnelse udarbejdes ved, at de unge selv udpeger de jobfunktioner i virksomheden, som de føler sig trygge ved. I begge tilfælde løser virksomhedernes deres udfordring med mangel på arbejdskraft og løfter samtidig en vigtig samfundsopgave.

Fødevarerklyngen arbejder hen mod løsninger på de globale klimaudfordringer

Den globale landbrugssektor står overfor en række klimaudfordringer, som lægger pres på fødevarereproduktionen. Mange af de potentielle løsninger på udfordringerne arbejder Landbrug & Fødevarer og den danske fødevarerklynge allerede hen mod.

Ifølge FN vil verdens befolkning vokse fra 7,7 milliarder i dag til omkring 10 milliarder i 2050. Dette lægger pres på den globale fødevarereproduktion, hvis verdens befolkning skal have mad nok. I en rapport fra 2018 har World Resource Institute (WRI) identificeret tre "gab", som den globale landbrugssektor står overfor, hvis disse udfordringer skal overkommes. Det første er et Food Gap, som udtrykker forskellen mellem det antal kalorier, som skal til for at forsyne verden i dag og i 2050. Kaloriebehovet forventes at stige med 56 pct. fra 2010 til 2050. Til perspektivering er den nødvendige stigning i kalorieproduktionen 11 pct. højere end stigningen i produktionen mellem 1962 og 2006, en periode med stor fremgang i produktivitet takket være introduktionen af kunstgødning, sprøjtemidler og andre teknologier.

Hvis dette fødevareregab skal imødekommes uden at ændre på forbrugsvaner eller behov, står vi overfor et Land Gap. Det vil nemlig kræve mere landbrugsjord at producere de ekstra kalorier. WRI vurderer, at det vil kræve udvidelse af den globale landbrugssektor med omkring 600 millioner hektar i forhold til 2010, svarende til knap to gange Indiens areal. Landbrugsarealet dækker dog allerede over en tredjedel af verdens landoverflade, og en udvidelse kan have negative konsekvenser for miljøet, biodiversiteten og klimaet.

Målet er derfor ikke kun at producere mere mad i 2050, men også at gøre det uden at udvide landbrugsarealet.

Til sidst står produktionen af fødevarer overfor et Climate Gap. Den er defineret som forskellen mellem den stigning i drivhusgasudledninger, som forventes i 2050 som følge af stigende produktion, og den grænse, som blev sat af Paris-aftalen. Dette gab er på omkring 11 Gton CO₂-ækvivalenter. Det globale landbrug står i dag for ca. 25 pct. af den samlede drivhusgasudledning. Hvis man holder fast i denne 25 pct. andel i 2050, skal udledningerne reduceres med 66 pct. ift. 2010. Nogle tiltag er mere oplagte end andre. Fx kan det overvejes at udtage lavbundslande og genrejse skov, men dette skaber udfordringer mht. fødevareregabet og landgabet.

Ifølge World Resource Institute (WRI) står den globale landbrugssektor overfor tre 'gab', hvis hele jordens befolkning skal brødfødes i fremtiden

WRI gav i deres rapport et bud på, hvordan løsningerne på disse tre gab kunne se ud, og mange af disse løsninger arbejder L&F og fødevarerklyngen allerede hen mod. Den første del af løsningen er at reducere efterspørgselsvæksten efter fødevarer. Det indebærer en reduktion af madspild i hele fødevarerkæden, et skift hos forbrugere mod en mere bæredygtig kost, en reduktion i produktionen af bioenergi fra afgrøder, og en reduktion af befolkningstilvæksten. Nogle af disse tiltag har fødevarerklyngen allerede fokus på. I L&F forsøger vi at komme "Tættere på maden", hvor der blandt andet arbejdes på udviklingen af en sundere madkultur, dvs. at spise varieret, men ikke for meget. Der er også fokus på flere plantebaserede fødevarer og en aktiv indsats i kampen mod madspild.

En anden del af løsningerne er at øge landbrugsproduktionen uden at øge landbrugsarealet. Vi skal have "Mere for mindre". Med det motto på sinde sætter L&F stigende fokus på generelle stigninger i produktivitet samt forbedret avl og tilpasninger til klimaforandringen.

"Verden af viden" hjælper landmænd og andre med at reducere kvælstofudledningen og arbejde for en bæredygtig udvikling

WRI rapport
L&F CSR-rapport 2020

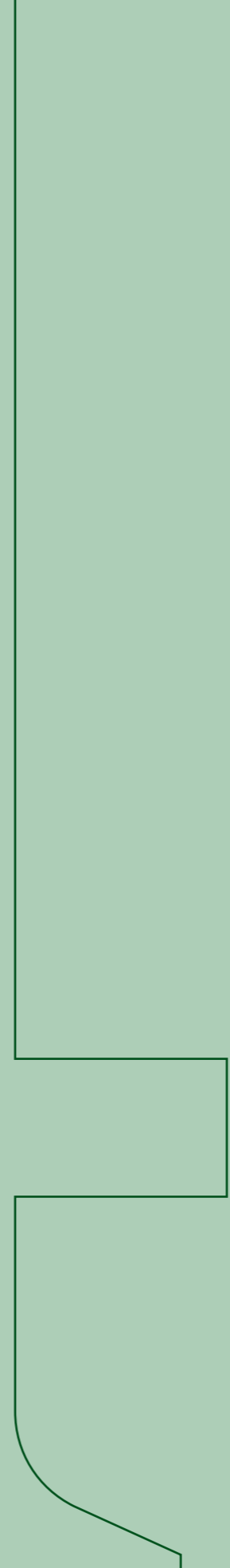
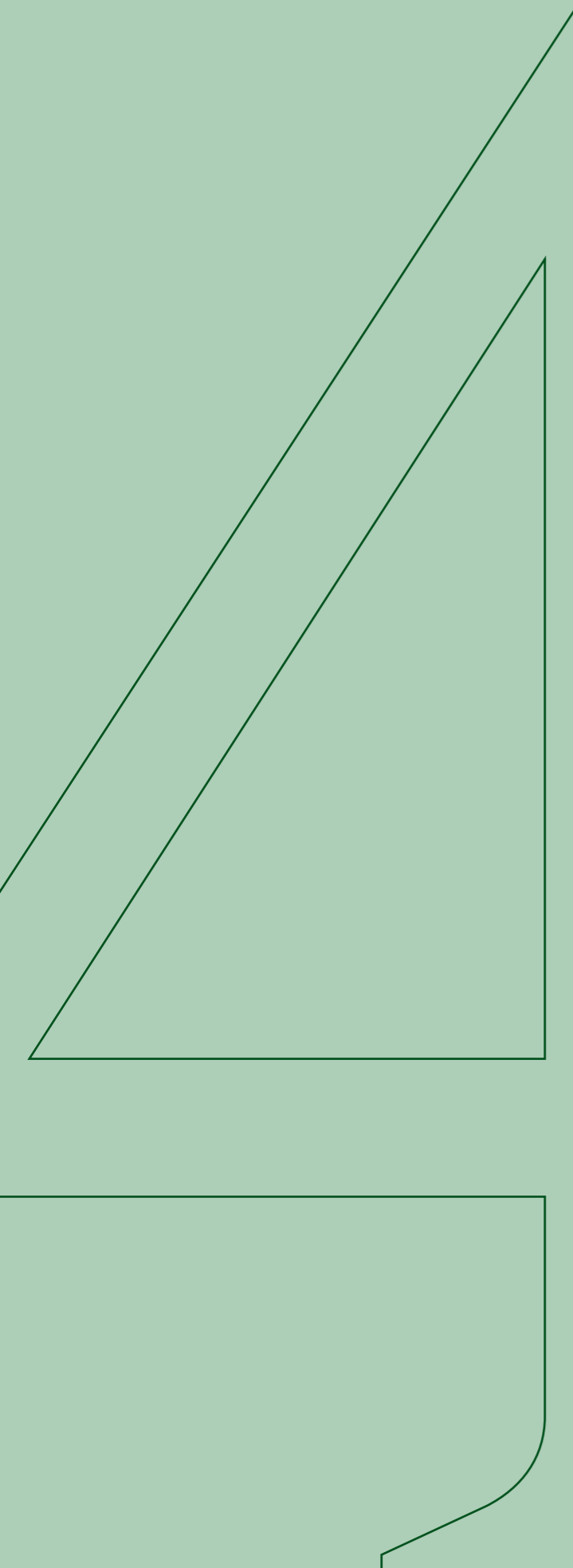
Den tredje del af løsningerne ifølge WRI er beskyttelse og genetablering af naturlige økosystemer. Der, hvor udvidelse af landbrugsjord ikke kan undgås, skal det helst være jord med lav klima alternativomkostning, som omlægges. Dette kræver først og fremmest viden. Viden, som kan forbinde produktivitet med velfungerende økosystemer og biodiversitet, og viden om genetablering af lavbundslande. Alt dette har L&F en ambition om at bidrage til gennem en "Verden af viden", som hjælper landmænd og andre med reduktion af kvælstofudledning og bæredygtig udvikling. WRI foreslår også genetablering af skov på uproduktiv jord, eller jord med høj alternativomkostning mht. klimaet (fx regnskove). L&F arbejder for, at mere græsprotein skal produceres på danske marker, og importen af soja skal være bæredygtig inden 2025. Visionen er også, at landbruget "passer på naturen". Her sætter L&F fokus på flere biodiversitets-initiativer såsom udtagning og sammenbinding af naturarealer.

Til sidst foreslår WRI forskellige tiltag til at reducere drivhusgasudledninger fra landbrugsproduktionen. Her nævnes blandt andet en reduktion fra drøvtyggers fordøjelse, forbedringer i gyllehåndtering, mere effektiv tildeling af kvælstof, reduktion af metanudledninger fra dyrkning af ris, et skifte til ikke-fossile brændstoffer i produktionen og fokus på realistiske projekter til kulstof fangst- og lagring. Også her laver fødevareklyngen en indsats og afprøver aktivt løsninger. L&F arbejder på omlægningen til grøn strøm, på at forbedre foderblandinger med henblik på at reducere metanudledninger fra husdyr, på genetik og avlsmetoder til at producere mere klimavenlige kalve og på at reducere ammoniakudledninger i stald og mark fra griseproduktionen.

En reduktion af dansk landbrugsproduktion kan medføre at produktionen sker i lande, hvor klimaaftrykket er større

I Danmark er udbytte højt, produktionen er specialiseret, og den klimamæssige alternativomkostning er relativt lav. Hvis vi sænker landbrugsproduktionen i Danmark, risikerer vi at forværre klimasituationen pga. lækage til mindre klimaeffektive lande.

**Hos
landmanden**

Strukturudvikling

Dansk landbrug har gennemgået en progressiv strukturudvikling

Strukturudviklingen vil fortsætte fremover og betyder større landbrugsbedrifter og øget specialisering, hvilket styrker de danske landmænds konkurrencedygtighed.

Antallet af bedrifter er mere end halveret gennem de seneste tre årtier. Bedrifterne er dog blevet større over årene. Det gælder både i det dyrkede areal og antal husdyr tilknyttet produktionen. Dette er særligt tydeligt i griseproduktionen, hvor der i gennemsnit var 200 grise pr. bedrift i 1985, mens der var 4.506 grise i gennemsnit pr. bedrift i 2020.

Udviklingen er ikke blot karakteriseret ved færre bedrifter, men også ved stærkt stigende specialisering. For knap 50 år siden havde ca. 75 pct. af bedrifterne både kvæg og grise. I dag er der en så høj specialiseringsgrad, at kun 1,7 pct. af alle bedrifter har både kvæg og grise.

Det er især større udnyttelse af stordriftsfordele, der har drevet strukturudviklingen i landbruget. Udviklingen har været med til at gøre de danske landmænd konkurrencedygtige i en verden, hvor globalisering og international konkurrenceevne er afgørende.

En stærk stigende specialisering i det danske landbrug har medvirket til, at kun 1,7 pct. af alle bedrifter både har kvæg og grise i dag

Ses der nærmere på strukturudviklingen i landbruget i de seneste år, er den ligeledes karakteriseret ved forandringer i ejerstrukturen. Enkeltmandsvirksomheder dominerer fortsat ejerformen i landbruget, mens andre ejerskabsformer som interessentskaber og selskaber har vundet frem. I 2006 var 94 pct. af bedrifterne enkeltmandsvirksomheder, mens 4 pct. var

interessentskaber og blot 1 pct. selskaber. Enkeltmandsvirksomhederne dominerer fortsat med en andel på 84 pct. i 2020. I dag fylder interessentskaber og selskaber hhv. 8 pct. og 7 pct. af de danske bedrifter. Udviklingen med stadigt flere alternative ejerskabsformer i forhold til det traditionelle landbrug skyldes ikke mindst stigende krav til startkapital eller ønsket om udvidelse af eksisterende bedrifter.

Husdyr

Næsten intet går til spilde i den animalske produktion

En produktion med primært hold af ét slags husdyr er med til at sikre en høj specialiseringsgrad blandt danske landmænd.

Kvæg

I Danmark har vi en kvægbestand på omkring 1,5 mio. kvæg (heraf 0,6 mio. malkekvæg) fordelt på 10.261 bedrifter. Det gav en samlet produktion på 446.900 slagtede kreaturer i 2020. Branchen har gennem flere år arbejdet for forbedrede produktionsforhold såvel som markedsmuligheder, hvilket har gjort det muligt for Danmark at eksportere store dele af produktionen til udlandet.

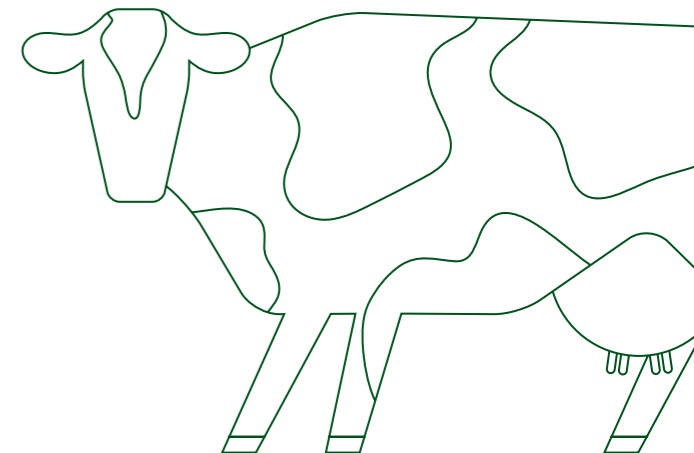
Eksport af biprodukter bidrager til maksimal udnyttelse af dyret og derved minimalt ressourcospild

Intet går til spilde når et kvæg slagtes i den danske produktion. Alt på dyret bliver brugt. Udover selve kødet, er der en række biprodukter såsom hud, blod og indvolde. Huden bliver brugt til læder, blodet til medicin og vomindholdet bruges til produktion af biodiesel og biogas. For malkekvæg produceres desuden ca. 23.750 kg mælk før koen slagtes. På tværs af EU rangerer Danmark blandt de lande, som har den højeste ydelse pr. malkeko.

Selvom størstedelen af biprodukterne eksporteres til Tyskland, finder en stor del vej til andre lande i verden. Tungerne bliver solgt til Japan, hvor det er en gastronomisk delikatesse. Andre biprodukter sendes til Egypten, Elfenbenskysten og Hong Kong, der er nogle af de største markeder for sektoren udenfor Europa. Samhandel med de lande, der efterspørger biprodukterne, kan bidrage til maksimal udnyttelse af dyret og derved minimere ressourcospild.

1,5 mio. danske kvæg

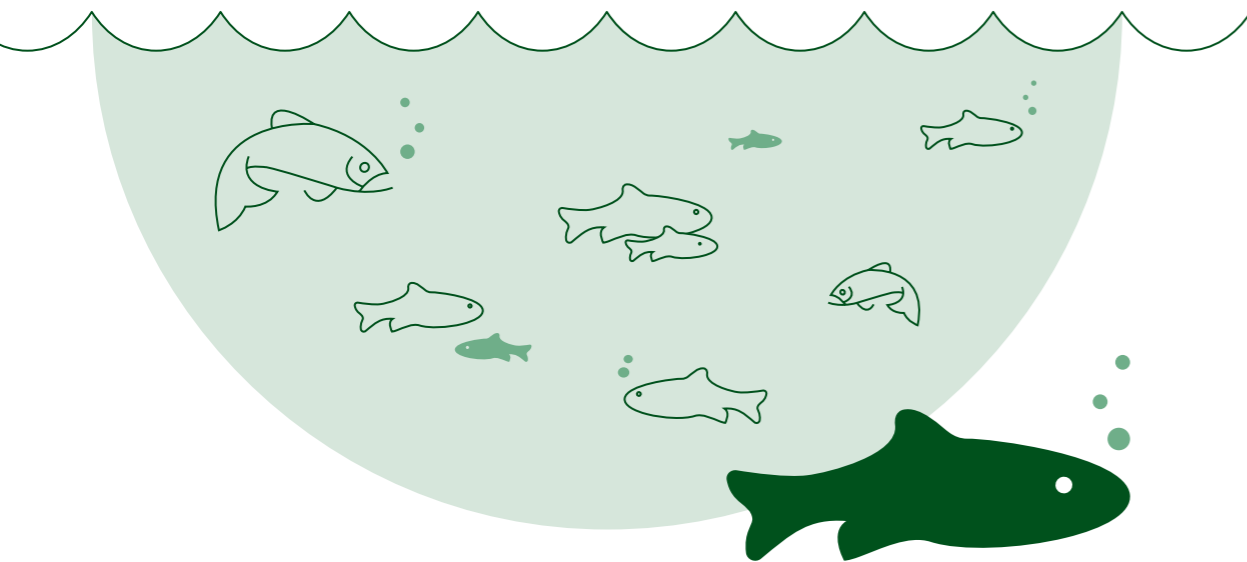
Danmarks kvægbestand er på omkring 1,5 mio. kvæg, hvoraf 0,6 mio. kvæg er malkekvæg

Gris

Bestanden af grise var i 2020 på 13,2 mio. stk. fordelt på 2.921 bedrifter. Der har været en stigning i antallet af slagtesvin, hvor der fra 2019 til 2020 blev slagtet 3,0 pct. flere. Eksporten af smågrise faldt omvendt med 1,2 pct. Strukturudviklingen har betydet, at den gennemsnitlige besætningsstørrelse er femdoblet siden år 2000 til 4.506 grise i 2020. Mere end 73 pct. af alle grise

13% flere landet fisk

Mængden af landet fisk steg med 13 pct. i 2020 sammenlignet med året før

i Danmark går i besætninger med mere end 5.000 grise. Derudover er svineproducenterne i højere grad specialiseret, så mange udelukkende enten har smågrise eller slagtesvin.

Specialiseringen har ført en højere produktivitet med sig. Det udtrykker sig bl.a. i udviklingen i antallet af grise om året pr. so. Det gennemsnitlige antal producerede grise pr. årso er steget fra 22,5 stk. i 2000 til 33,9 stk. i 2020.

Mere end 73 pct. af alle grise i Danmark går i besætninger med mere end 5.000 grise

Svinenoteringen, som er den pris landmanden får pr. kg. gris, var i gennemsnit 4,9 pct. højere i 2020 ift. 2019. Dette skyldes primært de lave priser i 2018, som også holdt i vinteren 2019. Efter det fik afrikansk svinepest stor betydning for stigende priser i 2019. Noteringen nåede helt op på 14,3 kr./kg i marts 2020 før den begyndte at falde som følge af corona krisen. Noteringen blev ved med at falde resten af året og sluttede på 9,5 kr./kg.

Fjerkræ

Bedriftssammensætningen i fjerkræproduktionen er et resultat af en drastisk strukturudvikling. I 1970 var der 10.000 slagtefjerkræproducenter og 3.500 ægproducenter. I 2020 var der 1.804 bedrifter med fjerkræproduktion, heraf 265 bedrifter med slagtekyllinge og 1.4756 med æglæggende høner. Landmændene benytter sig i høj grad af stordriftsfordele og størstedelen af slagtekyllingebedrifterne har en kapacitet på over 25.000 slagtekyllinger. Her sikres gode forhold for kyllingerne gennem højteknologiske staldanlæg, der regulerer varme, foder og luftfugtighed. Økologiske bedrifter er ofte mindre, dog med krav om udendørsarealer.

Den samlede bestand af slagtekyllinger var på 14,0 mio. stk. i 2020. Der blev slagtet 103,4 mio. slagtekyllinger i Danmark i 2020, hvilket er knap 0,8 mio. færre end i 2019. Det svarer til 164,1 mio. kg. kyllingekød. Den samlede bestand af æglæggende høner var på 5,7 mio. stk. i 2020. Det er 0,3 mio. færre høner end i 2019. Den samlede ægproduktion er dog steget med 3,0 mio. kg til 77 mio. kg. Produktionen af buræg er faldet igen i 2020 med 13,0 pct., mens der er sket en stigning i skrabe- og økologiske æg.

Den samlede bestand af æglæggende høner var på 5,7 mio. stk. i 2020

Fisk

Den samlede landingsværdi for dansk fiskeri var 3,1 mia. kr. i 2020. De seneste fem år er landingsværdien fra danske fartøjer faldet med 14,3 pct. Fangsterne i 2020 bestod, ud over fisk til konsum, især af industrifisk og krebs- og bløddyr, som udgør hhv. 30 pct. og 17 pct. af den samlede værdi. Danske fartøjer landede fisk i udenlandske havne for 696 mio. kr. i 2020, mens danske fiskeres landinger i Danmark kan opgøres til 2,4 mia. kr.

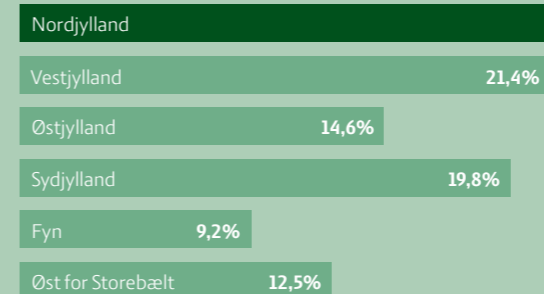
Mængden af landet fisk steg til 734.000 tons i 2020. Det er en stigning på 13 pct. i forhold til året før.

I Danmark er væksten i akvakulturen begrænset af miljøregulering samt et ønske fra regeringen om ikke at oprette flere havbrug i Danmark, mens den på verdensplan er i høj vækst. Der var 207 akvakulturanlæg i Danmark i 2019. Tendensen har været, at antallet af akvakulturanlæg har været faldende, mens produktionsværdien har været stigende. Produktionsværdien lå på 1,3 mia. kr. i 2019. Den stigende produktionsværdi skyldes især øget produktion af ørred og laks.

Foderforbrug

Omkring 75 pct. af den danske korn- og planteproduktion anvendes til foder i husdyrproduktionen, hvor grise og kvæg er de største aftagere. Forbruget har ligget relativt stabilt omkring 15 mia. foderenheder de seneste 20 år. Ca. 1/3 af forbruget består af grovfoder, hovedsageligt til kvæg. 42 pct. af forbruget består af korn og bælgssæd, mens 18 pct. udgøres af proteinfodermidler. Godt en femtedel (21 pct.) af foderet blev importeret fra udlandet i 2019/2020 og bestod hovedsageligt af proteinfoder. Det er et fald på 6 pct. point i forhold til perioden 2018/2019 og er tilbage på niveau med 2017/2018. Importen i 2018/2019 skyldes primært tørken i 2018, der betød at produktionen af foder i Danmark faldt.

① Svinebestanden, procentvis fordelt på regioner

22,5%

Kilde: Danmarks Statistik

Anm: Tallene er baseret på den årlige Landbrugstælling. Da der er tale om en stikprøvetælling, er det enkelte års tal behæftet med en vis usikkerhed

Dyrevelfærd

Dyrenes sundhed og velfærd i konstant forbedring

Danske landmænd arbejder målrettet på at øge det i forvejen høje niveau af dyrevelfærd i den danske husdyrproduktion.

Dyrevelfærd og dyresundhed i dansk landbrug

Dyrenes velfærd er landmandens ansvar, og der bliver hele tiden arbejdet målrettet på at sikre og forbedre dyrevelfærden i landbruget. Via forskning og rådgivning skabes og formidles ny viden, der kan bidrage til udvikling af eksempelvis bedre staldsystemer og forbedret driftsledelse. Og der sættes hele tiden nye tiltag i gang, der skal forbedre dyrenes sundhed og velfærd. Generelt har dansk landbrug et rigtig højt niveau af dyrevelfærd sammenlignet med andre europæiske lande. Igen i år går landbruget foran og arbejder på at blive endnu bedre. Nedenstående eksempler er blot nogle af de mange initiativer, hvor danske landmænd går forrest og sætter fokus på dyrevelfærd.

Stor tilslutning til grønne hjerter på mælk, okse- og kalvekød

Statens dyrevelfærdsmærke med grønne hjerter 'Bedre Dyrevelfærd' gør det lettere for forbrugeren at vælge kød og mejeriprodukter fra dyr med endnu bedre dyrevelfærd og tydeliggør niveauet af dyrevelfærd på en nem og overskuelig måde. Mere end 60 procent af forbrugerne kender mærket, der nu omfatter både grise- og kyllingekød, mejeriprodukter samt okse- og kalvekød.

Pr. 1. januar 2020 trådte velfærdsmærket for mejeriprodukter samt okse- og kalvekød i kraft, og der har været stor tilslutning

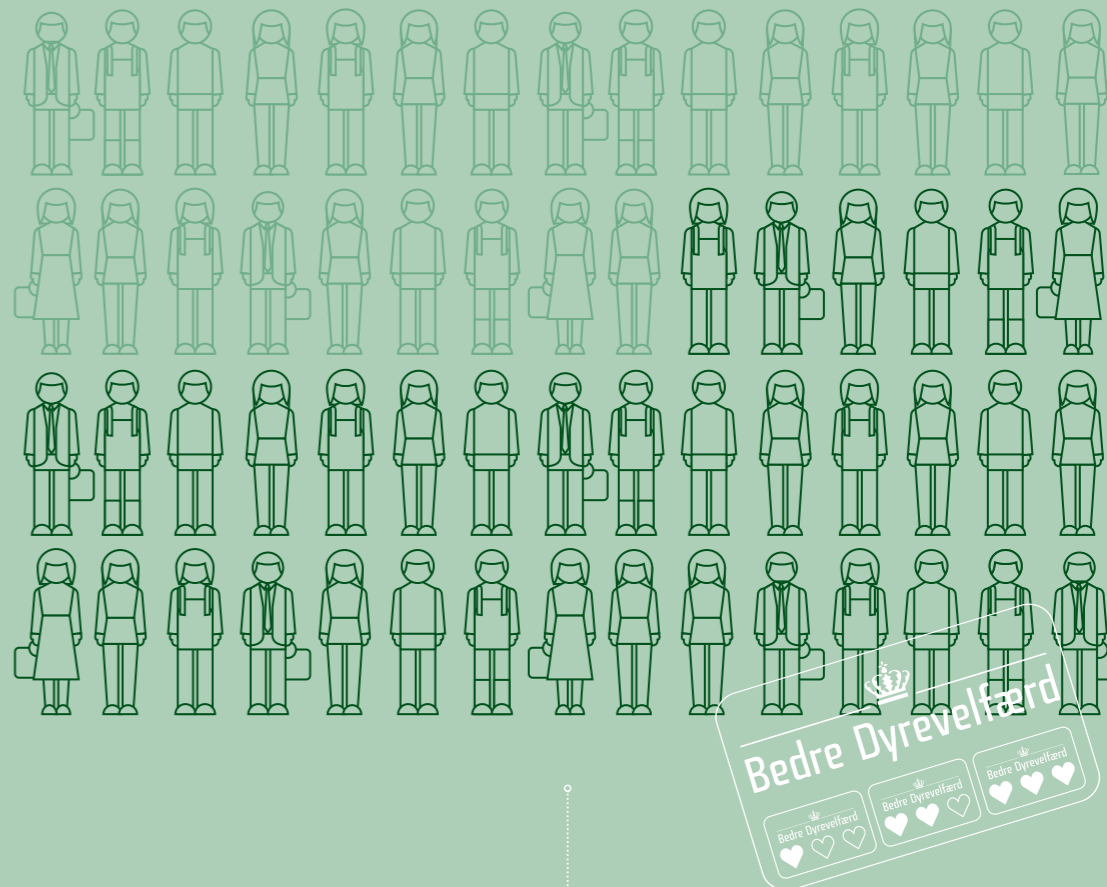
fra kvægproducenterne. Efter blot 1½ år med mærket er der pr. 1 juli 628 tilmeldte malkekvægsbesætninger, der nu leverer mælk med grønne hjerter. Det betyder, at omkring 130.000 køer nu er omfattet af ordningen, svarende til næsten hver fjerde malkeko. Tilsvarende er der 1.242 besætninger med grønne hjerter på kødet. Heraf vil nogle besætninger både være tilmeldt levering af kød og mælk.

Generelt har dansk landbrug et rigtig højt niveau af dyrevelfærd sammenlignet med andre europæiske lande

Arla har i den forbindelse valgt at øge kravene til dyrevelfærd for økologiske besætninger, så der fremadrettet kommer tre hjerter på frisk mælk fra Arla. Det sker blot ét år efter, at Hjertemærket blev introduceret til også at omfatte mejeriprodukter. Også Arlas produkter med yoghurt og skyr vil overgå til tre hjerter i løbet af året.

Landbrug & Fødevarer er en af flere partnere bag mærket, og skyder igen i 2021 gang i en ny kampagne, der skal sætte øget

60% af forbrugerne

Forbrugernes kendskab til statens dyrevelfærdsmærke er markant øget, så mere end 60 pct. af forbrugerne nu kender mærket

fokus på at få mærket synliggjort hos forbrugerne. Kampagnen supplerer dermed Fødevarestyrelsen og fødevarermyndighedernes egne kampagneindsatser.

Der har været stor tilslutning til dyrevelfærdsmærket fra kvægproducenter efter at det pr. 1/1 2020 trådte i kraft for mejeriprodukter og okse- og kalvekød

Hver 4. kalv i malkekvægsbesætninger bliver nu opstaldet sammen med andre kalve

Kalve er, ligesom køerne, flokdyr og har behov for at være sammen med andre kalve. Derfor er der krav om, at kalve skal kunne se og røre andre kalve. Men undersøgelser har vist, at kalve har det endnu bedre, hvis de går sammen med andre kalve. Derfor er der i både den økologiske produktion og i det statslige dyrevelfærdsmærke krav om, at kalve skal gå sammen med andre kalve fra de er syv dage gamle. I praksis vil kalvene ofte gå sammen i par. Kravet i den økologiske produktion har været her i årevis. Pr. 1. januar 2020 trådte velfærdsmærket i kraft for kvægbesætninger, dog således at kravet om parvis opstaldning først gjaldt for kalve født fra og med d. 1. januar 2021.

Tilmeldingen til velfærdsmærket har været en succes. Rigtig mange kalve er blevet omfattet af ordningen og medtages de økologiske kalve, der ikke er med under ordningen, vil ca. hver 4. fødte kalv i Danmark blive opstaldet sammen med andre kalve efter 7. levedag.

Stop for aflivning af kalve fra 2021

Landbrug & Fødevarer Kvæg og Dansk Jersey har vedtaget en ambitiøs målsætning om et stop for aflivning af tyrekalve fra udgangen af 2021. Siden 2013 er kurven over antallet af aflivede jerseykalve knækket ganske markant. I 2013 var antallet af aflivede kalve 31.500, og det tal er faldet til godt 12.000 i 2020. Og nu skal udviklingen bringes helt i mål. I de seneste år er der arbejdet målrettet med udvikling og udbredelse af tiltag, som gør det muligt at nedbringe antallet af aflivede kalve. Det handler i høj grad om at bruge kønssorteret sæd, og at skabe robuste kalve, som giver bedre kød og en mere klimaeffektiv produktion. Og der er stor interesse hos landmændene for at få løst den her udfordring.

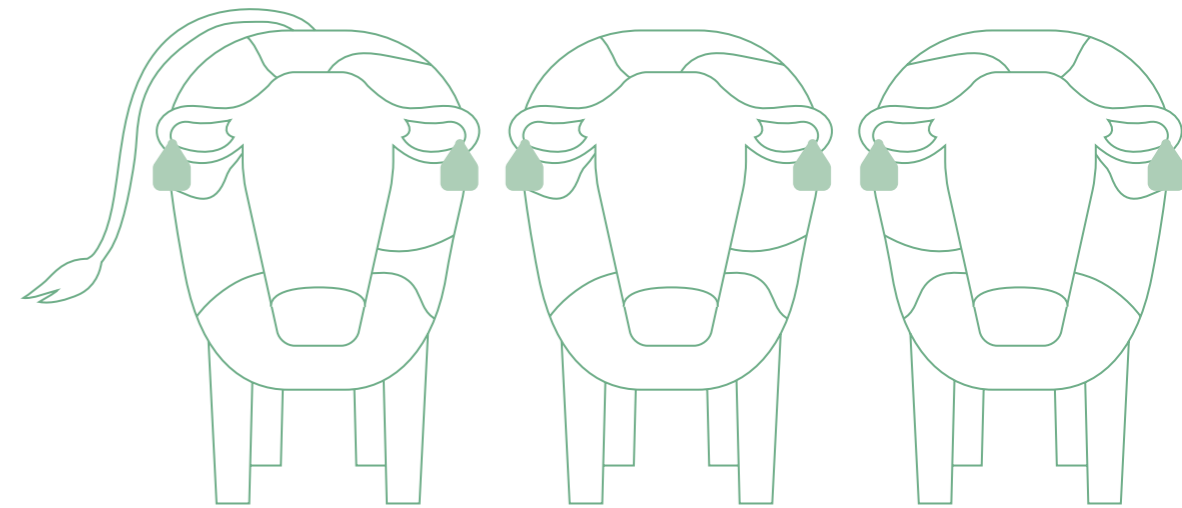
Udvikling og målrettede tiltag indenfor området nedbringer antallet af aflivede kalve

Fremtidssikret faresti for den løse so

SEGES Svineproduktion har fokus på udviklingen af farestien til den løse diegivende so, som sikrer velfærden for både soen og pattegrise, høj pattegriseoverlevelse samt gode arbejdsforhold for medarbejdere. Dette sker i samarbejde med danske griseproducenter og inventarproducenter, samt nationale og internationale eksperter. Som led i indsatsen arbejdes der også på at sikre gode muligheder for social kontakt mellem so og pattegrise, og give plads til flere af soens egne grise, så færre skal flyttes til ammesøer.

Kalve opstaldes sammen

Den økologiske produktion og det statslige dyrevelfærdsmærke har krav om, at kalve skal opstaldes sammen med andre kalve efter 7. levedag

1. Antal besætninger

Der er tilmeldt Dyrevelfærdsmærket, per 1. juli 2021

Slagtekyllinger 61

Grise 180

Mælk 628

Okse-/kalvekød

1.242

Anm: Antal besætninger, der leverer okse-/kalvekød og mælk kan ikke lægges sammen for at vise, hvor mange kvægbesætninger, der leverer til mærket. Dette skyldes, at nogle af besætningerne kun leverer kød, kun leverer mælk, eller leverer både kød og mælk.

Praktisk guide til hele haler

SEGES Svineproduktion har udarbejdet haleguide.dk med konkrete anvisninger til opstaldning af grise med hele haler. Haleguiden er elektronisk og giver den nyeste viden om halebid fra forskning og praksis.

Haleguiden giver den nyeste viden om halebid fra forskning og praksis

indstillet på at levere en fokuseret indsats. Haleguiden er opdelt i tre afsnit, hvor fokus er på, hvordan man kommer i gang og hvordan medarbejderne skal være oplært. Det næste afsnit fokuserer på de daglige opgaver og tilsyn ved grise med hele haler. Det sidste afsnit handler om, hvad der skal gøres, når skaden er sket og et udbrud af halebid skal standses. Hele materialet kan findes på www.haleguide.dk.

I haleguiden rangerer motivation og fokus på lige fod med andre kendte faktorer, der kan udløse halebid. Ejer og medarbejdere skal være motiverede for at lykkes med den hele hale og

Vegetabilsk produktion

Planteproduktionen havde en værdi på ca. 29,0 mia. kr. i 2020

Den vegetabiliske produktion består af det, der bliver produceret på marken og af gartneriproduktion. Den største del af den vegetabiliske produktion går til foder i den animalske produktion.

Planteproduktionen havde en værdi af ca. 29,0 mia. kr. i 2020. Danmarks areal udgør i alt 4.293.870 ha eller knap 43.000 km². Der blev dyrket 2.504.000 ha i 2020, svarende til 58 pct. af Danmarks samlede areal. Det dyrkede areal toppede i slutningen af 1930'erne med 3.268.000 ha, svarende til 76 pct. af Danmarks samlede areal. En stor del af den landbrugsjord, der årligt afgives til andre formål, anvendes til naturetablering og rekreative formål, samt til veje og byer. Der afgives årligt ca. 10.000 ha til andre formål.

Danske græs, kløver- og spinatfrø sælges til ca. 80 lande verden over og har en eksportværdi på over 3,3 mia. kr. pr. år de seneste to år

Planteproduktion

Planteproduktionen er kendetegnet ved i høj grad at levere input til Danmarks animalske produktion. Op imod 3/4 af arealet anvendes til produktion af foder. Foderarealet anvendes med 1/3 til grovfoder, fx kløvergræs, og 2/3 til kornafgrøder som hvede, der anvendes til grise og fjerkræfoder. Planteproduktionen er samtidig aftager af den animalske gødning. Derfor er

plante- og animalsk produktion tæt forbundet på bedriftsniveau, selvom der fortsat også findes mange rene planteavlsbedrifter. Planteproduktionen består af flere forskellige kornarter (vinter- og vårhvede, vinter- og vårbyg, vinterrug, triticale og havre). Derudover består planteproduktionen også bl.a. af majs, kartofler, rodfrugter, græs, kløver og havefrø samt sukkerroer, raps og græs til foder.

Meget af foderproduktionen foregår direkte hos den enkelte landmand, mens andre dele af produktionen bliver forarbejdet til fx mel eller sukker. Græs- og kløverfrø bruges verden over til enten foderformål eller til plæner. I Danmark dyrkes der græs, kløver og spinat til frø på ca. 104.000 ha. i 2020.

Næsten hele produktionen eksporteres. Danmark står for ca. 50 pct. af EU's produktion og ca. 25 pct. af verdens eksport af græs- og kløverfrø. Derudover produceres ca. 75 pct. af verdens forbrug af spinatfrø i Danmark. Græs, kløver- og spinatfrø sælges til ca. 80 lande verden over og har en eksportværdi på over 3,3 mia. kr. pr. år de seneste to år. Danmarks særegne position på dette marked skyldes en række faktorer, bl.a. klima, dygtige frøavlere, internationalt orienterede frøfirmaer, planteforædling, rådgivning af landmænd og ikke mindst en langsigtet og samlet indsats for forskning, forsøg, udvikling og demonstration. Græsfrøproduktionen har desuden et positivt CO₂-aftryk

og er dermed en klimavenlig og bæredygtig afgrøde, som samtidig har minimal udvaskning af kvælstof.

Kartofler

De knap 1.700 kartoffelproducenter i Danmark høstede mere end 2,7 mio. tons kartofler i 2020. Kartofflerne blev produceret på 63.000 ha. Produktionen ligger primært i Jylland, hvor 93 pct. af alle kartoffeldyrkede hektarer er placeret. Den danske landbrugsjord er ideel for kartoffelproduktion, hvor det gennemsnitlige høstudbytte er 44 tons pr. ha. Det er det højeste kartoffeludbytte pr. ha. i EU i 2020.

Sukkerroer

Sukkerroer dyrkes hovedsageligt på Lolland, Falster, Møn og Sydvestsjælland samt i et begrænset omfang på Fyn og Langeland. Samlet blev der leveret ca. 2,5 mio. tons roer til

sukkerfabrikkerne fra 807 dyrkere med et areal på ca. 33.000 ha i 2020. Gennemsnitsarealet pr. sukkerroedyrker er 40,9 ha. Roerne havde et sukkerindhold på 17,7 pct. og et roeudbytte på 82,5 tons pr. ha i 2020.

Gartneriproduktion

Den danske gartneriproduktion består af et bredt sortiment af prydblommer i drivhus, grøntsager på friland og i væksthuse, frugt og bær på friland, skovplanter, forstplanter. Enkelte væksthusegartnerier er omstillet til en mindre produktion af medicinsk cannabis under forsøgsordningen i Danmark. Det danske klima og jordbunden er helt unik og meget velegnet til produktion af frugt og frilandgrøntsager, det er med til at give fantastisk smag og kvalitet i produkterne. Det seneste år har der været en stigende interesse for vertikal farming med dyrkning af salater og krydderurter i flere lag i lukkede

44 tons kartofler pr. ha.

I den danske kartoffelproduktion har man det højeste kartoffeludbytte pr. ha. i EU i 2020

produktionshaller med kunstigt lys og klimastyring, men uden tilstedeværelsen af jord.

Dansk gartneris produktionsværdi udgør 4,7 mia. kr. på hele gartneriområdet. Eksporten udgør i alt 3 mia. kr., hvoraf de 2 mia. kr. er potteplanter. Samlet set udgør gartnerierne 0,8 pct. af Danmarks samlede dyrkede areal, hvoraf væksthushproduktionen udgør 0,15 promille af det samlede dyrkede areal. 57 pct. af den danske gartneriproduktion ligger i Region Sjælland og på Fyn. Historisk set har de fleste potteplantegartnerier været lokaliseret omkring Odense. Det skyldes tidligere tiders lette adgang til opvarmning af husene. Branchen beskæftiger ca. 10.000 mennesker: 4.000 i frilandsproduktionerne og 6.000 i væksthushgartnerier samt følgeindustrier.

Udviklingen i det dyrkede areal har været stagnerende de seneste år, og antallet af bedrifter er faldende. Den samlede gartneriproduktion er stadig primært konventionelt dyrket. De seneste år har den økologiske produktion af grøntsager dog være stigende, som følge af forbrugernes efterspørgsel, samt omlægningsstøtten. Der er store nuanceforskelle i hvor meget af arealerne, der er drevet økologisk. Dette skyldes primært hvor stor risiko, der er forbundet med angreb af skadedyr

eller svampesygdomme, som kan ødelægge produkterne. Med årene bliver branchen bedre og bedre til at dyrke økologisk. Tal fra Landbrugsstyrelsens økologistatistik viser, at det samlede økologiske areal med frugt og grøntsager er på 15 pct.. Frilandgrøntsager har et økologisk areal på op over 60 pct. på enkeltafgrøder, og arealet er steget 23 procentpoint de sidste 5 år. Andre afgrøder som jordbær og æbler, der er sværere at dyrke økologisk i Danmark pga. klimaet og risiko for angreb af skadedyr og svampe, har ligget stabil med kun 6 pct. økologisk drevet areal.

Det danske gartnerierhverv kan bidrage til at løse de aktuelle og kommende klima- og bæredygtighedsudfordringer

Klimaet og den grønne dagsorden

Det danske gartnerierhverv er en del af de grønne løsninger, som efterspørges globalt. Produktionsmetoder og ressourcforbrug skal fortsat udvikles i en mere bæredygtig retning. Siden referenceåret 1990 har gartneribranchen reduceret sin CO₂-udledning markant. En stor del af energiforbruget går til opvarmning og vækstlys, og erhvervet er afhængigt af den generelle grønne omstilling af el- og fjernvarmeproduktionen. Dertil kommer behovet for at omstille de resterende energikilder i erhvervet, der bygger på fossile brændstoffer. På nuværende tidspunkt har branchen ikke alle løsningerne, men det er forventeligt, at den danske gartnerisektor kan nå målet om 70 procent reduktion af CO₂-udledningen inden 2030, som skal opnås med teknologiudviklingen.

Mange produktioner sker nu med et stærkt reduceret pesticidforbrug eller under en økologigodkendelse. Udgangspunktet er anvendelsen af biologisk bekæmpelse. Netop anvendelse af biologisk bekæmpelse i væksthuse har Danmark været kendt for i mange år. I den kommende tid skal gartnerierhvervet udbygge den forsvarlige anvendelse af traditionelle pesticider endnu mere.

Gartnerierhvervet i Danmark kan bidrage til at løse de aktuelle og kommende udfordringer i forhold til klima og bæredygtighed. Branchen har et godt afsæt allerede og kan bidrage med produkter, som efterspørges, og som også er produceret på en mere bæredygtig og grøn måde.

2 mia. kr. på potteplanter

Eksporten af den danske gartneriproduktion udgør i alt 3 mia. kr., hvoraf 2 mia. kr. er potteplanter

Økologisk produktion

Det økologiske landbrugsareal bliver fortsat større

Det sker som følge af nye omlægninger samt en øget økologisk produktion i både den animalske og vegetabiliske sektor

Det økologiske landbrugsareal fortsætter med at stige. Der blev i 2020 dyrket 310.210 ha efter de økologiske produktionsprincipper. Det er omkring 10.000 ha mere end året før. Dermed udgjorde det økologiske produktionsareal 11,7 pct. af det samlede produktionsareal i 2020. I efteråret 2020 blev der desuden påbegyndt omlægning af nye arealer således, at der er estimeret at være omkring 325.000 ha i økologisk drift i maj 2021.

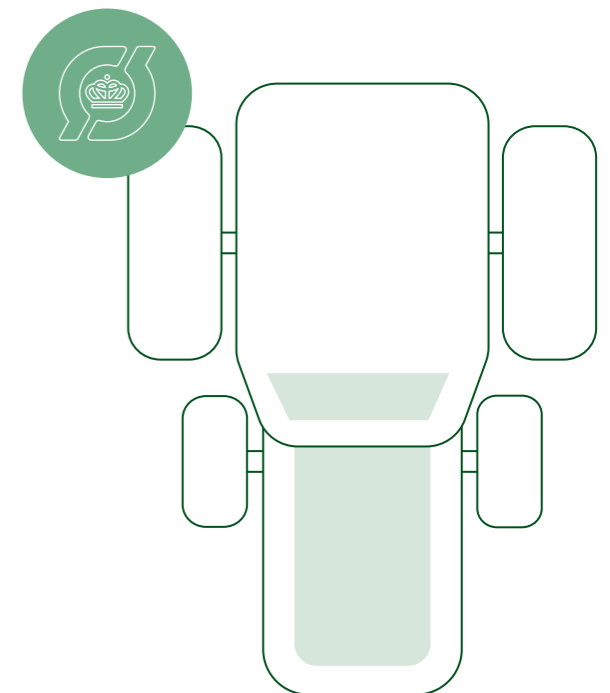

Strukturudviklingen har medført en øget produktion på de økologiske bedrifter

En væsentlig årsag til de seneste års store stigninger i det økologiske areal er, at der både er kommet nye animalske producenter og planteavlere, men også at de hidtidige økologiske bedrifter har øget produktionen som følge af den generelle strukturudvikling i erhvervet. På gartneriområdet sker der ligeledes en stigning i det økologiske areal som følge af en markant stigende efterspørgsel af økologiske grøntsager til både hjemmemarkedet og til eksport.

11,7%

Det økologiske produktionsareal udgjorde 11,7 pct. af det samlede produktionsareal i 2020

Danmark er et af de førende lande inden for økologisk animalsk produktion, og for fortsat at være "frontrunner" er der stort fokus på bæredygtighed og klimaaftryk. Som eksempel på dette vil landmænd og virksomheder generelt mindske brugen af importeret soja/protein fra fjernmarkeder. Enkelte økologiske virksomheder og leverandører har som mål inden for få år at erstatte de importerede proteiner med udelukkende danskproducerede i form af hestebønner, lupin og græs m.v. Der er i det hele taget meget fokus på at øge selvforsyningen af foder på de økologiske bedrifter.

Danmark er et af de førende lande inden for økologisk animalsk produktion

Arla er verdens største økologiske mejeri. I alt 13 pct. (728 mio. kg) af mejeriernes samlede indvejning var således økomælk i 2020. Det er en stigning fra 710 mio. kg året før. Udviklingen i den økologiske mælkeproduktion forventes at fortsætte med en vækst på ca. 3 pct. i 2021 som følge af højere mælkeydelse samt strukturudvikling på de økologiske mælkebedrifter.

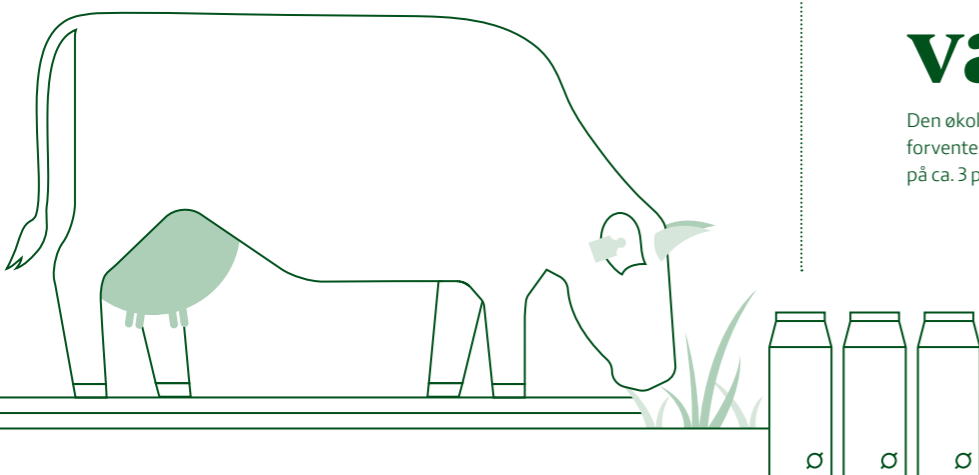
Danmark huser også Friland, der er verdens førende økologiske griseslagteri. I hele Danmark blev der slagtet omkring 230.000 økologiske grise i 2020, hvilket er på samme niveau som i 2019. Denne udvikling skal ses i sammenhæng med, at der i årene op til 2019 var så store stigninger, at der var udfordringer med at afsætte hele produktionen som økologisk. Som konsekvens heraf faldt økotillægget og afregningsprisen til landmanden i 2018 og 2019, men i det seneste år har der atter været vækst i efterspørgslen af økologisk grisekød i Europa og dermed igen højere økotillæg til landmanden. Det betyder ligeledes, at der forventes en stigning på nogle få procent i antallet af økologiske grise i 2021.

Produktionen af økologiske æg er også steget markant i de seneste år. Ligesom hos slagtegrisene har der været tendens til overproduktion af økologiske æg, men produktionen er dog alligevel steget med 1 mio. kg økologiske æg i 2020 til i alt 23,4 mio. kg. Væksten forventes at blive minimal i 2021.

Danmarks Statistik har ultimo maj 2021 endnu ikke offentliggjort tal for eksporten af økologiske fødevarer i 2020, men eksporten forventes at være steget til omkring 3,3 mia. kr., hvilket er 300 mio. kr. mere end i 2019. Eksporten har været påvirket af, at det pga. corona pandemien har været vanskeligt at gennemføre eksportaktiviteter på de udenlandske markeder.

3% vækst

Den økologiske mælkeproduktion forventes at fortsætte med en vækst på ca. 3 pct. i 2021

Økonomi og indtjening

For 4. år i træk er den samlede gæld faldet

Landbruget har reduceret dets samlede gæld, hvilket bl.a. skyldes den forbedrede indtjening for landbruget i 2019 og 2020.

2020 var året, hvor et helt erhverv blev nedlagt. Det har desværre ikke været muligt at isolere denne del af landbrugets økonomi i tallene for 2020, idet taksationsforretningerne pågår, og de sidste forventes først afsluttet i 2024. Landbruget har i mindre grad end andre brancher været ramt af covid19.

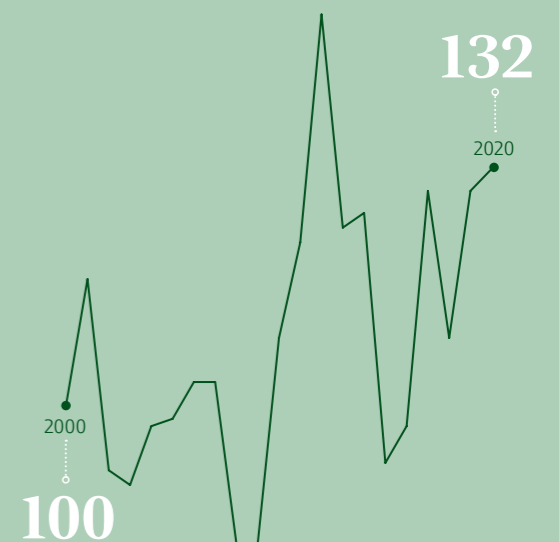

Landbruget har i mindre grad end andre brancher været ramt af covid19

Produktionsøkonomien i landbruget i 2020

I 2020 endte landbrugets samlede bruttofaktoringkomst på 29,8 mia. kr. Dette er en stigning på ca. 0,6 mia. kr., eller ca. 2,2 pct. i forhold til 2019. Bruttofaktoringkomsten er et mål for landbrugsproduktionens værdiskabelse fratrukket skatter, afgifter og generelle subsidier. Det er således før afskrivninger, ejer aflønning mv. Stigningen skyldes blandt andet, den fortsat gode svinepris ind i 2020. Svineprisen mistede dog pusten midt i andet kvartal 2020. I 2020 som helhed var prisen på grisekød lidt højere end året før. På trods af dette var prisen på mælk og smågrise stort set uændret, mens de fleste afgrøder lå højere end året før, dog var priserne på de fleste produkter volatile.

Landbrugets bruttofaktoringkomst Indeks (2000=100)

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik

① Landbrugets bruttofaktorindkomst

29,8 mio. kr.
29,2 mio. kr.

Landbrugets driftsresultater

En mere medgørlig sommer sammen med en positiv prisudvikling for særligt svineproducenter medførte et gennemsnitligt driftsresultat for heltidslandmændene på 1,38 mio. kr. pr. bedrift. Dette er en stigning på 50 t. kr. sammenholdt med 2019.

Det gennemsnitlige driftsresultat for heltidslandmændene var på 1,38 mio. kr. pr. bedrift

Landbrugets gæld

Den forbedrede indtjening for landbruget i 2019 og 2020 er bl.a. blevet benyttet til at reducere gælden. Effekten i 2020 var en reduktion på 14,5 mia. kr. i realkreditgælden, der er landbrugets vigtigste finansieringskilde. Sammenholdes dette med niveauet for 2019 udgør faldet ca. 6,4 pct. Den samlede gæld er dermed faldet for 4. år i træk.

Erhvervet har en samlet gæld på 284 mia. kr. Heraf fordeler gælden sig som følger: Realkreditgæld: 212,9 mia. kr., bankgæld: 39,8 mia. kr. samt gæld til øvrige kreditorer på 30,1 mia. kr. Aktivmassen for det samlede erhverv er faldet til 498 mia. kr. Dette giver en samlet gældsprocent for hele erhvervet på 57 pct. Ovenstående tal for landbrugets samlede gæld og aktivmasse er ikke direkte sammenlignelige med tidligere tal, idet Danmarks Statistik har anvendt andre opgørelsesmetoder ved opgørelsen af 2020-tallene.

Aktivmassen for det samlede erhverv er faldet til 498 mia. kr.

Den positive udvikling i landbrugets økonomiske forhold afspejler sig ligeledes i andelen af non-performing-lån for landbruget. I 2019 var andelen af non-performing landbrugslån i de danske pengeinstitutter 22 pct., hvilket i 2020 faldt til 17 pct.¹. Landbruget blev i 2020 overhalet af transport-, hotel- og restaurationsbranchen som den branche, som har den højeste andel af non-performing-lån og reduktionen må derfor ses som

særdeles positiv. Non-performing-lån er en samlet betegnelse for lån, hvor låneforpligtelserne ikke overholdes.

Landbrugets bytteforhold

Landbrugets bytteforhold er et udtryk for forholdet mellem salgsværdien af primærlandbrugets produkter fratrukket værdien af de input-faktorer, som benyttes til produktionen. Begge faktoreres priser svinger naturligvis. Forholdet mellem dem er udtrykt ved bytteforholdet. Efter et stigende bytteforhold i 2016-2017, faldt dette tilbage i 2018, bl.a. som følge af lave afregningspriser på grisekød og relativt høje foderpriser som følge af tørke. I 2020 er jordbrugets bytteforhold dog uændret og er således på samme niveau som i 2019. Det samlede bytteforhold for landbruget er steget i forhold til bytteforholdet i 2019. Dette positive udvikling skyldes særligt forbedrede afsætningspriser på svinekød samt fundet af afrikansk svinepest i Tyskland den 10. september 2020's indflydelse på smågriseprisen.

¹ Finanstilsynet: https://www.finanstilsynet.dk/Tal-og-Fakta/Markedsudvikling/Markedsudvikling/MU_pengeinstitutter_2020

Nye veje kræver ny viden og innovation til det praktiske landbrug

Innovation skal give landbruget et lavere klimaaftryk. Udvikling af ny viden og nye metoder er også med til at sikre landmanden en økonomisk robust virksomhed samt åbne for nye forretningsmuligheder, der matcher markedernes efterspørgsel.

Landbrugs- og fødevarerhvervet har sat sig som mål at være klimaneutral i 2050. For at få det til at ske, kræver det viden om, hvor på gården, der skal sættes ind. Og derefter kræver det, at der er løsninger og metoder, landmanden kan få til at fungere i praksis. Løsninger, der gør en forskel.

Den opgave arbejder landbrugets videns- og innovationshus SEGES på alle fronter for at løse, uanset om gården driver ren planteavl, har grise, køer eller en anden driftsgren.

“Landmandens klimaværktøj” giver bl.a. mulighed for at beregne fremtidsscenerier og dermed, hvordan klimaaftrykket på bedriften kan påvirkes af ændringer i fx fodring

Klimaværktøj under udvikling

Som en del af arbejdet med at sænke klimaaftrykket fra landbruget, udvikler SEGES og Økologisk Landsforening “Landmandens klimaværktøj”. Værktøjet er støttet af Miljø- og Fødevareministeriet via Promilleafgiftsfonden for landbrug.

Værktøjet, som forventes færdigt i sin første udgave i løbet af 2021, bliver digitalt. Det samler oplysninger om den enkelte bedrifts driftsgrene og kan beregne det samlede klimaaftryk. Det kan også vise fordelingen på de tre drivhusgasser metan, lattergas og CO₂.

Udover det samlede klimaaftryk kan landmanden også få indsigt i de forskellige dele af produktionen fx planteavl, mælkeproduktion med videre. Men måske vigtigst af alt, så giver det mulighed for at beregne forskellige fremtidsscenerier, og dermed hvordan aftrykket kan påvirkes af ændringer i for eksempel fodring, energiforbrug, gødningshåndtering og dyrkning af jorden.

Indsigt skaber motivation og konkret handling med effekt

Målet er, at værktøjet på den måde er med til at motivere den enkelte landmand til at implementere effektive tiltag. Derfor er det også vigtigt, at landmandens rådgiver kan anvende værktøjet og rådgive om tiltag, der kan påvirke klimaaftrykket positivt.

Indsigt om bedriftens aktuelle klimaaftryk skal suppleres med konkret viden om de tiltag, som landmanden skal implementere. Med andre ord: Landmanden skal vide,

hvad der i driftsmæssige- og managementmæssige sammenhænge kan gøres for at reducere niveauet af drivhusgasser på gården.

Vi kender nogle af løsningerne allerede

Landbrugs- og fødevareerhvervet arbejder målrettet på at udvikle de løsninger, som både på kort og lang sigt skal sikre et lavere klimaaftryk fra landbrugets produktion af fødevarer til forbrugere over hele verden.

Det sker i samarbejde med forskere på universiteterne og medarbejdere i landbrugets virksomheder. De enkelte virkemidler testes af på professionelle landbrugsbedrifter i samarbejde med landmænd.

Der arbejdes på udtagning af kulstofrig lavbundsjord, som udgør en væsentlig del af landbrugets klimaudledning

Nødvendigt med mange forskellige tiltag på gårdene for at nå klimamål

SEGES' Center for Bæredygtighed & Klima vurderer, at det er muligt at nå betydelige reduktioner, men det kræver, at der sættes ind med mange tiltag på mange forskellige områder.

Et af de tiltag, der er meget fokus på – både i landbruget og fra politisk side – er udtagning af kulstofrig lavbundsjord, som i dag tegner sig for en meget væsentlig del af landbrugets klimagasudledning. Her arbejdes der på at forstå, hvordan man opnår de største effekter ved udtagning. Udtagning af jord, som efterfølgende lægges våde, er ofte kompliceret og kan rumme interessekonflikter. Her er der for eksempel behov for vidensudvikling om, hvordan dette klimatiltag positivt og negativt påvirker naturen og biodiversiteten og miljøet.

Innovation og forskning er grundlaget

I landbruget er der en væsentlig innovationsindsats for at udvikle værktøjer, viden og teknologier, der kan sænke

udledningen af drivhusgasser. I kvægbruget arbejder forskerne med at udvikle og dokumentere effekten af tilsætningsstoffer, der hæmmer dannelsen af metan i koens vom. Det gælder blandt andet Stof X, som forskere Aarhus Universitet arbejder på at udvikle.

Andre områder er avl mod de mest klimateffektive dyr og sortsudvikling af modstandsdygtige afgrøder. Der arbejdes også på at udvikle tekniske løsninger for opsamling af klimagas og dokumentere effekten af kulstoflagring i jorden under en række forskellige forhold.

Viden omsættes til handling til fordel for klimaet

Landmændene omsætter allerede i dag viden fra forskere til praksis, blandt andet når det gælder sammensætningen af koens foder. Griseproducenter kan beregne klimaaftrykket ved en konkret fodersammensætning.

Blandt de mange andre tiltag, der gør en forskel for klimaet, er også opbevaring og håndtering af gødning. En række bedrifter forsurer gyllen med svovlsyre. Det reducerer gyllens tab af ammoniak og metan i stalden såvel som under lagring af gyllen uden for stalden. Forsuring af gyllen reducerer emissionen af ammoniak og metan fra stald og lager med hhv. 50 pct. for svinegyde og 60 pct. for kvæggylle.

Sammensætning af dyrenes foder og opbevaring samt håndtering af gødning er to ud af mange tiltag, der gør en forskel for klimaet

Vedvarende indsats til gavn for miljø, natur- og biodiversitet

Men det er ikke alene klimaet, som har innovationsfokus, det gælder også løsninger, der giver mindre miljøaftryk og tiltag, der kan gavne biodiversiteten og udvikle naturen. Det er for eksempel Naturtjek – et konkret værktøj, som giver landmanden overblik over naturværdier og biodiversitet på sin ejendom. Målet er at sikre, at landmanden er bevidst om naturen på sin ejendom, og ved hvordan den bevares og udvikles.

**Hos
virksomhederne**

Virksomhederne

Andelselskaberne styrker den danske fødevareklynges konkurrenceevne

Danmark har en lang tradition for at producere fødevarer samt andre animalske og vegetabiliske produkter. Derudover er der en betydelig agro- og ingrediensindustri, der bygger oven på fødevarerproduktionen.

Andelsbevægelsen

Andelsbevægelsen og andelselskaberne er vigtige for, at den danske landbrugs- og fødevarersektor kan skabe produkter med kvalitet og høj fødevarerikkerhed. Store danske virksomheder som Arla Foods, Danish Crown, DLG og Danish Agro er bygget op omkring den unikke danske andelstanke.

I 1800-tallet startede andelsbevægelsen, hvor landmændene gik sammen for at skabe fødevarer af højere kvalitet, så de kunne få en højere pris for deres varer. Andelselskaberne er karakteriseret ved, at leverandørerne til virksomhederne også

er ejerne. Det skaber en unik koordination og optimering i værdikæden fra jord til bord. Igennem mange år har andelselskaberne styrket konkurrenceevnen, hvilket har givet Danmark en stærk markedsposition internationalt.

Mejerier

Der er i dag omkring 25 mejerier i Danmark. Arla Foods er det klart største og tilhører også top-10 i verden og er i øvrigt også verdens største økologiske mejeri. Udover Arla findes der en lang række mindre mejerier, heriblandt Thise, Naturmælk, Mammen Mejerierne og Nordex Food.

I Danmark produceres der langt mere mælk, end vi selv er i stand til at forbruge, hvilket betyder at ca. ¾ af mælken bliver brugt til produktion af produkter til eksport. Samlet set blev der i 2020 eksporteret mejeriprodukter for ca. 20 mia. kr. De danske landmænd leverede 5.666 mio. kg mælk til mejerierne i 2020, hvilket er en stigning på knap en procent i forhold til året før.

I 2020 satte covid19 et stort aftryk på både produktion og priser, da stort set al salg til foodservicesektoren i hele verden forsvandt under nedlukningen i foråret. Efter en periode med uvished viste det sig dog, at salget i detailhandlen var stigende, så på den måde undgik man at markedet brød sammen. 2021 er startet op med en øget efterspørgsel af mejeriprodukter fra Kina, hvilket har resulteret i stigende markedspriser.

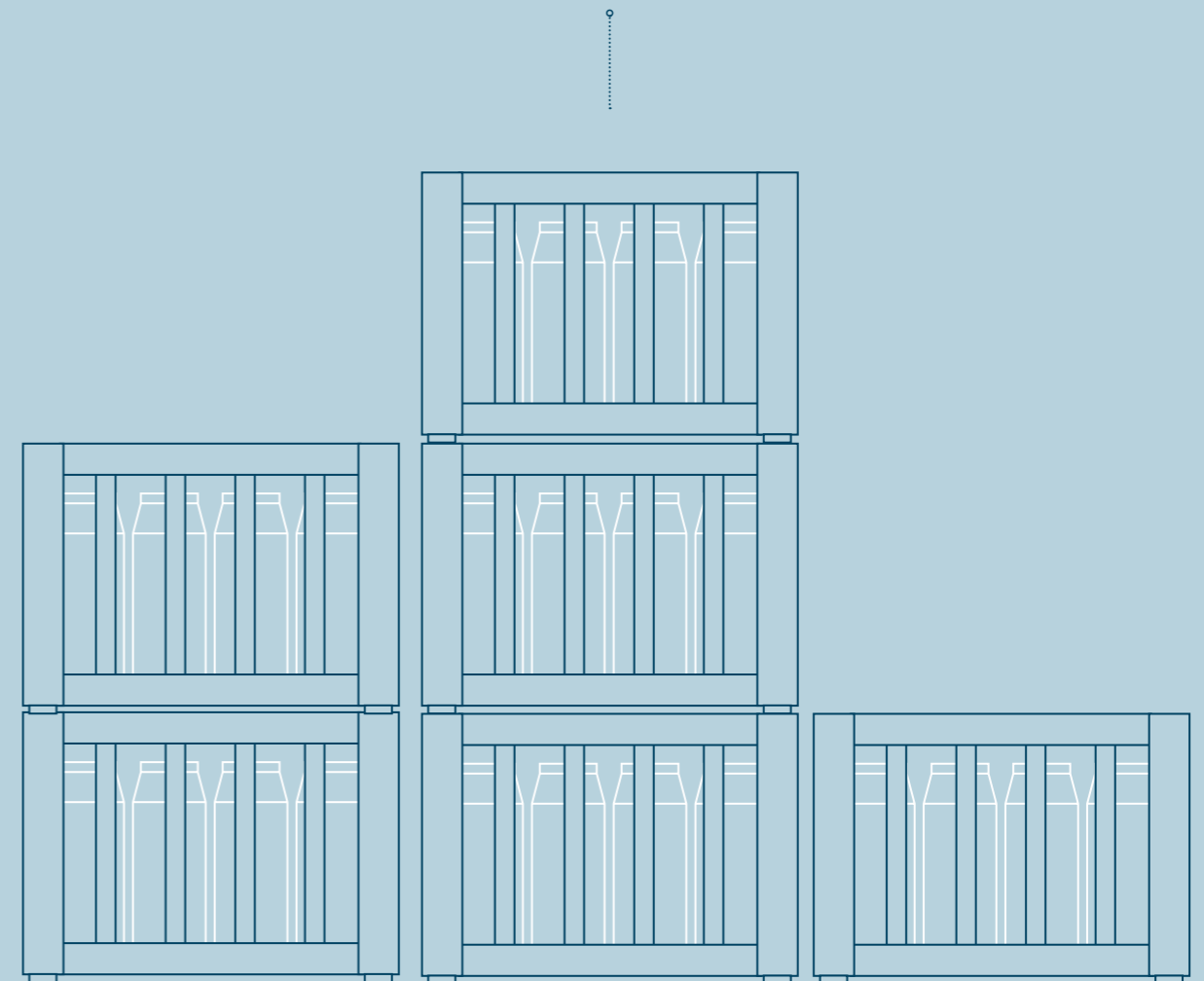
17,1%

Fersk og forarbejdet grisekød udgjorde 17,1 pct. af fødevareklyngens samlede eksport

20 mia. kr.

blev der eksporteret mejeriprodukter for i 2020

Svineslagterier

I Danmark blev der slagtet 17,3 mio. grise i 2020, hvilket er femte flest i EU. Det eneste tilbageværende andelslagteri, Danish Crown, stod for knap tre fjerdedele af disse og er et af verdens største slagterier. Udbruddet af afrikansk svinepest (ASF) skabte i 2020 store ændringer på verdensmarkedet. I Kina betød ASF en lavere kinesisk produktion af grisekød og øget efterspørgsel efter bl.a. dansk grisekød. 2021 startede da også med en pæn prisudvikling på svine-noteringen, som toppede i juni med en pris på 11,90 kr. pr. kg. Siden er noteringen dog faldet markant. Hovedårsagen er, at Kina har øget deres svineproduktion og dermed efterspørger mindre grisekød fra EU.

Fersk og forarbejdet grisekød udgjorde 17,1 pct. af fødevarerklngens samlede eksport til en værdi af 28,1 mia. kr. De vigtigste markeder er Kina, Storbritannien, Tyskland og Japan. Tilsammen aftog disse markeder godt to tredjedele af den danske eksport af fersk og forarbejdet grisekød i 2020. Eksporten til Kina af fersk og forarbejdet grisekød steg med hele 43 pct. i 2020.

Kreaturslagterier

Slagtning af kreaturer i Danmark har været stabilt de seneste 10 år med omkring 500.000 slagtninger pr. år. Det samme gør

sig gældende for den danske eksport af okse- og kalvekød, hvor der hvert år er eksporteret mere end 100.000 tons. Det vigtigste eksportmarked for dansk oksekød er EU, som aftog næsten 80 pct. af eksporten i 2020.

EU er det vigtigste eksportmarked for dansk oksekød, og aftog knap 80 pct. af eksporten i 2020

Der er sket en transformation af kvægbranchen, fra mange mindre slagterier til fire primære slagterier: Danish Crown Beef, Himmerlandskød, Århus Slagtehus (en del af Skaregruppen) og Mogens Nielsen Kreaturslagteri. Danish Crown står for mere end halvdelen af alle slagtningerne af kreaturer, herefter følger Himmerlandskød med en femtedel.

Fjerkræslagterier

Der blev eksporteret 191,7 mio. kg. fjerkrækød i 2020, med en værdi på 3,0 mia. kr. Det er en mængdefald på 3,8 pct. og et

fald i værdi på 8,9 pct., så danske fjerkræslagterier afsatte både mindre og fik en lavere pris pr. kg. fjerkrækød på eksportmarkederne i 2020 ift. 2019. De to største fjerkræslagterier i Danmark er HKScan Danmark og Danpo A/S, som står for størstedelen af produktionen af slagtekyllinger. Danish Finest Chicken (DAFC) og Rokkedahl står for en betydelig del af de resterende slagtekyllinger i Danmark.

Ægpakkerier

Der blev indvejet 77,0 mio. kg æg på de danske ægpakkerier i 2020. Det er en fremgang på 3,0 mio. kg (4,1 pct.) sammenlignet med 2019. Konsumægproduktionen afsættes hovedsageligt via de to store pakkerier, DANÆG og DAVA Foods. Derudover er der tre mellemstore pakkerier: Dueholm, Vallø samt Niels & Grete. Der er desuden en lang række mindre pakkerier.

I 2020 steg salget af skalæg til detail og foodservice med 5,8 mio. kg (10,1 pct.) til i alt 69,0 mio. kg. Over halvdelen af salget af æg til detail og foodservice i 2020 var skrabeæg. Salget af æg til detail og foodservice fordelte sig i 2020 med 31,1 pct. økologiske æg, 6,4 pct. frilandsæg, 53,4 pct. skrabeæg og 8,2 pct. buræg. Salget af skrabeæg, frilandsæg og økologiske æg til detail og foodservice steg med hhv. 12,9 pct., 16,2 pct., og 11,6 pct. i 2019. Omvendt faldt salget af buræg med 8,9 pct., hovedsageligt fordi næsten ingen supermarkedskæder udbyder buræg.

Det er meget bemærkelsesværdigt, at pakkeriernes samlede salg af skalæg til detail og foodservice er steget så meget i 2020, for salget til foodservice har været langt (måske minus 25 - 30 pct.) under det normale under covid19 pandemien, men salget til detail har mere end opvejet det manglende salg til foodservice, fordi folk har lavet og spist mere mad hjemme, ligesom det er fornemmelsen, at der har været godt gang i bagningen af diverse brød og kager.

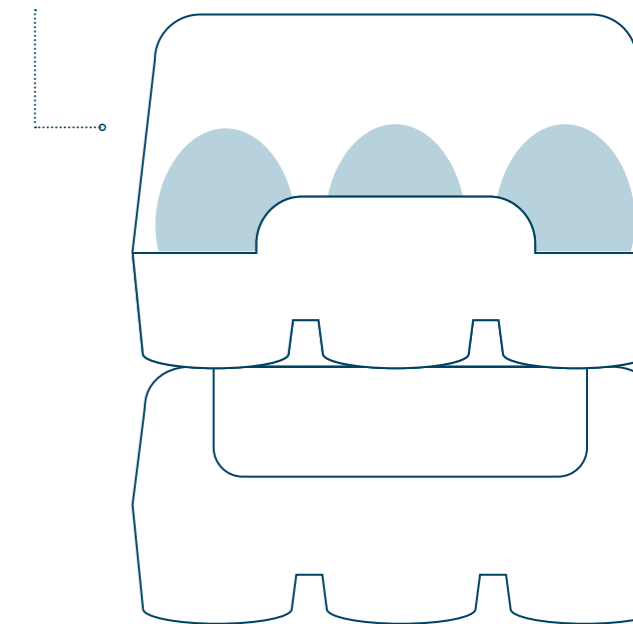
Udover skalæg til det danske marked er der en stigende eksport af skalæg til markeder i EU, Mellemosten og Fjernøsten. Desuden foregår en del af afsætningen som flydende, tørrede eller frosne ægprodukter. Disse produkter kommer fra DANÆG Products, DAVA Foods og Ovodan Foods.

Foderstofindustrien

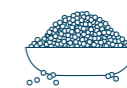
Foderstofindustrien producerer foder til den danske grise-, fjerkræ- og mælkeproduktion. De danske grovvarevirksomheder handler korn og råvarer på det internationale og danske marked. På særlige produktionsanlæg producerer virksomhederne husdyrfoderet og sørger for transporten ud til gårdene, hvor dyrene opdrættes. Foderet består primært af korn, diverse proteinkilder, planteolier, vitaminer og mineraler. Gennem produktudvikling og forsøg i praksis, har branchen fokus

10,1% øget salg

Salget af skalæg til detail har mere end opvejet det manglende salg til foodservice i 2020

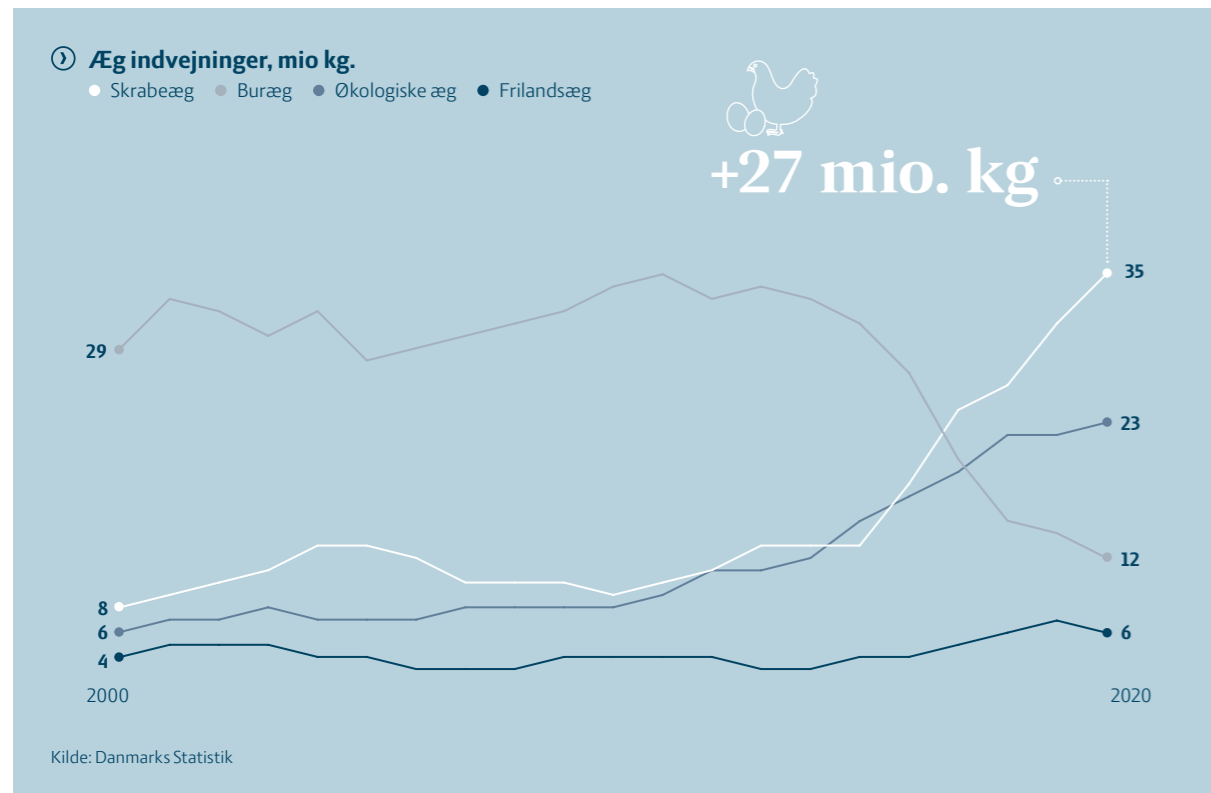

på en god og ensartet foderkvalitet for at sikre en høj foderudnyttelse i husdyrproduktionen.

Foderindustrien udvikler bæredygtige foderløsninger og sikrer en høj foderudnyttelse

De tre største aktører på grovvaremarkedet i Danmark er DLG, Danish Agro og Vestjyllands Andel, som alle arbejder på at nedbringe foderindustriens klimaaftryk bl.a. gennem innovation af nye bæredygtige foderproteiner. Som eksempel kan nævnes etableringen af græsforarbejdningsanlæg Biorefine, som skal producere foderprotein af græs. Tilsvarende ses indenfor forarbejdning af blå biomasser hvor muslinger, søstjerner og tang forarbejdes og har vist lovende resultater som bæredygtige

proteinkilder. Grønne biomasser har stort potentiale til at blive en dansk proteinkilde til foderprotein og kan potentielt erstatte dele af foderproteinimporten. Tilsvarende har foderindustrien også i samarbejde med SEGES stort fokus på at ud fase veterinært zink, hvor forskellige nye fodringstrategier har vist lovende resultater.

Sukkerproduktion

Der produceres ca. 400.000 tons sukker i Danmark fra ca. 33.000 ha med sukkerroer. Produktionen sker på de to sukkerfabrikker i Nykøbing F. og Nakskov. Fabrikkerne ejes af Nordic Sugar, der er et datterselskab af den landmandsejede nordtyske virksomhed Nordzucker. Sukkerprisen i EU og på verdensmarkedet har i slutningen af 2020 og begyndelsen af 2021 rettet sig lidt fra et meget lavt niveau. Prisen i EU er dog fortsat under EU-referencepris på sukker, hvilket udfordrer økonomien hos sukkervirksomhederne.

Kartoffelproduktion

De store kartoffelmelsfabrikker KMC og AKV Langholt forarbejder størstedelen af de dyrkede kartofler. Her forarbejdes kartoflerne til en lang række produkter. Eksporten af kartoffelbaserede produkter slog rekord med 2 mia. kr. i 2020. Knap 40 pct. af eksporten går til EU. Gennem forskning og udvikling produceres der i dag nye ingredienser af kartofler med globalt potentiale. Disse avancerede ingredienser har attraktive egenskaber, og benyttes i bl.a. fødevarerproduktionen, medicinalindustrien samt til fremstilling af papir.

Ingredienser

Ingredienser omfatter specialiserede produkter som proteiner, stivelsesformer, enzymer, mikrobielle kulturer, aromaer, tilsætningsstoffer, vitaminer, mineraler mm. Alle disse ingredienser er afgørende for de fødevarer, vi kender i dag. De tilsættes for

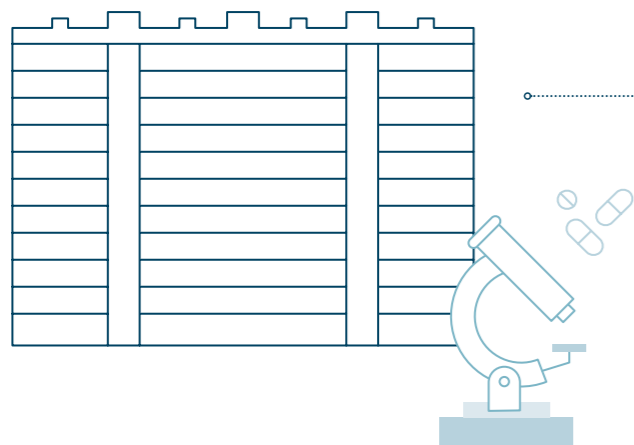
at tilføre fødevarer særlige egenskaber som længere holdbarhed, forbedret ernæringsværdi, mindre madspild eller udnyttelse af sidestrømme, der ellers ville gå tabt. Mange ingredienser kan potentielt, når de bliver anvendt på globalt plan, bidrage positivt til nedbringelsen af klimapåvirkningen fra fødevarer- og foderproduktionen.

Op til 10 pct. af omsætningen fra ingrediensbranchen investeres i forskning og udvikling

Ingrediensbranchen er en stor del af den danske fødevarerklynge. Den omfatter en meget bred vifte af forskellige virksomheder – både animalsk baserede virksomheder som fx Arla Foods Ingredients og Essentia Protein Solutions, og vegetabiliske som KMC og Nordic Sugar. Derudover er store spillere som Novozymes og Chr. Hansen globalt ledende indenfor enzymer, kulturer og bioteknologier. Branchen omsætter for over 50 mia. kr. og beskæftiger ca. 10.000 medarbejdere. Danmark er i front når det gælder innovative ingrediensløsninger, og flere danske ingrediensvirksomheder er globale markedsledere inden for deres område.

Et eksempel er Arla Foods Ingredients, der er en ledende virksomhed inden for udnyttelsen af valle, der er et biprodukt fra osteproduktion. Valleproteiner er kendt for at være et protein med høj kvalitet og hurtig optagelse i kroppen. Dette gør valleproteiner ideelle til bl.a. proteindrikke til sport og fitness. Arla Foods Ingredients er en førende leverandør af mange forskellige valleprodukter til hele verden.

50 mia. kr. omsætning

Ingrediensbranchen omsætter for over 50 mia. kr. og beskæftiger ca. 10.000 medarbejdere.

Fødevaresikkerhed

Tæt samarbejde er nøglen til Danmarks høje veterinære standard og fødevaresikkerhed

Den danske tilgang til sygdomsbekæmpelse og fødevaresikkerhed er med til at sikre den danske samhandel og eksport af animalske produkter.

Det veterinære beredskab

Danmark har i mere end 100 år været et foregangsland for sygdomsovervågning og -bekæmpelse af husdyrsygdomme. Det er foregået i et tæt samarbejde og forståelse mellem brancher, myndigheder og universiteter. Heraf følger det høje veterinære stadi i Danmark med en sund husdyrproduktion, som er fri for en række alvorlige svine-, kvæg- og fjerkræsygdomme.

Den danske sygdomsbekæmpelse danner grundlaget for den danske samhandel og eksport af animalske produkter

Handel med animalske produkter er således afhængig af, at Danmark er fri for de fornævnte sygdomme, og at det til enhver tid kan dokumenteres, hvorledes sygdomssituationen er. Det er derfor helt afgørende, at myndigheder og husdyrbrancher i et tæt samarbejde kan bekæmpe eventuelle sygdomsudbrud hurtigst muligt. Denne danske tilgang til sygdomsbekæmpelse er anerkendt over hele verden, og danner grundlaget for den danske samhandel og eksport af animalske produkter.

Sporbarhed

Danmark er kendt for sit detaljerede sporbarhedssystem på oksekød. Et system, som indgår som et vigtigt redskab til opretholdelse af det høje niveau af fødevaresikkerhed, dyresundhed og dyrevelfærd i Danmark.

Der er krav om at kreaturer skal være individuelt mærket fra fødslen og skal registreres i det Centrale Husdyrbrugsregister

Dansk sporing

Mærkningsordningen for oksekød skal sikre, at kødet kan spores fra køledisken tilbage til slagteriet, besætningen og gruppen af dyr, som kødet kommer fra

(CHR). CHR indeholder oplysninger om besætningen, herunder hændelser i dyrets liv fx sundhedsstatus og flytninger.

Ved slagtning videreføres oplysninger om dyret via slagteriets sporbarhedssystem, således at dyret efter den slagtermæssige behandling kan spores til den enkelte besætning.

Den nyeste udvikling indenfor sporbarhed gør brug af blockchain-teknologien. I hude- og skindproduktion lasermærkes produkterne, hvilket gør det muligt at spore fx skindet fra taksken eller sofaen tilbage til den enkelte dyrs besætning.

Agroindustrien

Nytænkning og innovation indenfor landbrugssektoren kommer i høj grad fra agroindustrien

Agroindustriens innovation og udvikling af nye teknologier til stald og mark giver bæredygtige danske løsninger til gavn for både danske og udenlandske landmænd.

Landbruget er i en rivende udvikling, hvor der stadig stilles øgede krav ift. sporbarhed, miljø og klima. Selv har erhvervet sat en målsætning om klimaneutralitet i 2050. Målet er realistisk, men der er ingen tvivl om, at det kræver nytænkning og innovation. Den udvikling kommer i høj grad fra agroindustrien, der udtænker, skaber og implementerer nye grønne

teknologier og løsninger. Produktporteføljen spænder vidt og indeholder maskiner til markbearbejdning, staldmekanik, gyllehåndtering, genetik, biomassekedler og maskiner til kornhåndtering og foderproduktion. På tværs af porteføljen ses stigende implementering af AgTech, der gennem digitalisering bidrager til bæredygtighed og økonomisk effektivitet på landmandens bedrift.

Stigning i eksporten frem til 2019

Foruden sin væsentlige rolle på hjemmemarkedet, har de agroindustrielle virksomheder siden finanskrisen også haft en stille rolle på de udenlandske markeder. Eksporten har siden 2015 været stødt stigende og slog rekord i 2019, hvor den udgjorde 13,8 milliarder kroner. I 2020 eksporterede den danske agroindustri for 13,7 milliarder kroner. Fremadrettet forventes igen stigende eksport.

Præcisionsteknologier benyttes i stigende grad

I 2020 benyttede 35 pct. af de danske landmænd en form for præcisionsteknologi. Det er en stigning på 7 procentpoint fra 2019. Tendensen er stadig, at især de store landbrug bruger teknologierne. Det betyder, at 70 pct. af det danske landbrugsareal nu dyrkes med en form for præcisionsteknologi. Mest udbredt er stadig brugen af præcisionsstyring, men også forskellige former for sektionstyring vinder frem. Ved sektionstyring opdeles landbrugsredskabet i flere sektioner, der individuelt åbnes og lukkes. Traktorens GPS-system kan derved selv justere redskabets arbejdsbredde og sikre minimalt overlap i forager og kiler på marken.

Tidligere er det estimeret, at brugen af GPS-præcisionsstyring kan reducere brændstofforbruget med 2-4 pct. Præcisionsstyring giver derved både en økonomisk gevinst, men også

en væsentlig klimagevinst. Hvis brugen af præcisionsstyring kombineres med brug af sektionstyring, kan der også opnås anseelige miljøgevinster igennem reduktioner i brugen af planteværn. Ved traditionel marksprøjtning anslås, at det samlede overlap udgør 5-10 pct. Dette kan dog reduceres til under 1 pct., hvis landmanden benytter sektionstyring og GPS-styring.

Brugen af GPS-præcisionsstyring kan reducere brændstofforbruget med 2-4 pct.

Sektionsstyring bruges også i stigende grad på gødningsspredere og såmaskiner. Her betyder det ligeledes, at ressourceforbruget reduceres. Herudover muliggør nye teknologier også, at både gødning og såsæd gradueres. På den måde tildeles gødning og såsæd optimalt efter de gældende vækstforhold, hvorved risikoen for overgødskning og kvælstofudvaskning reduceres til stor værdi for miljø, klima og landmandens økonomi.

Stalden er også i fokus

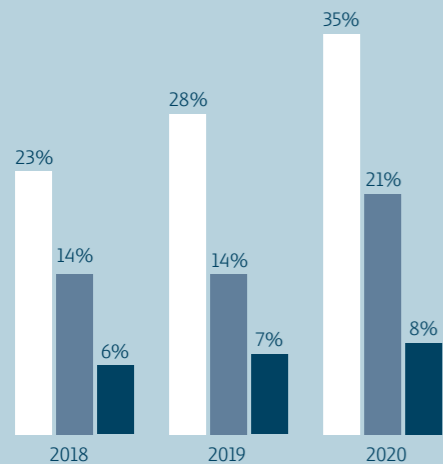
I husdyrproduktion bringes nye grønne løsninger også i spil. Her sikrer udvikling af intelligente staldsystemer, at produktionen har mindst muligt miljø- og klimabelastninger, samtidigt med at dyrevelfærd sættes i højsædet. Løbende sker der energioptimeringer på allerede eksisterende teknologier, der sikrer, at ressourcerne udnyttes bedst muligt, og der sættes fokus på anvendelse af de bedst tilgængelige teknologier (BAT-teknologier).

Det er fx løsninger til hyppig udskrabning af gylle, overdækning af gylletanke, gylleforurening og luftrensning. Teknologierne er med til at nedbringe fordampningen af klimagasser og lugtgener fra produktionen. Teknologierne til gyllehåndtering sikrer ligeledes en bedre udnyttelse af næringsstofferne i marken.

Samtidigt fokuserer genetik- og fodervirksomhederne på nye virkemidler i biologien. Forskning her har vist, at kvægs klimagasudledning i høj grad afhænger af to ting, 1) fodersammensætningen og 2) koens genetik. Fodervirksomhederne arbejder derfor løbende på optimering af foderblandingerne, mens genetikvirksomhederne undersøger, hvordan der kan selekteres for de køer, der genetisk producerer mindre metan.

Præcisionslandbrug

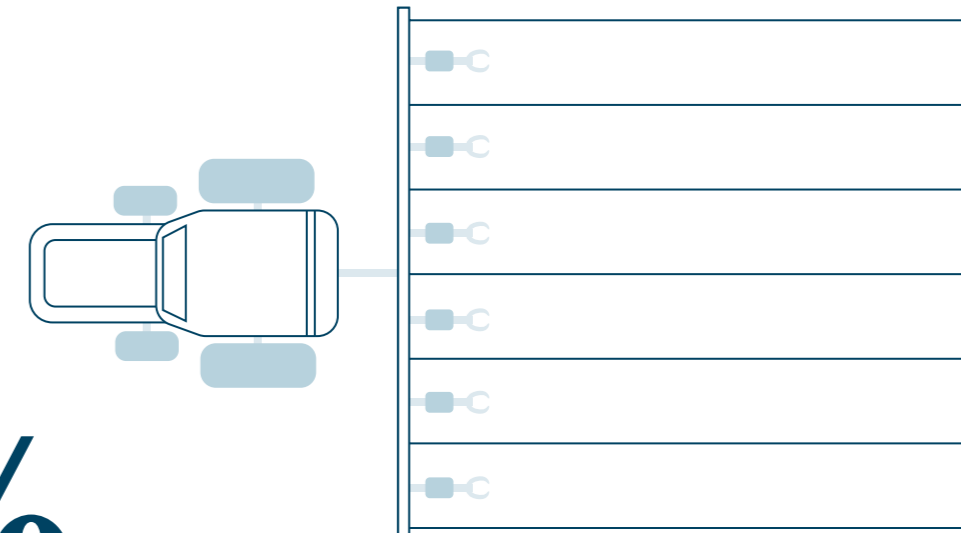
- Præcisionsteknologier i alt
- Sektionsstyring af sprøjter
- Software til planlægning af kvælstofbehov

Kilde: Danmarks Statistik

70%

af det danske landbrugsareal dyrkes med en form for præcisionsteknologi

Danske landmænd og virksomheder vil levere plantebaserede fødevarer til verdens spiseborde

Markedet for plantebaserede fødevarer vokser. En række danske fødevarevirksomheder er med helt fremme i udviklingen, og markedspotentialet er stort. Med en målrettet innovations- og forskningsindsats og udvikling af værdikæderne fra jord til bord kan plantebaserede fødevarer af høj kvalitet blive endnu en dansk styrkeposition, der kan skabe vækst, arbejdspladser og eksport.

Danske fødevarevirksomheder er dygtige til at spotte potentialerne i markedet og udvikle de fødevarer, som efterspørges. Det gælder også markedet for plantebaserede fødevarer, som i disse år vokser. Fra landmandsejede andelselskaber til private fødevarevirksomheder og små start-ups er virksomhederne i gang med at nytænke og innovere og lancere nye, spændende produkter.

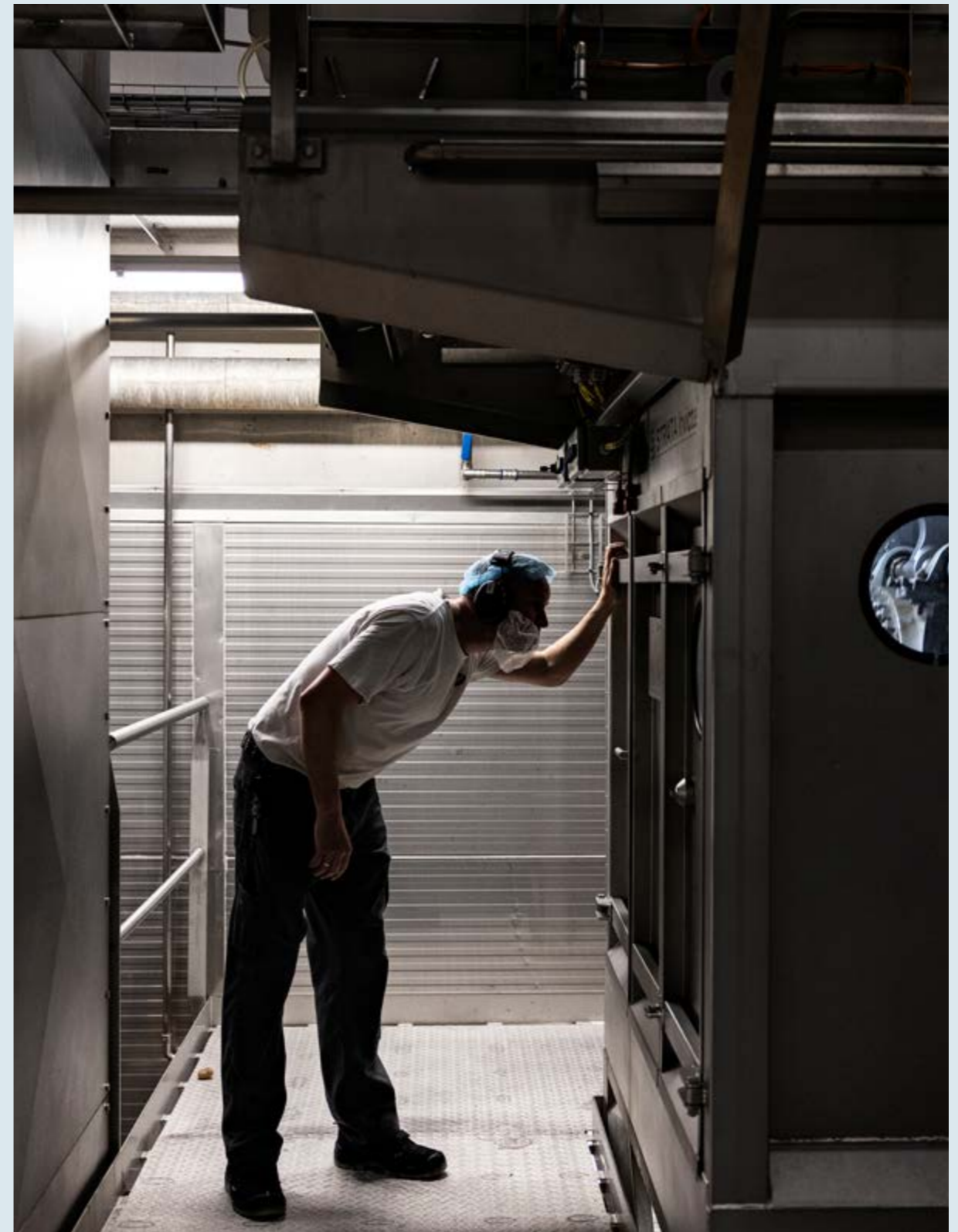
Blandt landmændene er der også stor interesse for at dyrke højværdiafgrøder til dette marked. Vi har netop i Danmark gunstige jord- og klimaforhold til at producere frugt, grøntsager, bælgplanter og kornafgrøder af meget høj kvalitet.

Vi kan udvikle endnu en dansk styrkeposition
Plantebaserede fødevarer har potentiale til at blive en ny, international styrkeposition for Danmark, i lighed med de stærke danske positioner inden for eksempelvis kød og mejeriprodukter.

Et estimat fra SEGES og de danske universiteter peger på, at Danmark kan opnå en andel på 1-3 procent af det globale marked for plantebaserede fødevarer. Det vurderes at ville kunne skabe 9.000-27.000 arbejdspladser. Landbrug & Fødevarer har en uofficiel ambition om – drevet af udviklingen i markedet – at fordoble arealet med planter til mad i 2030. I dag dyrkes der fødevarer på cirka 300.000 hektar.

Danmark kan opnå en andel på 1-3 pct. af det globale marked for plantebaserede fødevarer

Landbrugs- og fødevareklyngen kan blandt andet bygge på:

- en stærk landbrugsfaglighed
- produktion med lavt miljø- og klimaaftryk
- evne til at udvikle kvalitetsfødevarer
- tradition og kompetencer indenfor økologi og clean label

Danmark har derudover en enestående tradition for fødevareforskning og -innovation på universiteterne og GTS-institutterne, men også virksomhederne er gennem egne innovationsafdelinger med helt i front internationalt, hvad angår for eksempel planteforædling og udvikling af special- ingredienser og kvalitetsfødevarer.

Strategi adresserer stort behov for mere forskning og udvikling

Der er behov for mere målrettet forskning og udviklingsarbejde, hvis landmænd og virksomheder skal kunne forløse markedspotentialet.

Derfor har Landbrug & Fødevarer udarbejdet en forsknings- og udviklingsstrategi for plantebaserede fødevarer. Den peger på, hvilke forsknings- og udviklingsmæssige behov der er, for at kunne fremme flere plantebaserede fødevarer 'Made in Denmark'.

Strategien er udarbejdet i samarbejde med Dansk Vegetarisk Forening og Tænk tanken Frej, baseret på input fra en række af klyngens virksomheder og interessenter.

En målrettet forsknings- og udviklingsindsats på området kan bidrage til at skabe nye produkter, nye virksomheder og flere arbejdspladser i fødevarerhvervet samt forøget vækst og indtjening til det danske samfund.

Samarbejdet skal styrkes

I mange tilfælde er der behov for et bedre samarbejde og en bedre sammenhæng i værdikæderne for plantebaserede fødevarer - det vil sige de mange led, der skal til, for at produktet kan komme fra landmandens jord til forbrugernes bord.

Der er for eksempel et konkret behov for tekniske forsøgsfaciliteter og produktionsanlæg og yderligere planteforædling samt novel food godkendelser, så de virksomheder, der forfølger helt nye veje, også får mulighed for at indkøbe råvarer, producere, markedsføre og afsætte produkterne til danske såvel som internationale forbrugere.

Derudover er der behov for at samle de mange forskellige aktører, der arbejder på området, så de kan danne netværk og samarbejde, lige som landmænd, fødevarevirksomheder og aftagere fra dagligvarehandlen og foodservice skal kobles sammen. Derfor samler SEGES og Landbrug & Fødevarer repræsentanter fra alle led til store årlige værdikædemøder. SEGES og Food & Bio Cluster Denmark har også dannet en alliance, som skal styrke jord-til-bord innovation og samarbejde om udvikling af danske plantebaserede fødevarer.

SEGES gennemfører i øvrigt hvert år en række forsøg med sorter, dyrkningsteknikker og høstteknikker, og resultaterne af disse forsøg med proteinafgrøder til fødevarer skal hjælpe landmanden i gang med at dyrke nye typer afgrøder til fødevarer.

Plantebaserede fødevarer

- Markedet for plantebaserede fødevarer ventes at vokse med 11,9 procent årligt. Fra at være et nichemarked vil det blive et mainstreammarked, som i 2027 anslås at udgøre en værdi på 455 milliarder kroner i 2027¹.
- Råvarer: for eksempel frugt og grønt som kan spises direkte eller indgår som ingrediens i et andet produkt
- Forarbejdede plantebaserede produkter – fx brød, havregryn, øl men også nye produkter som havredrik eller tofu.
- Hybridprodukter: er produkter, som er en kombination af animalske råvarer/fødevarer og planteråvarer/plantebaserede fødevarer, fx hakket kød tilsat grøntsager.

¹ <https://www.meticulousresearch.com/product/plant-based-food-products-market-5108>

**Hos
forbrugerne**

Forbrug i Danmark

Mange forbrugere vil gerne ændre adfærd og vaner af hensyn til bæredygtighed

Det er især tanken om at passe på naturen og efterlade kloden i god stand til kommende generationer, der kan motivere til et mere bæredygtigt fødevarerforbrug.

Andelen af danskernes indkomst brugt på fødevarer er faldet de seneste årtier. Før i tiden anvendte danskerne en større del af deres indkomst på indkøb af fødevarer, men i de senere år har niveauet stabiliseret sig på omkring 10 pct. af det samlede forbrug. Udviklingen hænger sammen med en øget købekraft, hvor befolkningen har fået en større disponibel indkomst, og i stigende grad benytter indkomsten på andre ting end fødevarer. I 2020 steg andelen dog til 11 pct. af det samlede forbrug, hvilket formentlig skyldes et relativt øget forbrug i hjemmene grundet covid19. Det svarer til, at en gennemsnitlig dansk husstand på 2,1 personer brugte 40.678 kr. på mad i 2020, svarende til et månedligt madbudget på 3.389 kr. Forbruget på mad har ligget relativt konstant de seneste 20 år, når der er korrigeret for den generelle prisudvikling.

Fødevarers andel af danskernes samlede privatforbrug var på 11 pct. i 2020

Madkulturen er under forandring

De senere år har madkulturen været under forandring. Mere end halvdelen af forbrugerne tænker over bæredygtighed, når de køber mad og drikke, og ligeledes er mere end halvdelen villige til at ændre deres vaner og adfærd af hensyn til klima,

miljø eller bæredygtighed. Bevidstheden om at forbruge ansvarligt og gøre en forskel med sit forbrug, bliver fremadrettet dét, der sandsynligvis vil gennemsyre og præge forbrugernes handlinger og ønsker til fødevarerproduktionen. Omkring én ud af fire køber bæredygtige fødevarer af kvalitets- og sundhedsmæssige årsager.

Et bæredygtigt fødevarerforbrug kan handle om mange forskellige ting for forbrugerne. Både kan man kigge på, hvilken type mad, der ligger på tallerkenen. Og man kan også kigge på, hvordan eller hvor maden er produceret. Transport af fødevarer over store afstande er noget, der bekymrer mange forbrugere, men omvendt kan det være vigtigt for nogen, at fødevarer produceres i dét klima, hvor det egner sig bedst. Omkring 13 pct. blandt danskerne er Grøntentusiaster, som oftere end andre har fokus på at skrue op for indtaget af grøntsager og bælgfrugter og omvendt skrue ned for indtaget af rødt kød. Grøntentusiasterne er typisk yngre danskere bosat i større byer. De har oftere en indkomst, der er lidt lavere end gennemsnittets, hvilket ikke er overraskende, da vi finder en del studerende i gruppen. Omkring 20 pct. blandt danskerne er Madidealister. Denne gruppe har lidt oftere end andre fokus på at prioritere

produktionsmetoder, der i deres øjne er mere bæredygtige. Her kan det fx dreje sig om, at maden er økologisk, med god dyrevelfærd, eller hvor der er sikret gode arbejdsforhold. De prioriterer også oftere end andre, at maden er danskproduceret. I dette segment ser vi flere danskere over 50 år, der har et økonomisk råderum højere end gennemsnittet. Dette kan måske være noget af forklaringen på deres fokus på produktionsmetoder, der typisk er mere omkostningstunge. Madidealisterne har økonomien til netop at prioritere mad og drikke, der er produceret og distribueret på en måde, som de oplever som mere bæredygtig.

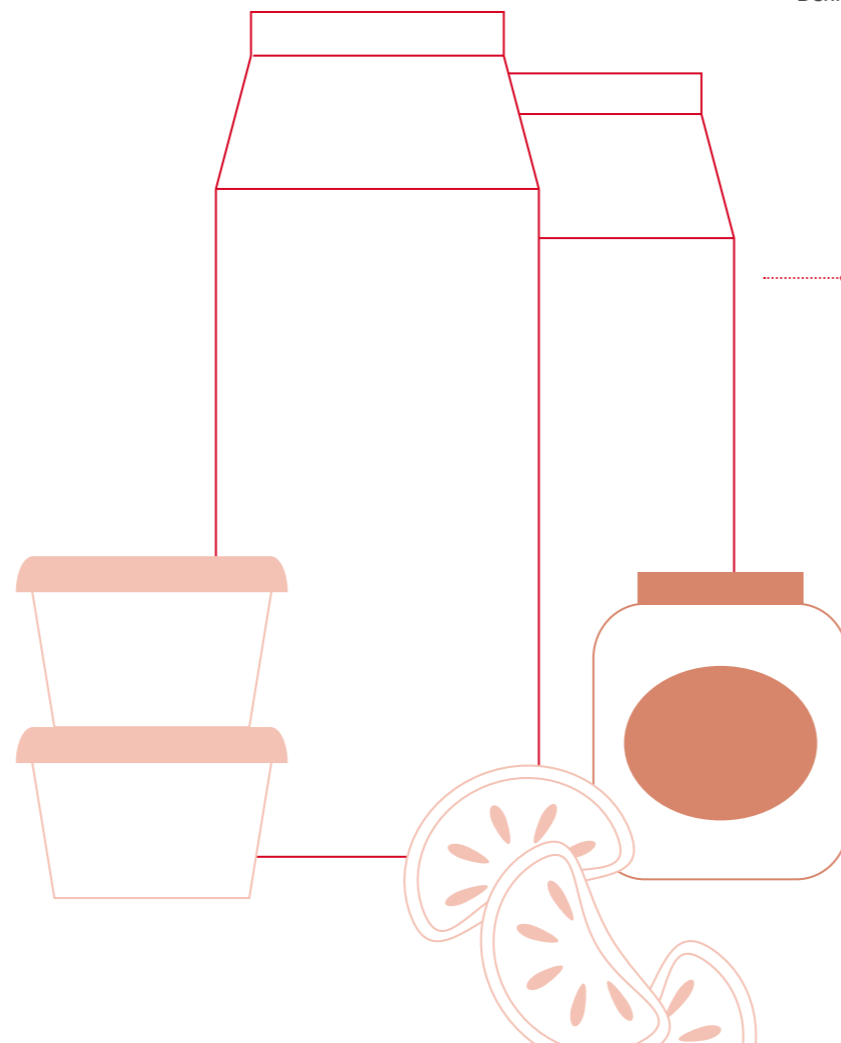

De vigtigste grunde til at købe danskproducerede fødevarer er at støtte dansk økonomi, undgå transport af fødevarer samt bevare danske arbejdspladser

Fire ud af ti danskere lægger vægt på, at maden er danskproduceret

Spørger vi danskerne, hvad de lægger vægt på, når de handler dagligvarer, så er god smag, god kvalitet og attraktiv pris år efter år ikke overraskende det, som flest nævner. I den seneste måling fra maj 2021 er det hele 74 pct., der prioriterer god smag, mens 64 pct. lægger vægt på god kvalitet og 62 pct. lægger vægt på de gode tilbud. På sjettepladsen finder vi 'danskproduceret', som 39 pct. svarer, at de lægger vægt på, når de køber dagligvarer. Vi ser her, at det oftere er danskere over 50 år, der lægger vægt på, at varen er danskproduceret. I denne aldersgruppe er det lige under halvdelen iblandt dem, der lægger vægt på dette, mens det samme gælder for færre end hver tredje blandt dem, der er mellem 18 og 35 år.

Der kan være mange gode grunde til at prioritere danskproducerede varer frem for varer produceret i udlandet. Spørger vi danskerne, hvad de vigtigste grunde er til at købe danskproduceret mad og drikke, svarer seks ud af ti, at det er for at støtte dansk økonomi, undgå transport af fødevarer samt at bevare danske arbejdspladser. Derfor er det måske heller ikke så overraskende, at det er over halvdelen blandt danskere bosiddende i landdistrikter, der lægger vægt på, at varer er produceret i Danmark, mens det samme gælder hver tredje bosat i hovedstaden og andre byer med mere end 100.000 indbyggere. Er man som forbruger bosiddende i de områder, hvor fødevarerproduktionen foregår, er man måske også oftere tilbøjelig til at være opmærksom på fødevarerproduktionens betydning for lokalområdet, når man handler ind.

Bæredygtige fødevarer

66 pct. tænker i høj grad eller nogen grad over bæredygtighed, når de handler mad og drikke

Hver tredje dansker prioriterer økologi

Det går godt for økologi i Danmark. Omsætningen af økologiske varer i Danmark er særligt gennem de seneste fem år steget stødt, og i 2020 blev der omsat økologi for knap 16 mia. kr. Det er 8 mia. kr. mere end for fem år siden. Danskerne køber især økologiske mejeriprodukter som mælk, ost og æg. I alt blev der omsat for 3,9 mia. kr. i denne kategori. Derudover ligger økologisk frugt og grønt højt på listen over omsætningen af økologiske fødevarer. Især salget af økologiske bananer er eksploderet i 2020 med en vækst på 106 pct. Af økologisk kød blev der omsat mest okse- og kalvekød til en værdi på 370 mio. kr. i 2020. Nederst på listen ses fisk og skaldyr. I alt blev der omsat for omkring 104 mio. kr. økologiske fisk og skaldyr i 2020, hvilket udgør 0,66 pct. af den samlede detail-omsætning af økologiske fødevarer.

At mange danskere er glade for økologi, viser sig også i vores indkøbsvaner. Det er 33 pct. blandt danskerne, der svarer, at de lægger vægt på økologi, når de køber dagligvarer, og 74 pct. af danskerne svarer, at de nogle gange, ofte eller altid køber økologiske fødevarer, når de handler. Tendensen er stærkere i byer med mere end 100.000 indbyggere, hvor det er hele otte ud af ti, der svarer dette. Der er flere årsager til, at danskerne køber økologi. Som den hyppigst nævnte grund er det at undgå sprøjterester i frugt og grønt. Dernæst kommer det at skåne miljø og drikkevand og at bidrage til øget dyrevelfærd. Der er således bevidsthed om blandt især de forbrugere, der køber økologisk, at det røde økologimærke også tager højde for emner som miljø og dyrevelfærd. Økologiske produkter skal leve op til strengere krav til dyrenes vilkår i forhold til konventionelle produkter. Dyrene skal for eksempel have mere plads, mere grovfoder og større adgang til udendørsområder.

Der blev omsat økologiske fødevarer for knap 16 mia. kr. i 2020

Færdigretter er en håndsrækning til de tidspressede forbrugere

I 2019 var omsætningen af færdigretter i supermarkeder mv. på 2,8 mia. kr., hvilket er ca. 800 mio. kr. mere end for fem år siden. Salget forventes kun at stige i de kommende år. Forbrugernes efterspørgsel efter nemme løsninger til aftensmaden er nemlig stigende, og der findes nu mange forskellige muligheder på markedet, som kan opfylde behovet for hurtig, nem og velsmagende kvalitetsmad. Spørger vi forbrugerne, hvad de fik at spise dagen før, svarer 9 pct., at de fik en færdigret, mens 7 pct.

fik take-away. Og kigger vi over en 14-dags periode, så er det 62 pct., der har fået take-away til aftensmad minimum én gang, mens det er 44 pct., der har fået en færdigret til aftensmad.

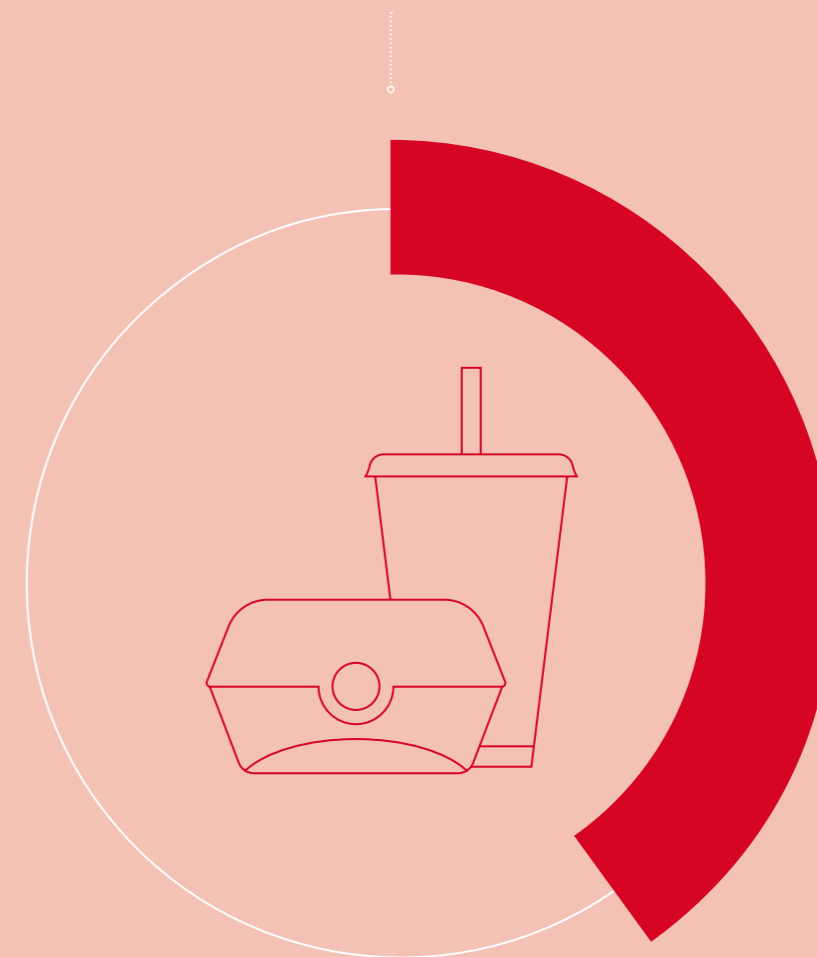
Tidsfaktoren og overskuddet er det, der har størst betydning for, om vi køber helt eller delvist færdiglavet mad

Det er hele 39 pct. blandt danskerne, der begrundet køb af helt eller delvist færdiglavet mad med, at det klarer madlavningen for dem på dage, hvor de ikke selv gider. Tidsfaktoren og overskuddet er i det hele taget det, der har størst betydning for, om vi køber helt eller delvist færdiglavet mad. Madlavning bliver blandt nogle forbrugere set som et unødigt tidsforbrug, hvor tiden ellers ville kunne bruges på andre vigtigere ting. 30 pct. begrundet køb af helt eller delvist færdiglavet mad med, at de så kan bruge den tid, de sparer, på at slappe af, mens 25 pct. vil bruge den sparede tid på at lave andre praktiske ting, og 22 pct. vil bruge den sparede tid på i stedet at hygge sig sammen med andre. Her kan helt eller delvist færdiglavet mad således være det, der får enderne til at hænge sammen og frigøre tid til at gøre noget, som man hellere vil gøre end at lave mad.

Færdigretter er især populære blandt husstande med kun én person. Faktisk har hele 53 pct. blandt singlehusstande fået en færdigret til aftensmad minimum én ud af 14 dage, og spørger man specifikt til den seneste aftensmad, var det 12 pct. blandt danskere, der bor alene, der dagen før har fået en færdigret til aftensmad. Også blandt disse forbrugere finder vi, at helt eller delvist færdiglavet mad kan være en god løsning, når man ikke selv gider lave mad, og at det kan være et godt alternativ til hjemmelavet mad. Og så er det samtidig hele 20 pct. blandt danskere i husstande med en person, der begrundet brugen af helt eller delvist færdiglavet mad med, at det er godt til, når man er alene, mens det samme gælder 12 pct. blandt gennemsnittet. Den demografiske udvikling med en stigning i antallet af single-husstande har dermed formentlig også påvirket den stigende efterspørgsel efter færdigretter.

44%

af forbrugerne har fået en færdigret til aftensmad mindst én gang over en 14-dages periode

Stort potentiale for danske kilder til vegetabilsk protein

Markedet for plantebaseret protein forventes at stige fremadrettet. I en ny undersøgelse forventer knap halvdelen af danskerne, at de i fremtiden vil spise mere mad og drikke, der kommer fra planter. Dette indikerer stort potentiale for danskproducerede grønne kilder til protein på forbrugernes tallerken.

Markedet for plantebaseret protein forventes at vokse
Ifølge Miljø- og Fødevareministeriet vurderes markedet for plantebaseret protein at stige, idet stadig flere forbrugere efterspørger plantebaserede proteinprodukter. Også EU-kommissionen ser en vækst i den plantebaserede fødevarerindustri, som i Europa voksede 28 pct. i 2020. Der er således en klar forventning fra en række aktører om, at fremtidens madkultur vil være mere plantebaseret de næste 10-15 år frem.

Markedet for plantebaseret protein voksede 28 pct. i 2020 i Europa

I en ny undersøgelse forventer 44 pct., at de i fremtiden vil spise mere mad og drikke, der er lavet af planter. Her er der dog ikke nogen vurdering af hvor meget eller hvor lidt, kun at man forventer at spise mere sammenlignet med i dag. Trenden er især stærk blandt unge forbrugere. Syv ud af ti blandt de 18-29-årige forventer at spise mere plantebaseret i fremtiden. Vi ser samtidig, at flere kvinder end

mænd forventer at spise mere plantebaseret, hvilket indikerer, at den grønne dagsorden har bedre fat i kvinderne. Børnefamilier har ligeledes oftere taget adfærden om mere grønt og mindre kød til sig, og de forventer samtidig også oftere at gøre mere af dette i fremtiden sammenlignet med husstande uden børn. Omvendt er mænd og danskere over 50 år generelt set oftere lidt skeptiske og forventer ikke i nær så høj grad at spise mere plantebaseret fremover.

Vejen frem for danske kilder til vegetabilsk protein er at løse udfordringer, som danskerne har

Forskellige ting kan forhindre danskerne i at spise mere plantebaseret eller være en irritation i forhold til at skulle inddrage flere grøntsager og bælgfrugter i hverdagsmaden. Syv ud af ti danskere giver udtryk for, at det kan være svært at gennemskue produktionsforhold og råvarers oprindelse, samt at smagen enten bliver ensformig eller svært at gøre lige så god som den mad, man plejer at spise. Lidt over halvdelen oplever, at plantebaserede produkter på markedet har en mistænkelig lang ingrediensliste, ligeledes oplever over halvdelen, at det ofte tager for lang tid at hakke og snitte det grønne i en travl hverdag. Mæthed kan samtidig være en udfordring for nogle. Det er 43 pct., der oplever, at det kan være svært at blive ordentligt mæt, når man spiser plantebaseret mad.

Er man producent af en grøn kilde til protein, kan det anbefales at kigge nærmere på, hvem der især nævner forskellige udfordringer, og så i produktudvikling og markedsføring tilbyde løsninger på netop de udfordringer, der nævnes af den målgruppe, man har i tankerne til sit produkt. Og har man en specifik kilde til protein med særlige karakteristika på hylden, kan det i markedsføring være en god idé at kigge nærmere på, hvilken type forbruger, der især finder netop dette appellerende og relevant.

Ny inspiration og flere variationsmuligheder til de, der allerede har taget trenden til sig

Kvinder og yngre danskere under 40 år har i højere grad end andre taget den grønne dagsorden til sig, men oplever i samme grad som andre forbrugere, at det hurtigt bliver for ensformigt. Det er de samme smage igen og igen og det kan

68 pct. blandt danskerne mener, at det kan være en udfordring at få plantebaseret mad til at smage lige så godt som den mad, man plejer at spise

være svært at finde på nye retter. De søger ny inspiration til endnu mere variation, og det kan derfor anbefales til disse grupper at fokusere på smagen både ved forskellige råvarer og forskellige retter, samt nye opskrifter og tilberedningsmetoder. Det kan samtidig anbefales at tænke i, hvilke andre råvarer, der kan kobles til netop denne kilde til protein, så den gode smag kan blive fremhævet og komplimeret.

Børnefamilier skal hjælpes til flere grønne proteiner i nemme, velkendte retter, som alle i husstanden kan lide

Børnefamilier nævner oftere som udfordring, at det tager for lang tid at hakke og snitte alt det grønne i en travl hverdag. Desuden nævner børnefamilier langt oftere end andre segmenter, at det er vigtigt at alle om bordet kan lide maden, og at det kan være svært at finde vegetarretter, som alle i husstanden kan lide. Til forbrugere med denne udfordring kan man med fordel fokusere på convenience-løsninger, både ift. færdiglavede retter, men også tilbehør som fx toppings, relish, dips, puréer og andet, der kan fungere som den fjerde komponent på tallerkenen ved siden af kød og grøntsager. Desuden kan det anbefales at tænke grønne proteiner ind i velkendte, børnevenlige retter, hvor de indgår som supplement til fx hakket kød.

Mænd skal forsikres om, at de bliver mætte – og så skal maden smage så godt, som den plejer

Mænd synes generelt at give udtryk for en smule mere skepsis sammenlignet med kvinder. Halvdelen blandt mænd oplever, at plantebaseret mad ikke mætter nok, og syv ud af ti mænd finder det svært at få det til at smage så godt som den mad, de plejer at spise. Dette kan måske være noget af forklaringen på, hvorfor færre mænd end kvinder forventer at spise mere plantebaseret fremover. Til de mere skeptiske mænd er det essentielt at fokusere på grønne proteiners evne til at skabe mæthed og en god smag, der ikke kompromitterer de velkendte retter. De grønne proteiner kan fx tænkes ind i kødretter som supplement til hakket kød, hvor de bidrager med tekstur og en mæthed, der varer længe.

Kendskab til- og oplevelsen af, at det smager godt, er afgørende parametre, når der skal introduceres nye vegetabiliske kilder til protein

Danskere over 50 år er en oplagt målgruppe for danske kilder til vegetabilisk protein

Danskere over 50 år har ikke i så høj grad som yngre fokus på det grønne, og forventer ikke i nær så høj grad som yngre danskere at spise mere plantebaseret i fremtiden. Alligevel ser vi dog her et stort potentiale. En forbrugsbarriere, der nævnes oftere blandt 50+ sammenlignet med yngre danskere er nemlig tvivl om oprindelse, produktionsforhold og

indhold i fødevarer, og det kan muligvis være baggrunden for noget af deres reservation. Fra andre undersøgelser ved vi, at det oftere er danskere over 50 år, der har 'danskproduceret' med på radaren, når de skal købe mad og drikke. Derfor er det også blandt danskere over 50 år, at vi ser det største potentiale for danskproducerede kikærter, ærter, bønner og andre bælgfrugter, der her kan tilbyde en naturlig, vegetabilisk proteinkilde til aftensmaden.

De allerede kendte kilder til vegetabilisk protein har størst potentiale

Ikke overraskende er det de allerede kendte kilder til vegetabilisk protein, som danskerne oftest har lyst til at købe. Kendskab og oplevelsen af, at det smager godt, er derfor afgørende parametre, når der skal introduceres nye proteinkilder. Det er vigtigt, at der er fokus på produkter og råvarer, der både tilbyder den rette næring (nok proteiner, vitaminer mm.) samtidig med, at kendskabet også udbredes blandt forbrugerne. Fokus kan med fordel især være på god smag, men også på tilberedning og velegnede retter, især hvis der er tale om nye ukendte råvarer, der skal integreres i den danske madkultur.

Tabeller og figurer

Tabelloversigt

Bæredygtig udvikling

Figur 1.1	Landbrugets CO ₂ udledning	92
Figur 1.2	Udvikling i produktion og miljøbelastning	92
Tabel 1.1	Udvundet bioenergi fordelt på biomasse	93
Figur 1.3	Udvikling i pesticidbelastningsindikatoren	93
Tabel 1.2	Engrossalg af bekæmpelsesmidler	94
Figur 1.4	Pesticidfund i dansk og udenlandsk konventionel frugt	95
Figur 1.5	Pesticidfund i danske og udenlandske konventionelle grøntsager	96
Figur 1.6	Salg af antibiotika til husdyr i 31 Europæiske lande	97
Figur 1.7	Bruttoenergiforbruget	98
Tabel 1.3	Bruttoenergiforbruget	98
Figur 1.8	Tørkeindeks	99
Figur 1.9	Nedbørsindeks	99
Tabel 1.4	Antallet af madskoler i Danmark	100

Hos fødevareklyngen

Tabel 2.1	Fødevareklyngens beskæftigelse, direkte og indirekte effekter	102
Tabel 2.2	Landbrugskomplekssets beskæftigelse, direkte og indirekte effekter	102
Figur 2.1	Fødevareklyngens beskæftigelse fordelt på kommuner	103
Tabel 2.3	Fødevareklyngens bidrag til indkomstdannelsen	104
Tabel 2.4	Eksportens betydning for beskæftigelsen	104
Tabel 2.5	Eksportens bidrag til indkomstdannelsen	105
Figur 2.2	Fødevareklyngens andel af den samlede vareeksport	105
Tabel 2.6	Markedsfordeling af vareeksporten	106
Figur 2.3	Fødevareklyngens samlede eksport	106
Figur 2.4	Fødevareklyngens eksport opdelt på lande	107
Figur 2.5	Fødevareklyngens eksport opdelt på varer	107
Tabel 2.7	Største vækstmarkeder seneste år mht. eksport af fødevarer	108
Tabel 2.8	Eksport af levende dyr	108
Figur 2.6	Fødevareklyngens eksport fordelt på verdensdele	110
Tabel 2.9	Fødevareklyngens bidrag til nettoeksporten, direkte og indirekte effekter	112
Figur 2.7	Udenrigshandel med økologiske varer	112
Figur 2.8	Andel højværdivarer i eksporten	113
Tabel 2.10	Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareruddannelser	114
Figur 2.9	Udlærte elever på landbrugsskolerne	115
Figur 2.10	Samlet hjemtag under Horizon 2020 fra temaet fødevarerikkerhed, bæredygtigt landbrug, fiskeri samt maritim forskning	115

Hos landmanden

Tabel 3.1	Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug	116
Figur 3.1	Udviklingen i antal bedrifter	117
Tabel 3.2	Bedriftssammensætning, antal bedrifter	117
Tabel 3.3	Husdyrbestand i maj/juni	118
Figur 3.2	Gennemsnitlig mælkeydelse pr. malkeko	118
Tabel 3.4	Landbrugets foderforbrug	119
Figur 3.3	Gennemsnitligt antal producerede grise pr. årssø	119
Tabel 3.5	Det dyrkede areals benyttelse	120
Tabel 3.6	Høstudbytte i Danmark	121
Figur 3.4	Afgrødeudbytte	122
Figur 3.5	Udviklingen i råproteinkoncentrationen	122
Figur 3.6	Økologisk produktion i pct. af den samlede produktion	123
Figur 3.7	Udviklingen i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal	123
Tabel 3.7	Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktorkomst	124
Figur 3.8	Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter	125
Tabel 3.8	Landbrugets restgæld ultimo	125
Tabel 3.9	Kontantværdien af landbrugets aktiver mv.	126
Figur 3.9	Prisindeks for ejendomssalg efter ejendomskategori og tid	126
Tabel 3.10	Landbrugets samlede investeringer	127
Figur 3.10	Indeks for landbrugets prisudvikling	127
Figur 3.11	Landbrugsstøttens udvikling	128

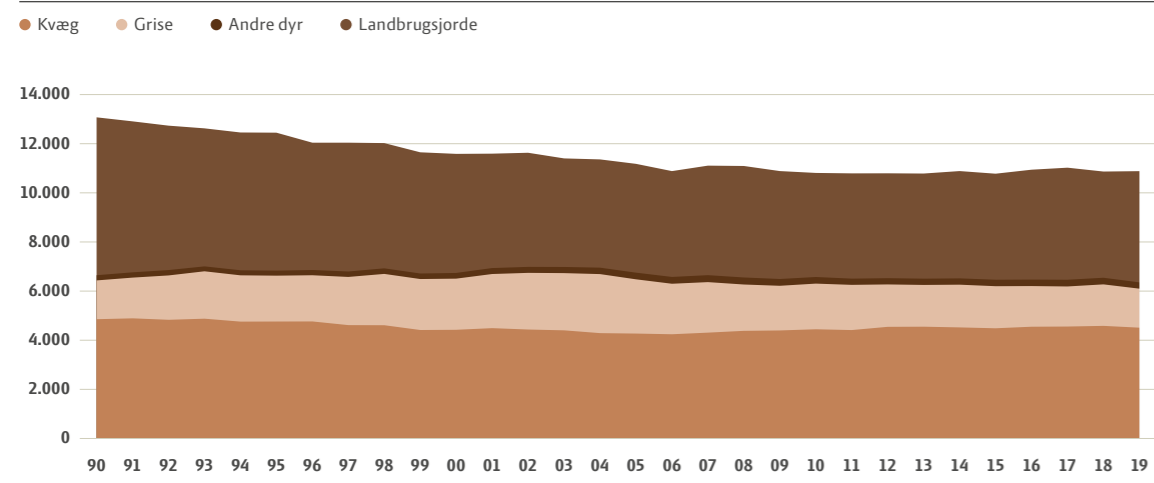
Hos virksomhederne

Tabel 4.1	Slagtninger på slagterierne	130
Tabel 4.2	Husdyrproduktionens størrelse	130
Figur 4.1	Svineslagtninger i EU	131
Figur 4.2	Antal kvægslagtninger i EU	131
Tabel 4.3	Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder	132
Tabel 4.4	Mælkeanvendelse i pct. af den samlede mængde mælk	132
Tabel 4.5	Indvejning samt salg til detail og foodservice af æg	133
Figur 4.3	Præcisionsteknologi – udbredelse efter bedrifter og areal	133

Hos forbrugerne

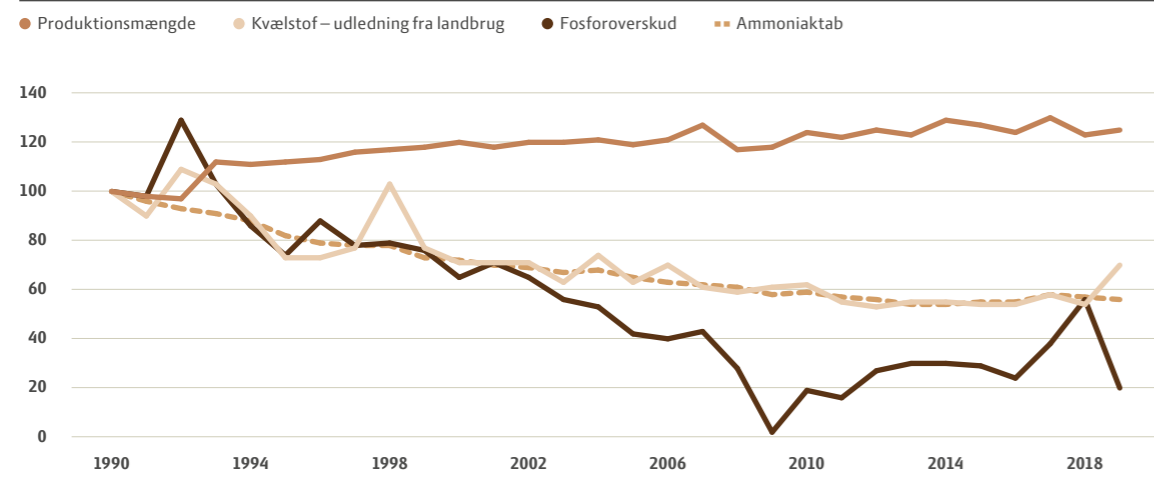
Figur 5.1	Procentdel af en husholdnings samlede privatforbrug	134
Figur 5.2	Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug	134
Figur 5.3	Hvor mange dage har du i løbet af en typisk uge, hvor du bevidst fravælger kød til alle måltider den dag?	135
Figur 5.4	Hvad er efter din mening de vigtigste grunde til at købe mad og drikke, der er mere bæredygtigt produceret?	135
Figur 5.5	Hvilke af disse emner, lægger du vægt på, når du køber dagligvarer?	136
Figur 5.6	Hvad er efter din mening de vigtigste grunde til at købe mad og drikke, der er produceret i Danmark?	137
Figur 5.7	Hvor ofte køber du økologiske fødevarer?	138
Figur 5.8	Detailomsætningen af økologiske fødevarer i Danmark	138
Figur 5.9	Andre har sagt følgende om det at købe helt eller delvist færdiglavede retter – er der nogle af udsagnene, der gør sig gældende for dig? De helt eller delvist færdiglavede retter	139

Figur 1.1
Landbrugets CO₂e udledning,
1.000 ton CO₂e og ekskl. LULUCF og ekskl. transport

Kilde: DCE Denmarks National Inventory Submission 2020.

Figur 1.2
Udvikling i produktion og miljøbelastning,
Indeks, 1990=100

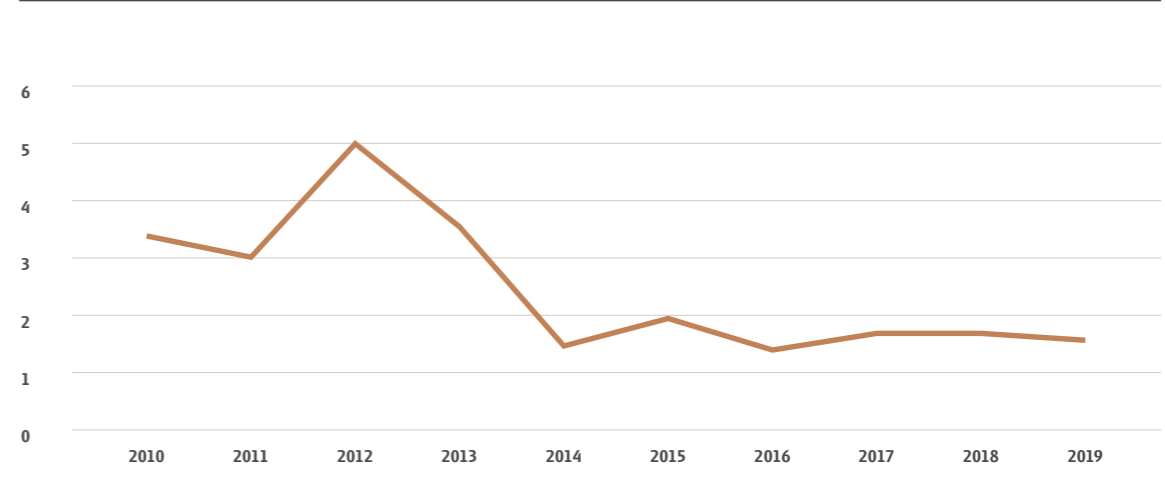
Kilde: DCE rapport nr. 451; DCE: Agriculture (<http://envs.au.dk>); Danmarks Statistiks Nationalregnskab; EIONET. Central Data Repository: A. National emission inventories (CLRTAP)

Tabel 1.1
Udvundet bioenergi fordelt
på biomasse, PJ, (petajoule)

	1980	1990	2000	2005	2010	2017	2018	2019
Halm	5	12	12	18	23	20	18	18
Skovflis	-	2	3	8	16	25	29	31
Brænde	8	9	12	20	27	23	19	16
Træpiller	-	2	5	16	30	58	56	54
Træaffald	4	6	7	6	9	7	8	9
Biogas	0	1	3	4	4	11	13	17
Bionedbrydeligt affald	6	9	17	21	21	19	18	19
Biobrændsler	-	1	0	6	9	13	13	13
Bioenergi - total	22	41	59	99	139	176	175	175

Anm.: PJ, petajoule, er 10¹⁵ joule.
Kilde: Energistyrelsens Energistatistik 2019.

Figur 1.3
Udvikling i pesticid-
belastningsindikatoren, PBI

Anm.: Pesticidbelastningsindikatoren er en indikator for plantebeskyttelsesmidlernes mulige sundheds- og miljømæssige belastning.
Kilde: Miljøstyrelsen, Bekæmpelsesmiddelstatistikken 2019.

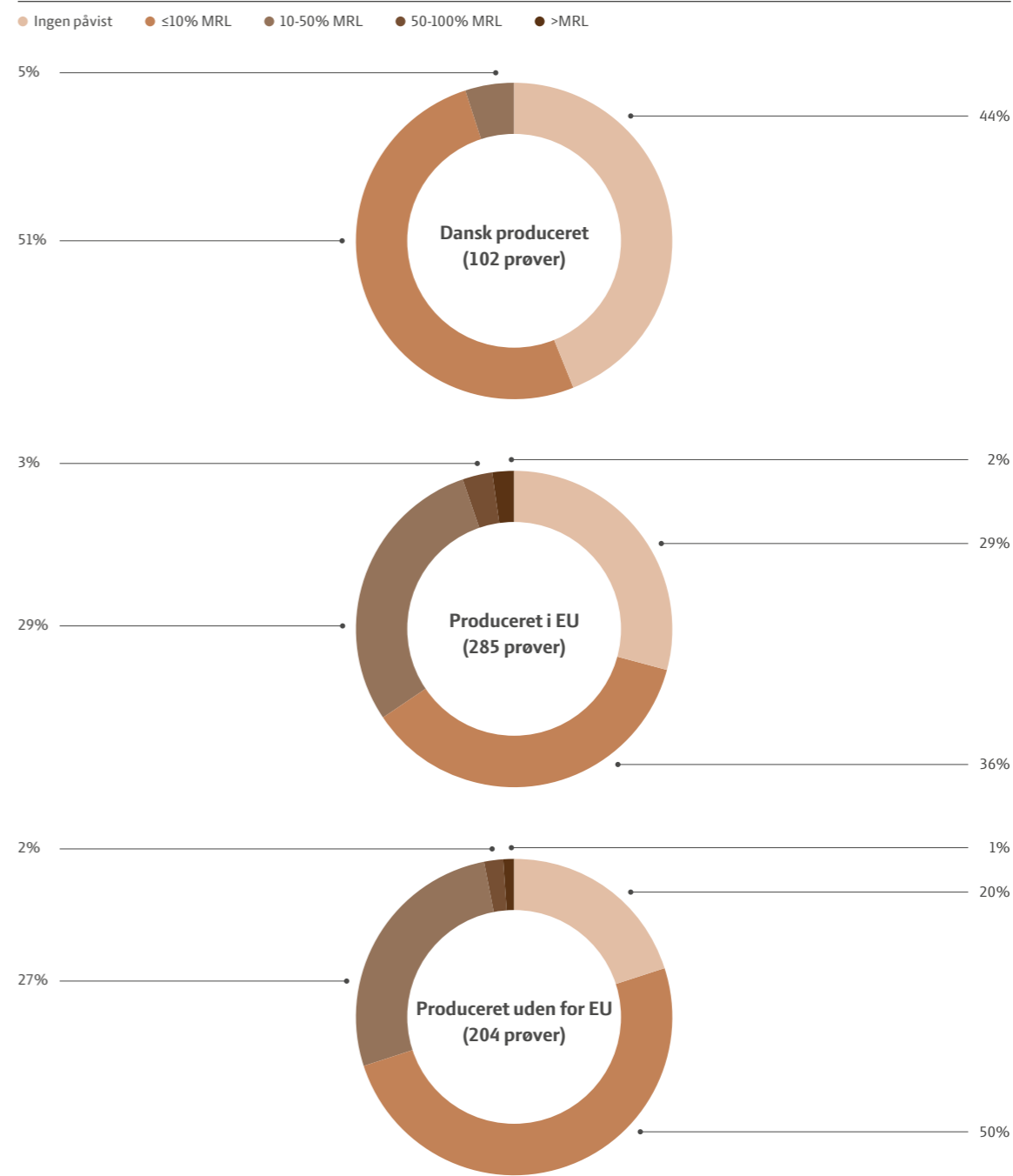

Tabel 1.2
Engrossalg af bekæmpelsesmidler,
ton aktivstof

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hovedgruppe:						
Herbicer	1.239	1.903	1.915	1.953	2.011	2.026
Vækstregulatorer	115	124	189	211	135	132
Fungicider*	412	499	402	480	437	436
Insekticider inkl. acariciders*	35	42	55	43	54	67
I alt	1.823	2.568	2.561	2.687	2.637	2.661

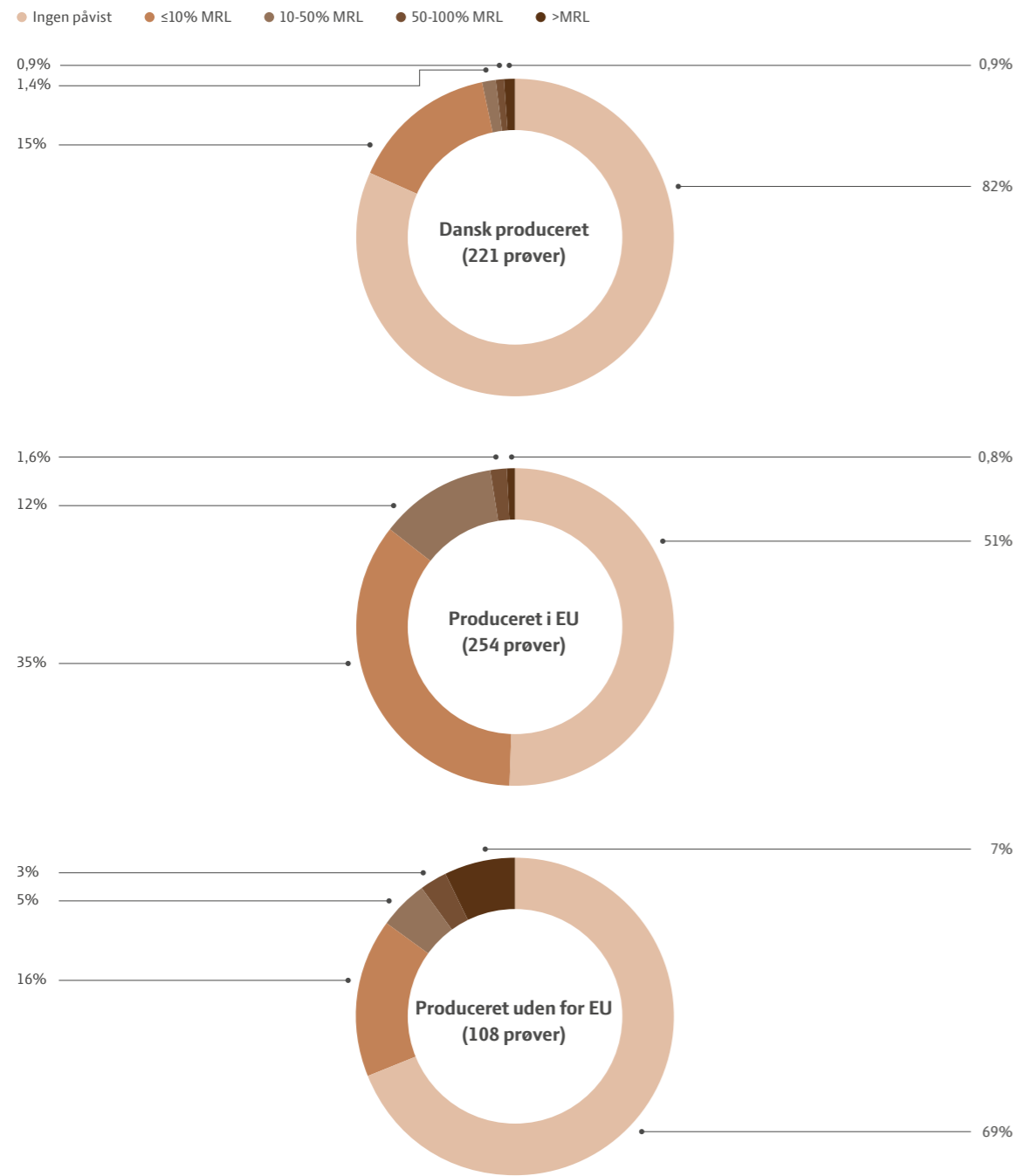
Anm.: *Bejdsemidler er ikke medtaget.
Kilde: Miljøstyrelsen, Bekæmpelsesmiddelstatistik 2019.

Figur 1.4
Pesticidfund i dansk og
udenlandsk konventionel frugt, pct., 2019

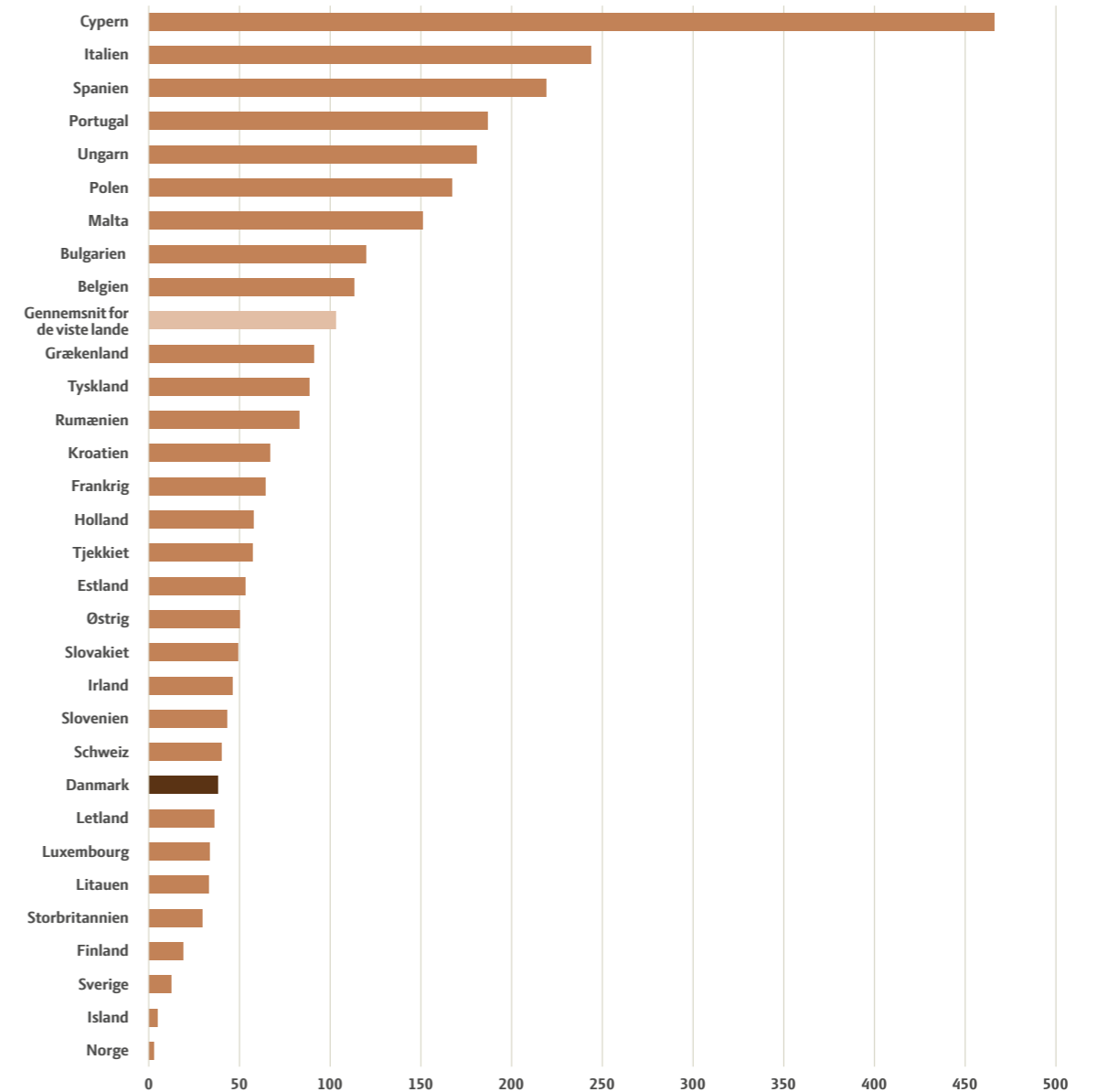
Anm.: Pesticidindhold i stikprøver af frugt udtaget i 2019. Figuren angiver i hvor stor en del af prøverne, der ikke blev påvist pesticidrester (ingen påvist), blev påvist pesticidrester i intervallerne under 10 % af maksimalgrænseværdierne (≤ 10 % af MRL), mellem 10 % og 50 % af maksimalgrænseværdierne (10-50 % af MRL), mellem 50 % og 100 % af maksimalgrænseværdierne (50-100 % af MRL) eller blev påvist pesticidrester i koncentrationer over maksimalgrænseværdierne (> MRL) i hhv. dansk frugt, frugt dyrket i EU og frugt dyrket i lande uden for EU.
Kilde: DTU Fødevareinstituttet, Fødevarestyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet.

Figur 1.5
Pesticidfund i danske og udenlandske konventionelle grøntsager, pct., 2019

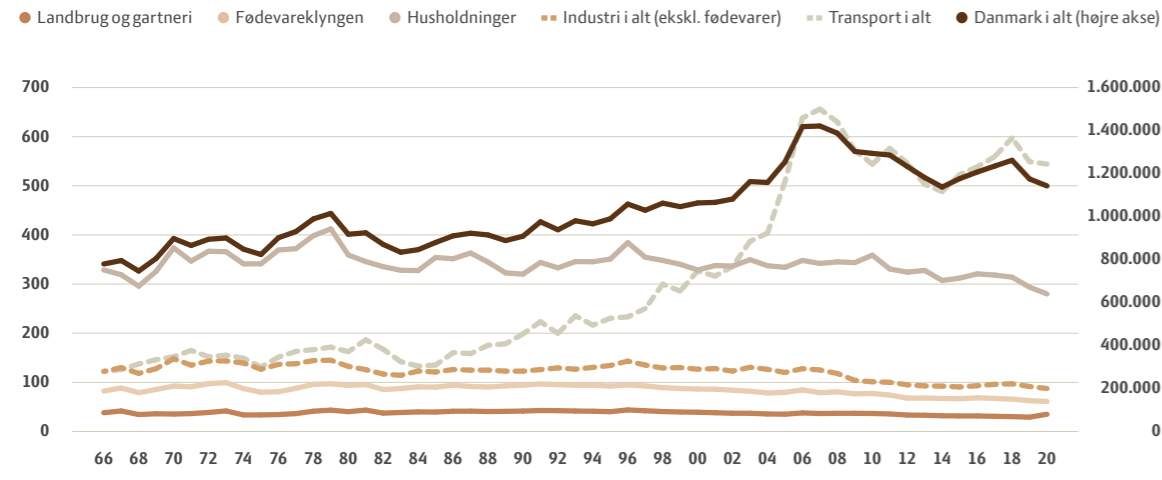
Anm.: Pesticidindhold i stikprøver af grøntsager udtaget i 2019. Figuren angiver i hvor stor en del af prøverne, der ikke blev påvist pesticidrester (ingen påvist), blev påvist pesticidrester i intervallerne under 10 % af maksimalgrænseværdierne (≤ 10 % af MRL), mellem 10 % og 50 % af maksimalgrænseværdierne (10-50 % af MRL), mellem 50 % og 100 % af maksimalgrænseværdierne (50-100 % af MRL) eller blev påvist pesticidrester i koncentrationer over maksimalgrænseværdierne (> MRL) i hhv. danske grøntsager, grøntsager dyrket i EU og grøntsager dyrket i lande uden for EU.
Kilde: DTU Fødevareinstituttet, Fødevarestyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet.

Figur 1.6
Salg af antibiotika til husdyr i 31 europæiske lande, mg./PCU, 2018

Anm.: Population Correction Units (PCU) er en standardiseret enhed, som svarer til at opgøre de forskellige populationer af husdyr i biomasse (kg. produceret dyr).
Kilde: European Medicines Agency, European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption, 2020. (EMA/294674/2019).

Figur 1.7
Bruttoenergiforbruget,
1.000 TJ

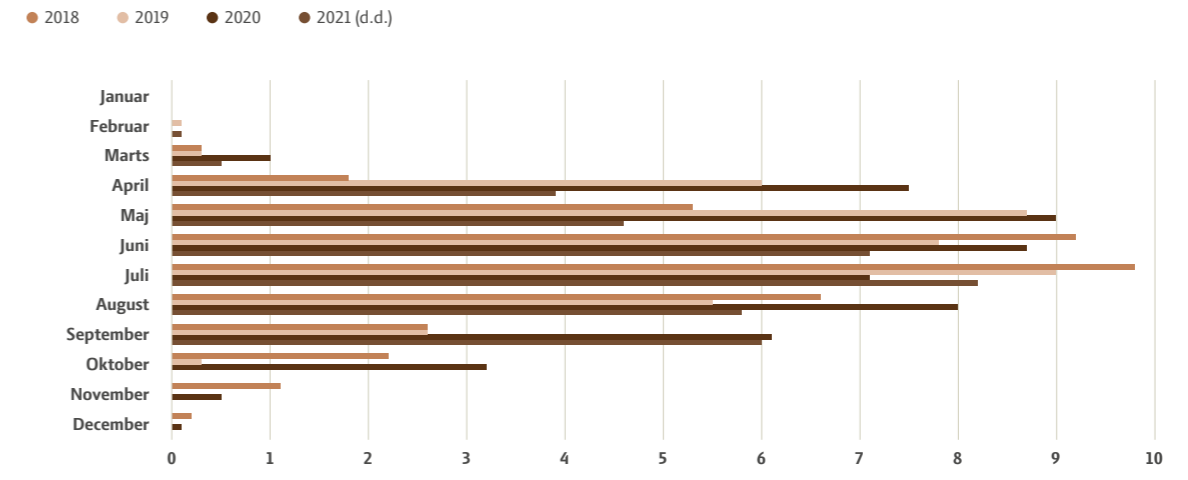
Anm.: Tal for landbrug og gartneri i 2020 ikke tilgængelige
Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik

Tabel 1.3
Bruttoenergiforbruget,
Indeks 1966=100

	1966	1970	1980	1990	2000	2010	2020
Transport i alt	100	125	133	162	267	444	444
Danmark	100	115	118	117	136	166	146
Husholdninger	100	114	109	97	100	109	85
Landbrug og gartneri	100	93	105	109	103	96	-
Fødevareklyngen	100	112	114	114	105	94	74
Industri i alt (ekskl. fødevarer)	100	123	110	101	101	83	72

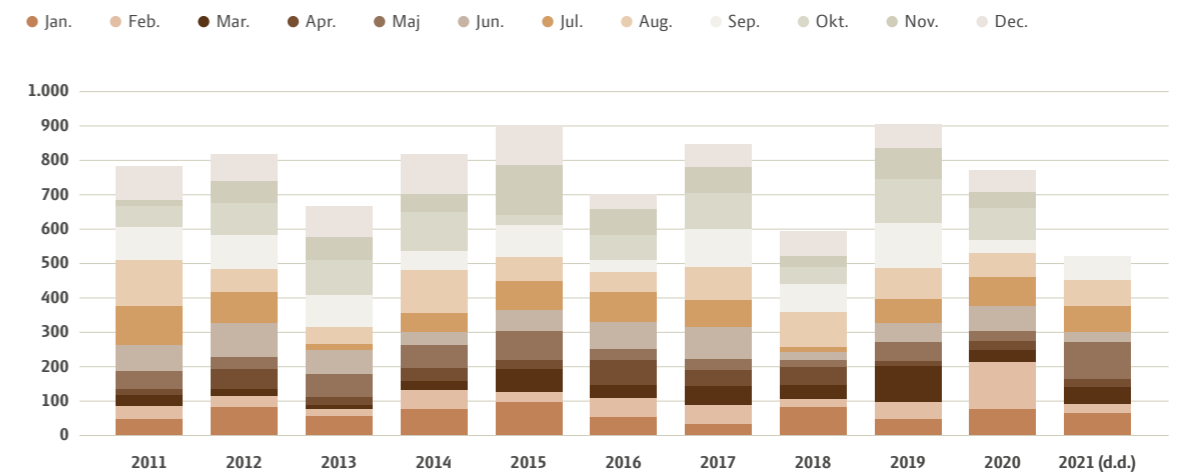
Anm.: Værdier for 2020 er foreløbige.
Anm.: Tal for landbrug og gartneri i 2020 ikke tilgængelige.
Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik.

Figur 1.8
Tørkeindeks
(0,0-10,0)

Kilde: DMI vejarkiv

Figur 1.9
Nedbørsindeks
mm

Kilde: DMI vejarkiv

① **Tabel 1.4**

Antallet af madskoler i Danmark, spor i landskabet og Åbent landbrug, år	Madskoler	Børn på madskoler, ca.	Besøgende i åbent landbrug	Km spor i landskabet
2004	6	100		268
2005	36	600		351
2006	51	1.000		425
2007	52	1.000		492
2008	71	1.200		506
2009	87	1.300		549
2010	84	1.300	54.000	582
2011	89	1.300	55.000	665
2012	104	1.600	70.000	765
2013	133	2.300	65.300	872
2014	126	2.000	86.400	914
2015	166*	2.700	118.000	946
2016	124	2.000	86.000	993
2017	108	1.800	96.000	1.033
2018	127	2.378	73.300	1.129
2019	121	1.921	84.922	1.214
2020	24	354	Ca. 400 mindre grupper	1.323
2021	88	1.476	53.827	1.323
I alt	1.597	26.329	842.749	

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Anm.:*Det ekstraordinært høje antal af madskoler i 2015 skyldes, at projektet dette år blev promoveret i Landbrug & Fødevarers imagekampagne.

***Ingen "almindelige" 5 dages Madskoler afholdt, men i stedet afholdt et mindre antal '3 dage med Madskoler' hhv. i vinterferien og uge 32.

📌 Tabel 2.1

Fødevareklyngens beskæftigelse, direkte og indirekte effekter, 1.000 personer

	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Landbrug og gartneri	62	64	63	63	62	60	62
Fiskeri	2	2	2	2	2	2	2
Primærproduktion	65	66	65	66	64	63	65
Slagterier	13	12	12	12	12	12	12
Fiskeindustri	3	3	3	3	3	3	3
Mejerier	7	7	6	6	6	6	6
Bagerier, brødfabrikker mm.	14	13	14	14	14	14	13
Anden Fødevareindustri	9	9	9	10	10	11	10
Drikkevarerindustri	3	3	3	3	3	3	3
Forarbejdning i alt	49	48	47	48	49	49	48
Engrosvirksomheder	18	18	17	19	18	18	18
Forsynings- og servicevirksomheder	58	60	59	59	58	58	58
Fødevareklyngen i alt	190	192	188	191	189	188	188

Anm.: *Foreløbige tal. 2013-18 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2019-20 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelige nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.
Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

📌 Tabel 2.2

Landbrugskompleksets beskæftigelse, direkte og indirekte effekter, 1.000 personer

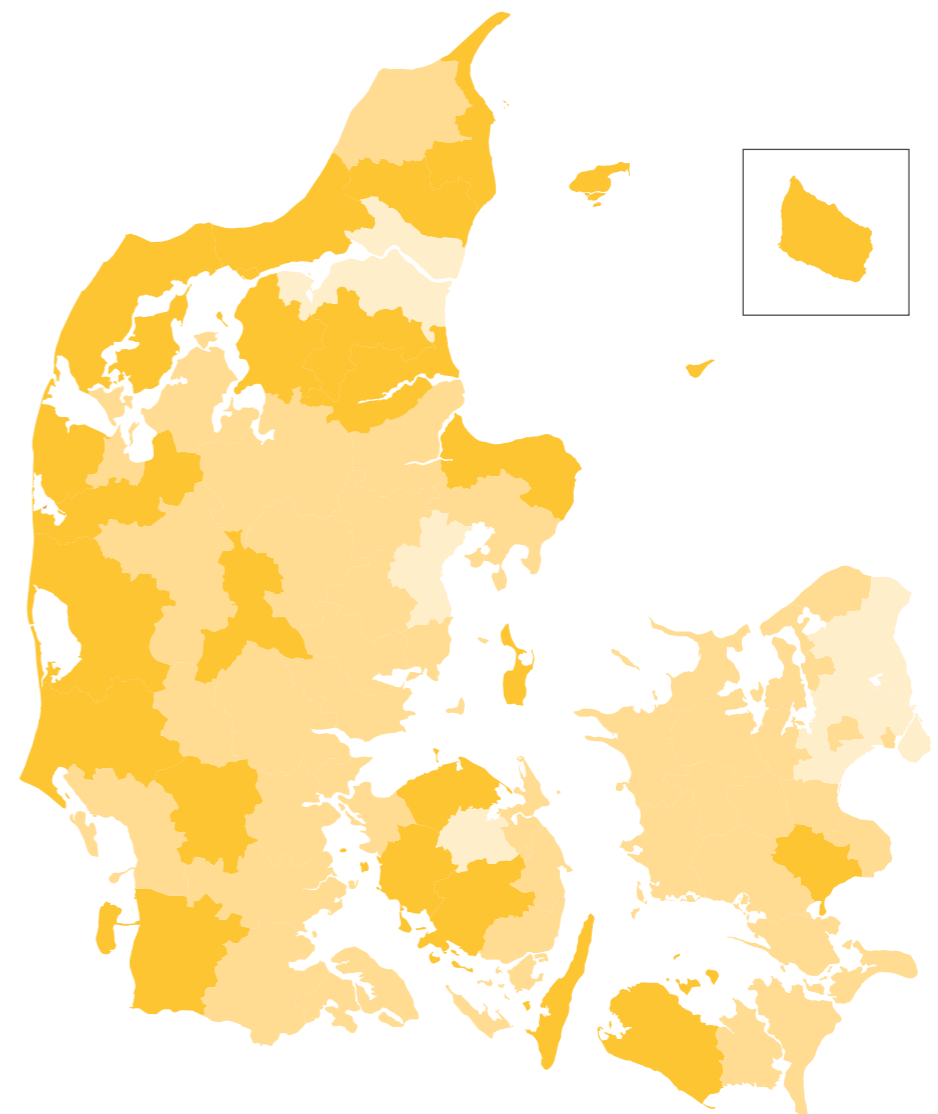
	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Landbrug og gartneri	62	64	63	63	62	60	62
Fiskeri	0	0	0	0	0	0	0
Primærproduktion	62	64	63	63	62	60	62
Slagterier	13	12	12	0	12	12	12
Fiskeindustri	0	0	0	0	0	0	0
Mejerier	7	7	6	0	6	6	6
Bagerier, brødfabrikker mm.	1	2	2	2	2	2	3
Anden Fødevareindustri	3	3	3	3	3	3	3
Drikkevarerindustri	0	0	0	0	0	0	0
Forarbejdning i alt	24	24	23	23	24	24	24
Engrosvirksomheder	9	9	8	9	8	8	8
Forsynings- og servicevirksomheder	31	32	32	32	31	31	31
Landbrugskomplekset i alt	126	128	125	127	124	124	126

Anm.: *Foreløbige tal. 2013-18 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2019-20 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelige nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.
Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

📌 Figur 2.1

Fødevareklyngens beskæftigelse fordelt på kommuner, 2019

● <5% ● 5-10% ● >10%

Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

📌 Tabel 2.3

Fødevarerklængens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter, mia. kr.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Produktionsværdi	339	336	336	358	364	371	379
- Forbrug i produktionen	230	229	227	241	252	255	259
Bruttoværditilvækst	110	107	109	117	112	117	120
- Andre produktionsskatter, netto	-6	-6	-5	-5	-6	-5	-5
Bruttofaktorindkomst	116	112	114	122	118	122	125
- Aflønning af ansatte	59	60	61	64	65	65	65
Bruttooverskud af produktion og blandet indkomst	57	52	53	58	54	57	60

Anm.: *Foreløbige tal. 2013-18 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2019-20 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelige nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.

Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

📌 Tabel 2.4

Eksportens betydning for beskæftigelsen, direkte og indirekte effekter, 1.000 personer

	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Landbrug og gartneri	45	46	46	45	43	42	42
Fiskeri	2	2	2	2	2	2	2
Primærproduktion	48	48	48	48	45	45	44
Slagterier	10	10	10	9	9	9	10
Fiskeindustri	2	2	2	3	3	3	3
Mejerier	4	4	4	4	4	4	3
Bagerier, brødfabrikker mm.	4	4	4	4	4	4	4
Anden Fødevarerindustri	6	6	6	6	6	6	6
Drikkevarerindustri	2	2	2	2	2	2	2
Forarbejdning i alt	28	27	27	28	28	28	28
Engrosvirksomheder	17	16	17	17	16	17	16
Forsynings- og servicevirksomheder	46	46	48	48	46	47	45
Fødevarerklængens i alt	138	138	140	140	136	136	134

Anm.: *Foreløbige tal. 2013-18 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2019-20 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelige nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.

Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

📌 Tabel 2.5

Eksportens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter, mia. kr.

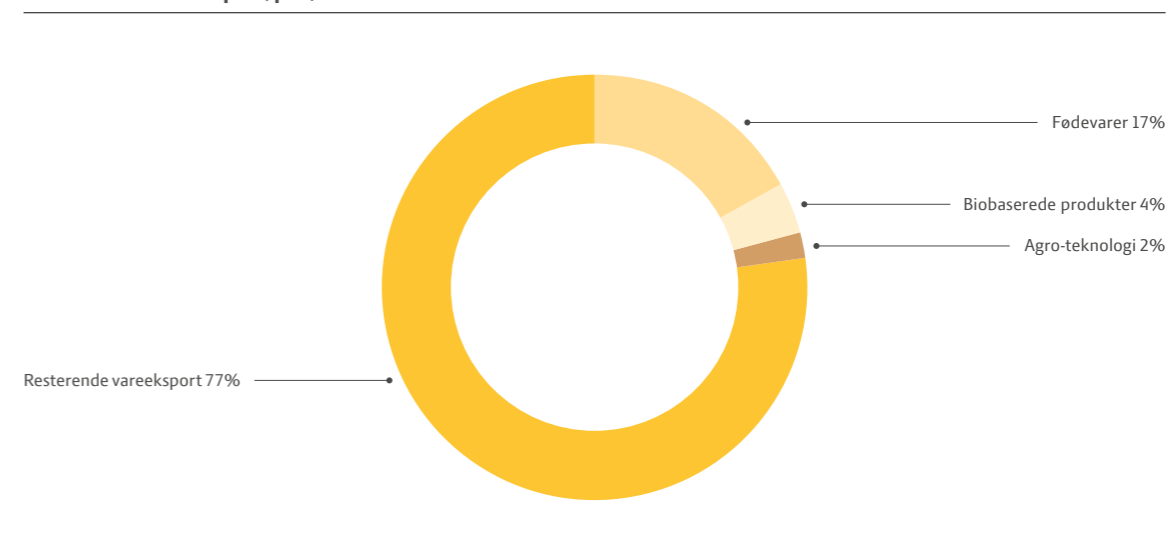
	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Produktionsværdi	250	246	253	266	257	276	275
- Forbrug i produktionen	168	166	169	176	173	188	187
Bruttoværditilvækst	83	80	84	89	84	88	88
- Andre produktionsskatter, netto	-5	-4	-4	-3	-4	-4	-4
Bruttofaktorindkomst	88	84	88	92	88	92	92
- Aflønning af ansatte	44	45	47	48	48	49	49
Bruttooverskud af produktion og blandet indkomst	43	39	41	44	40	43	44

Anm.: *Foreløbige tal. 2013-18 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2019-20 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelige nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.

Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

📌 Figur 2.2

Fødevarerklængens andel af den samlede vareeksport, pct., 2020

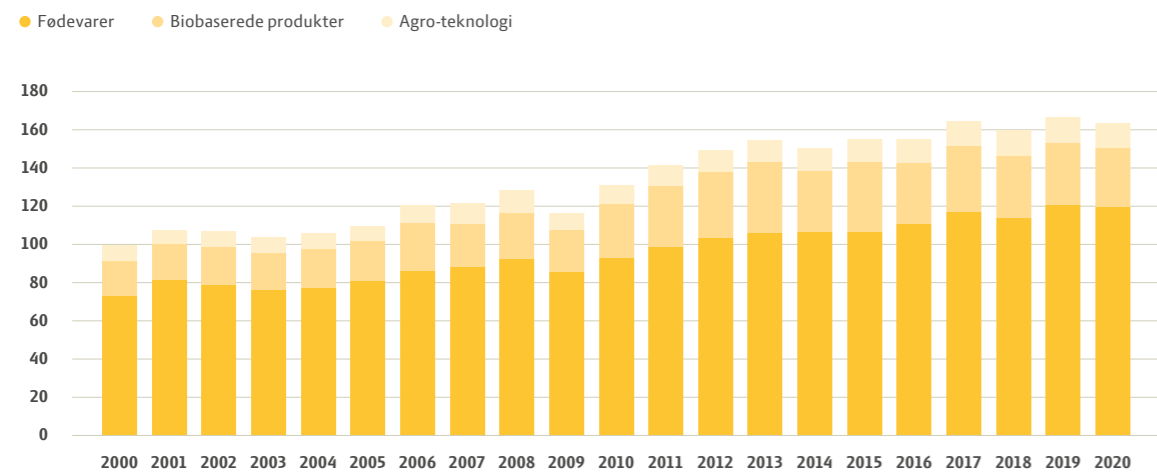
Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Tabel 2.6
Markedsfordeling af vareeksporten, 2020

	Fødevareklyngen	Øvrige danske virksomheder	Samlet
Mia. kr.			
Verden	164	538	701
EU27	85	255	340
Øvrige Europa	24	77	101
Asien	36	63	99
Øvrige markeder	19	142	161
Pct. fordeling			
Verden	100	100	100
EU27	51,7	47,5	48,5
Øvrige Europa	14,5	14,4	14,4
Asien	22,0	11,8	14,1
Øvrige markeder	11,9	26,4	23,0

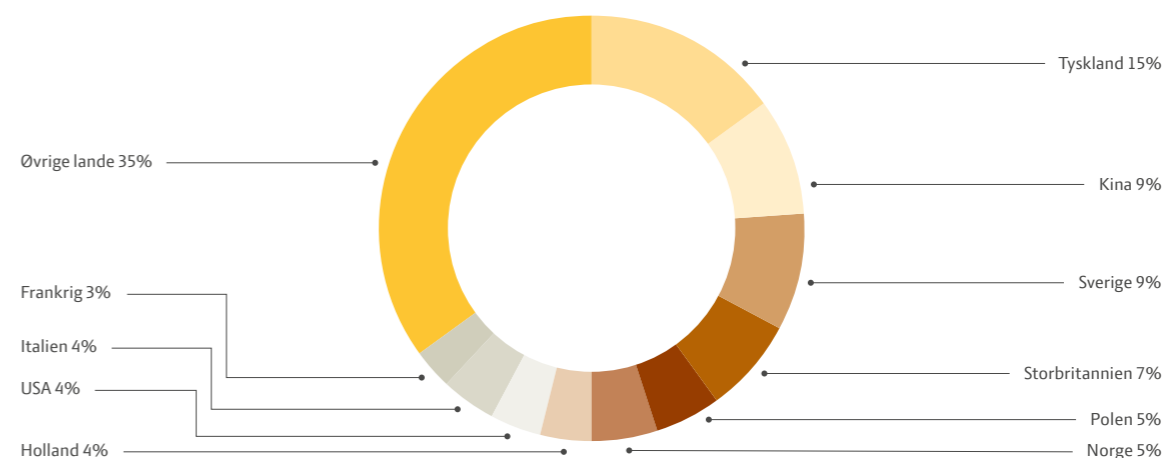
Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Figur 2.3
Fødevareklyngens samlede eksport, mia. kr.

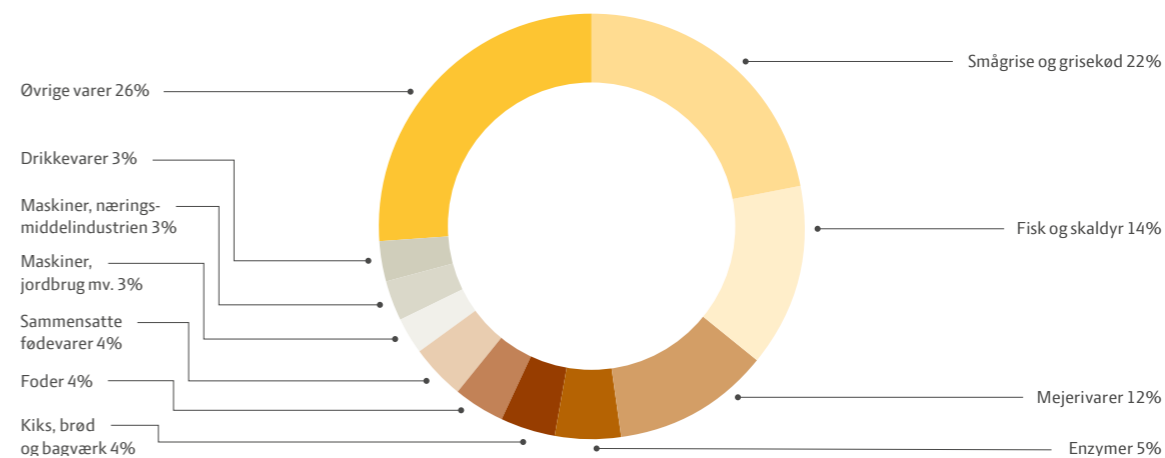
Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Figur 2.4
Fødevareklyngens eksport opdelt på lande, pct., 2020

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Figur 2.5
Fødevareklyngens eksport opdelt på varer, pct., 2020

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

📌 Tabel 2.7

Største vækstmarkeder seneste år
mht. eksport af fødevarer, mio. kr.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Vækst mio.kr.	Pct.
Eksport af fødevarer	106.661	110.583	117.031	113.802	120.587	119.586	12.925	12,1
Heraf til:								
Kina	5.112	6.513	6.340	6.212	10.921	13.322	8.209	160,6
Polen	4.832	5.621	6.864	5.923	7.079	7.070	2.238	46,3
Holland	3.520	3.868	4.476	4.441	4.892	4.459	939	26,7
Norge	3.287	3.231	3.462	3.648	3.765	4.098	810	24,6
USA	2.690	2.702	3.085	2.919	3.028	3.500	810	30,1

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

📌 Tabel 2.8

Eksport af levende dyr,
1.000 stk.

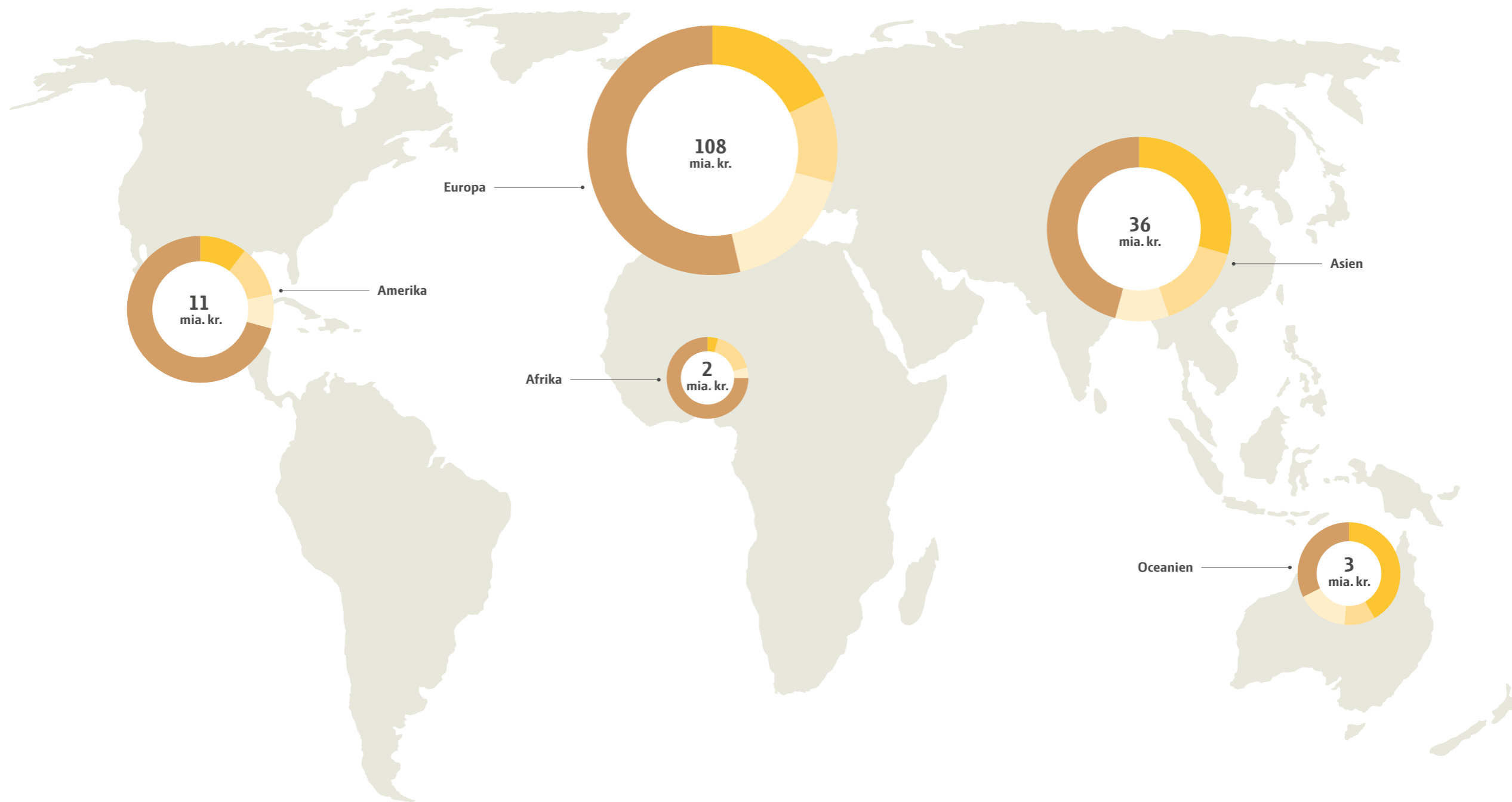
	2000	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Voksent kvæg	3	11	6	2	4	5	3
Kalve	66	35	34	31	35	45	45
Slagtesvin og søer	276	323	189	204	273	247	254
Smågrise	1.167	12.290	12.838	14.624	14.915	14.941	15.020
Kyllinger	12.578	65.828	75.726	59.974	54.821	62.425	61.829

Anm.: Opgørelsen af smågriseeksporten stammer fra den detaljerede udenrigshandelsstatistik og stemmer ikke nøjagtig overens med opgørelsen i ANI5.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel ANI4, ANI6 samt Landbrug & Fødevarers eksportstatistik baseret på Danmarks Statistik.

Figur 2.6
Fødevareklyngens eksport
fordelt på verdensdele

● Gris ● Mejeri ● Fisk og skaldyr ● Øvrige

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

📄 Tabel 2.9

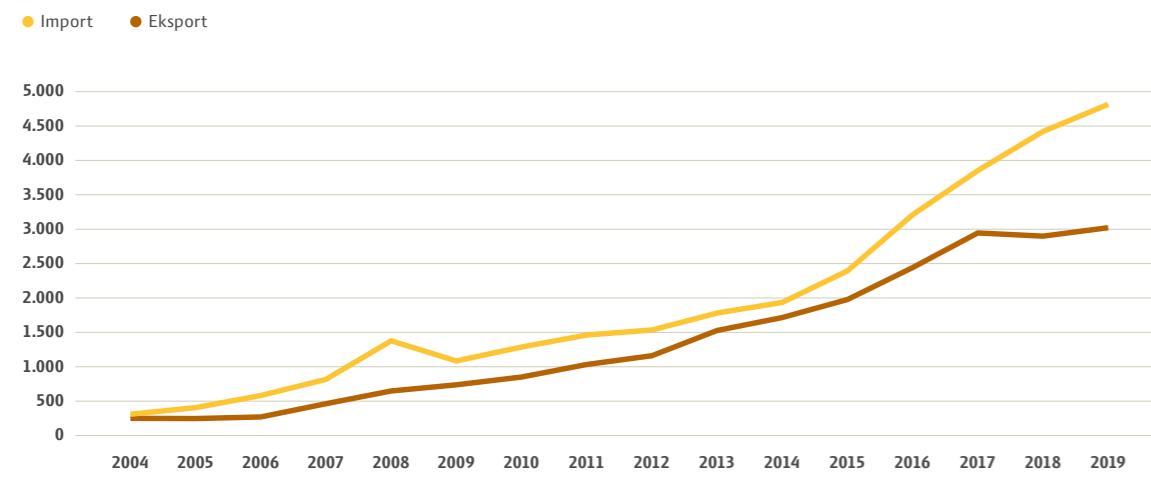
Fødevareklyngens bidrag til nettoeksporten, direkte og indirekte effekter, mia. kr.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Vareeksport	131	129	133	139	135	141	140
Krævet vare- og tjenesteimport	45	46	47	48	50	51	50
Nettoeksport	85	83	86	92	86	90	91
Heraf landbrugskomplekset:							
Vareeksport	76	72	72	76	72	76	76
Krævet vare- og tjenesteimport	24	25	24	24	25	25	25
Nettoeksport	51	48	48	53	47	50	51

Anm.: *Foreløbige tal. 2013-18 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2019-20 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelig nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.
 Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

📄 Figur 2.7

Udenrigshandel med økologiske varer, mio. kr.

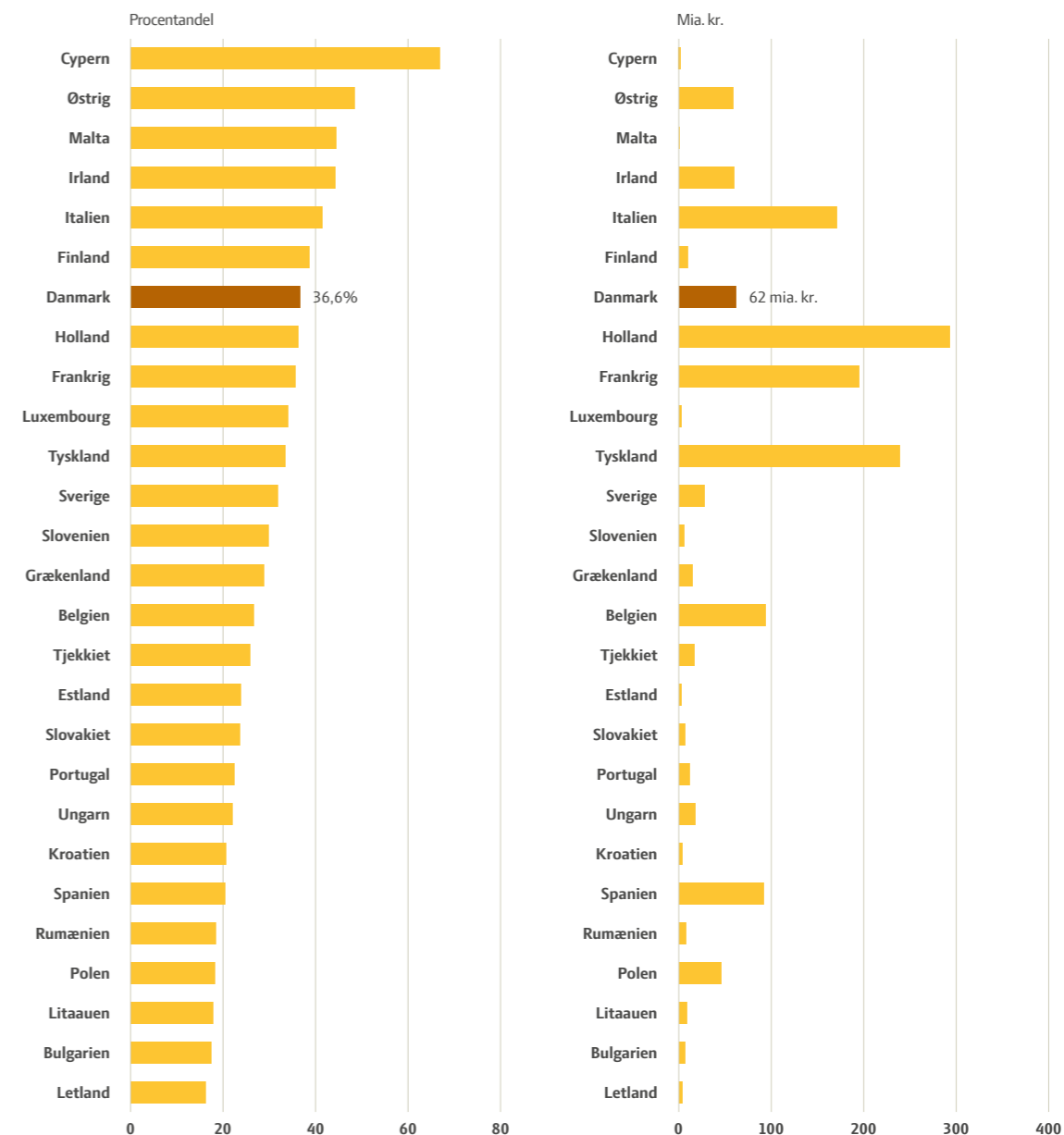

Kilde: Danmarks Statistik, tabel OEK06.

📄 Figur 2.8

Andel højværdivarer i eksporten

● Højværdivarer – procentandel (venstre), mia. kr. (højre)

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Eurostat.

📌 Tabel 2.10

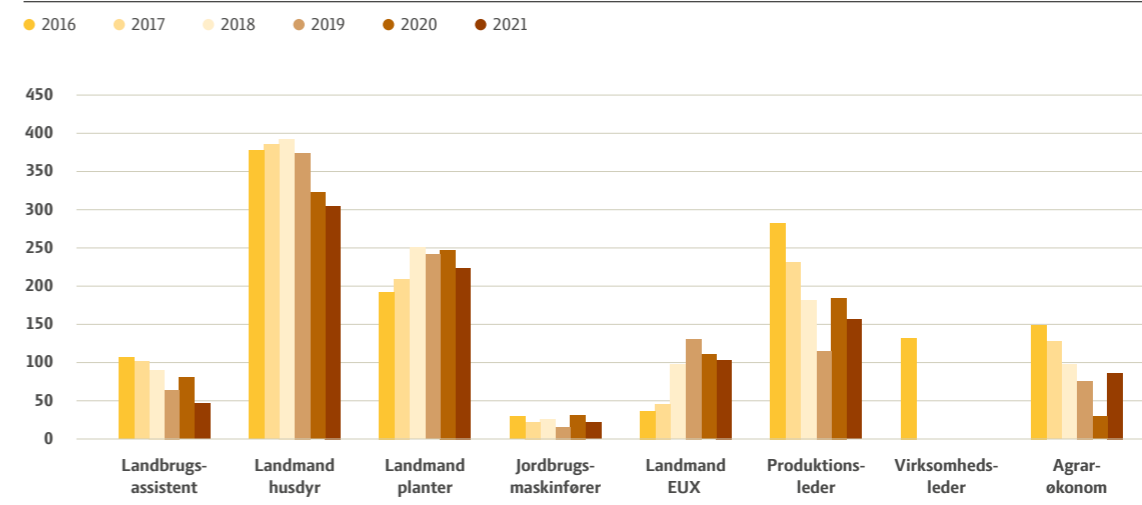
Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareruddannelser

	2010	2017	2018	2019	2020	2021
Universitet/Uddannelsesretning:						
Københavns Universitet, i alt	645	764	670	722	754	686
Fødevarer og ernæring	79	121	78	85	100	102
Husdyrvidenskab	64	71	63	65	68	67
Miljø- og fødevarerøkonomi (fhv. Jordbrugsøkonomi)	18	55	42	34	49	40
Naturressourcer (planter, miljø, naturforvaltning)	64	90	73	82	99	61
Biokemi	125	122	117	136	134	116
Bioteknologi	65	69	66	87	78	77
Nanoscience	46	55	46	41	34	31
Veterinærmedicin	184	181	185	192	192	192
Aarhus Universitet, i alt	70	124	122	108	119	116
Agrobiologi	-	41	45	36	32	29
Molekylærbiolog	70	83	77	72	87	87
DTU, i alt	103	189	160	163	177	233
Civilingeniør (Vand, bioressourcer og miljømanagement)	40	60	60	60	66	51
Civilingeniør (Life Science og Teknologi, fhv. Bioteknologi)	63	96	60	60	72	150
Diplomingeniør Fiskeriteknologi				3	7	7
Diplomingeniør Fødevarer sikkerhed og Kvalitet	-	33	40	40	32	25
I alt	818	1.077	952	993	1.050	1.035

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet, KOT hovedtal 2010-21.

📌 Figur 2.9

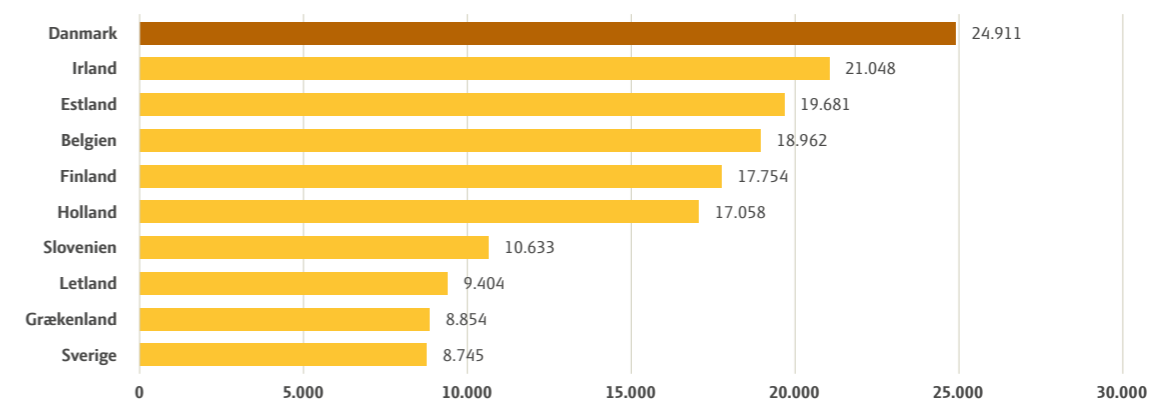
Udlærte elever på landbrugsskolerne

Anm.: EUX Landmand er en kombination af et alment gymnasialt forløb og en landbrugsuddannelse.
Kilde: Landbrug & Fødevarer, baseret på tal udtrukket fra Easy-P.

📌 Figur 2.10

Samlet hjemtag under Horizon 2020 fra temaet fødevarer sikkerhed, bæredygtigt landbrug, fiskeri samt maritim forskning i euro per 1.000 indbyggere

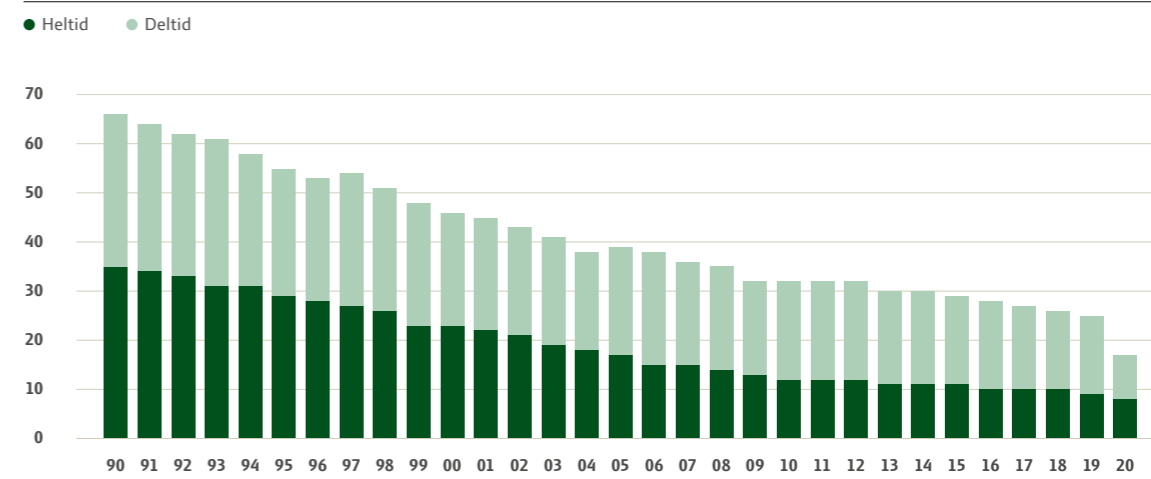
Kilde: Eurocenter underlagt Styrelsen for Forskning og Innovation. Data er udtrukket fra eCORDA. Befolkningsdata stammer fra Eurostat.

Tabel 3.1
Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug

	2016	2017	2018	2019	2020
Antal landbrugsbedrifter	35.674	34.731	34.114	33.607	33.148
Landbrugsareal, 1.000 ha	2.625	2.631	2.632	2.626	2.620
Gns. bedriftsstørrelse, ha	74	76	77	78	79
Beskæftigelse, 1.000 personer - primærjordbrug	65	66	64	63	65
- Forarbejdning og forædling	47	48	49	49	48
- Afledte erhverv	77	77	76	76	75
Fødevareklyngen i alt	188	191	189	188	188
Bruttoinvesteringer, mio. kr.	7.217	7.477	6.400	7.022	-
Antal kvægbesætninger	11.586	11.277	10.978	10.243	10.261
Antal grisebesætninger	3.294	3.226	3.125	2.890	2.921
Antal malkekøer, 1.000 stk.	572	570	575	567	567
Antal grise, 1.000 stk.	12.383	12.308	12.781	12.299	13.163
Korn i pct. af landbrugsareal	56	55	54	53	52
Rodfrugter i pct. af landbrugsareal	3	3	3	3	4
Grovfoder i pct. af landbrugsareal	28	28	27	28	29
Handelsgødningsforbrug, kg pr. ha:					
Kvælstof	75	95	77	-	-
Kalium	18	24	17	-	-
Fosfor	5	8	5	-	-
Kornproduktion, mio. ton	9	10	7	10	10
Mængdeindeks for landbrugets salg, 2015 = 100	99,3	102,0	98,5	101,9	99,3
Salgsprodukter i alt, mio. kr.	70.288	78.021	73.142	79.147	80.815
Animalske produkter, mio. kr.	45.043	50.163	46.835	49.892	51.769
Vegetabiliske produkter, mio. kr.	25.245	27.858	26.307	29.255	29.046
Landbrugsmæssige tjenester mv., mio. kr.	5.600	5.321	5.188	4.977	4.977
Forbrug i produktionen i alt, mio. kr.	59.142	60.054	60.740	60.139	62.099
Generelle driftstilskud, mio. kr.	6.785	6.387	7.489	6.560	6.972
Produktionsskatter, mio. kr.	1.031	1.026	1.051	1.061	1.066
Bruttofaktorindkomst, mio. kr.	21.911	29.224	24.590	29.202	29.833
Resultat af primær drift, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	696	1.408	572	1778	1814
Finanseringsomkostninger, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	909	938	878	927	910
Generelle driftstilskud, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	462	476	472	482	478
Driftsresultat, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	249	946	166	1333	1382
Aktiver i selveje, kontantværdi, mia. kr., heltidslandbrug	594	578	568	560	511
Gæld i pct. af kontantværdi, heltidslandbrug	58	57	58	56	57
Forrentningsprocent på heltidsbrug	1,0	3,1	0,6	4,1	3,9

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik.

Figur 3.1
Udviklingen i antal bedrifter, 1.000 stk.

Anm.: Databrud i 2008 og 2020 skyldes nye opgørelsesmetoder fra Danmarks Statistik. I opgørelsen for hel- og deltidslandbrug tælles de helt små bedrifter ikke med (under 25.000 euro fra 2020), hvilket er årsagen til at figuren viser færre bedrifter end tabel 3.2.
Kilde: IFRO og Regnskabsstatistik fra Danmarks Statistik, tabel JORD2 og JORD3.

Tabel 3.2
Bedriftssammensætning, antal bedrifter

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Husdyrbedrifter						
Bedrifter med kvæg	11.643	11.586	11.277	10.978	10.243	10.261
Bedrifter med gris	3.769	3.294	3.226	3.125	2.890	2.921
Bedrifter med får	2.019	2.087	1.957	1.936	1.621	1.665
Bedrifter med fjerkræ	2.899	2.842	3.030	1.770	1.873	1.804
Bedrifter med pelsdyr	1.475	1.438	1.380	1.326	1.060	817
Plantebedrifter						
Bedrifter med korn	25.145	24.831	23.729	22.520	21.814	20.362
Bedrifter med hvede	15.222	15.407	14.724	12.588	13.656	12.027
Bedrifter med byg	21.422	22.087	21.040	20.354	18.658	17.864
Bedrifter med varigt græs	26.250	25.271	25.407	24.926	24.844	25.161
Bedrifter med græs og grøntfoder i omdriften	18.558	19.513	19.561	18.430	18.811	18.237
Bedrifter med rug	6.856	5.493	5.375	4.742	6.258	5.377
Bedrifter med havre	4.035	4.877	4.816	5.368	4.117	4.594
Bedrifter med raps	8.204	7.409	6.864	6.122	6.409	5.463
Bedrifter med sukkerroer	1.183	1.124	1.008	930	821	807
Bedrifter med kartofler	1.469	1.680	1.754	1.634	1.612	1.694

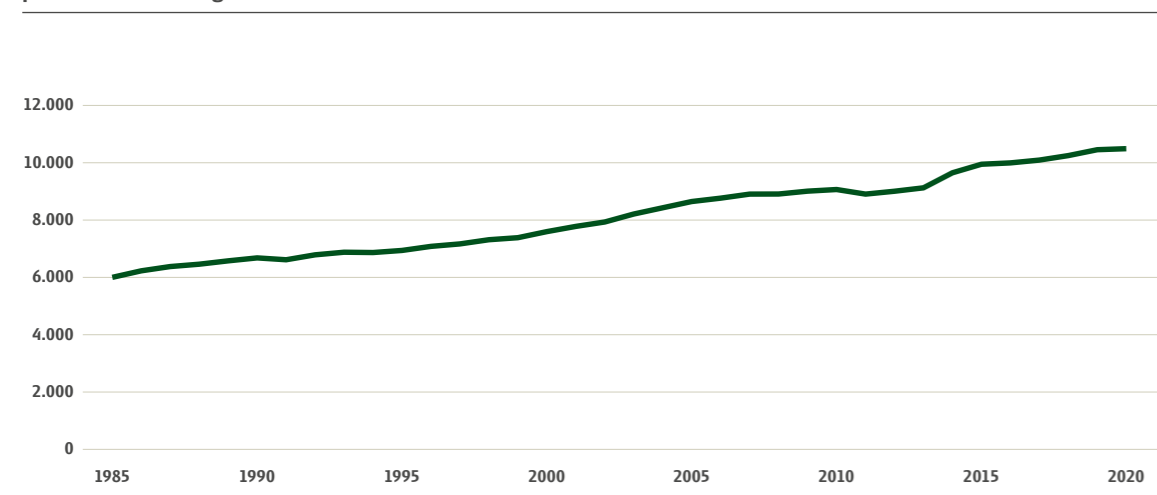
Anm.: Flere bedrifter er kombinationsbedrifter, hvorfor totalen vil overstige antallet af bedrifter i figur 3.1. Der sker et markant fald i bedrifter med fjerkræ fra 2017 til 2018. Det er umiddelbart et databrud, men det har ikke været muligt at få en endelig forklaring fra Danmarks Statistik.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel AFG3, PELS11, AFG207 og HDYR07.

📌 Tabel 3.3
Husdyrbestand i maj/juni,
1.000 stk.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kvæg i alt	1.564	1.552	1.568	1.545	1.540	1.491	1.499
heraf malkekøer	563	561	572	570	575	567	567
ammekøer	103	91	93	85	85	79	82
Grise i alt	12.332	12.538	12.383	12.308	12.781	12.299	13.163
heraf søer	1.032	1.034	999	1.014	1.045	1.002	1.037
Får	153	144	147	154	144	147	135
Høner over ½ år	4.743	4.671	4.644	6.148	5.477	6.033	5.705
Kyllinger	13.160	12.216	13.254	14.585	13.874	16.430	15.630
heraf til slagtning	12.318	11.122	11.745	13.297	12.350	14.690	13.950
Kalkuner	256	251	245	304	264	176	240
Ænder	109	248	175	174	166	55	151
Gæs	7	7	5	4	4	2	6
Mink, avlsdyr	3.308	3.388	3.251	3.416	3.363	2.466	2.216

Kilde: Danmarks Statistik, tabel HDYR1 & PELS33.

📌 Figur 3.2
Gennemsnitlig mælkeydelse
pr. malkeko, 1.000 kg

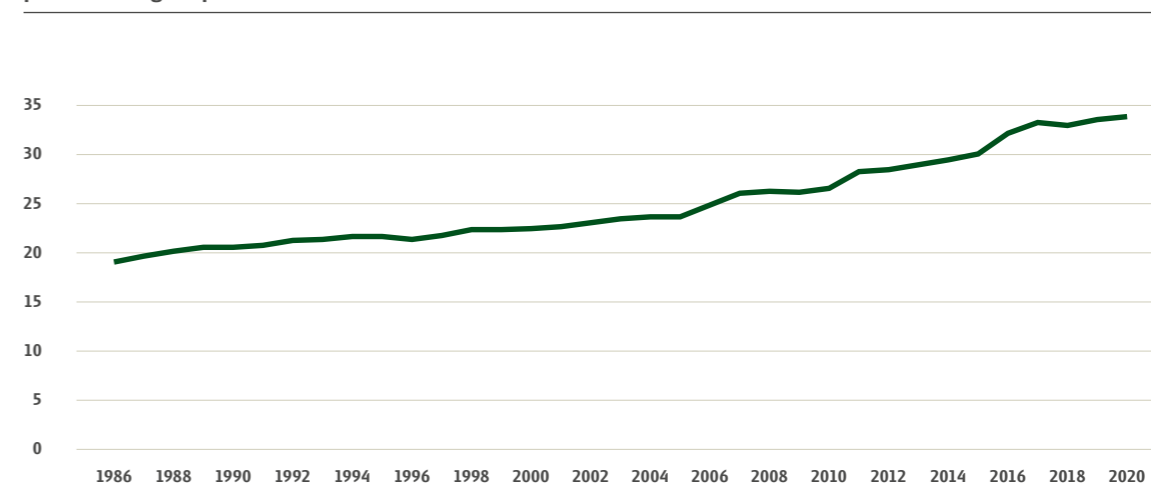
Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2020.

📌 Tabel 3.4
Landbrugets foderforbrug,
mio. foderenheder

	1999/2000	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*	2019/20*
Korn og bælgssæd	6.783	6.284	7.085	7.250	6.913	6.788	6.808
Andre vegetabiliske foderstoffer	528	254	189	143	207	222	206
Mælk og mælkeprodukter	147	140	176	151	139	169	104
Proteinfodermidler	3.129	2.889	3.076	2.860	2.998	2.823	2.933
Rodfrugter, inkl. top	771	427	362	422	390	390	420
Græsmarksafgrøder inkl. majs	3.454	4.920	4.541	5.204	4.959	4.158	5.532
Halm	378	182	172	169	190	164	115
Foderfedt	..	153	157	156	117	200	238
Foderforbrug i alt	15.191	15.248	15.756	16.355	15.914	14.914	16.355
heraf udenlandsk	..	3.316	3.457	3.330	3.390	4.007	3.470
udenlandsk i pct. af total	..	22%	22%	20%	21%	27%	21%

Anm.: *Foreløbige tal.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel FODER1.

📌 Figur 3.3
Gennemsnitligt antal
producerede grise pr. årssø

Kilde: SEGES, Produktionsøkonomi Svin 2020.

📌 Tabel 3.5
Det dyrkede areals benyttelse,
1.000 ha

	2000	2016	2017	2018	2019	2020
Dyrket areal i alt	2.647	2.623	2.633	2.626	2.625	2.620
Forpagtningsprocent	26	36	37	38	39	41
I pct. af Danmarks areal	62	61	61	61	61	61
Vinterhvede	611	569	579	407	559	483
Vårhvede	8	16	14	33	13	18
Rug	50	99	109	90	145	115
Vinterbyg	145	112	127	82	100	88
Vårbyg	587	598	546	708	491	564
Havre	44	52	57	80	50	75
Triticale og andet korn til modenhed	55	21	20	21	21	21
Korn i alt	1.500	1.467	1.453	1.420	1.379	1.364
Bælgsæd til modenhed	36	15	21	34	22	27
Kartofler	39	44	47	49	54	63
Sukkerroer til fabrik	59	33	34	34	29	33
Foderroer	18	4	5	4	5	4
Rodfrugter i alt	115	81	86	87	88	100
Frilandsgrøntsager og -blomster	11	12	13	13	14	13
Frugt og bær i alt	8	6	6	6	5	5
Planteskole	3	2	2	2	2	2
Gartneriprodukter i alt	22	20	21	21	20	20
Raps i alt	99	164	178	145	165	146
Anden industrifrø + hør	5	1	1	-	1	1
Industrifrø i alt	104	165	179	145	167	147
Frø til udsæd	79	73	82	103	113	106
Korn og bælgsæd til ensilering	119	60	49	51	54	49
Majs til opfodring	61	179	165	178	186	188
Græs, lucerne, mv. i omdriften	252	272	274	266	284	283
Græs og grøntfoder i omdriften i alt	433	511	488	494	525	521
Juletræer	-	21	22	24	19	22
Øvrige afgrøder og udyrket mark	1	39	42	77	78	82
Græsarealer uden for omdriften	166	226	235	213	207	222
Braklægning med græs	191	6	5	9	9	8
Andet i alt	359	291	304	322	313	335

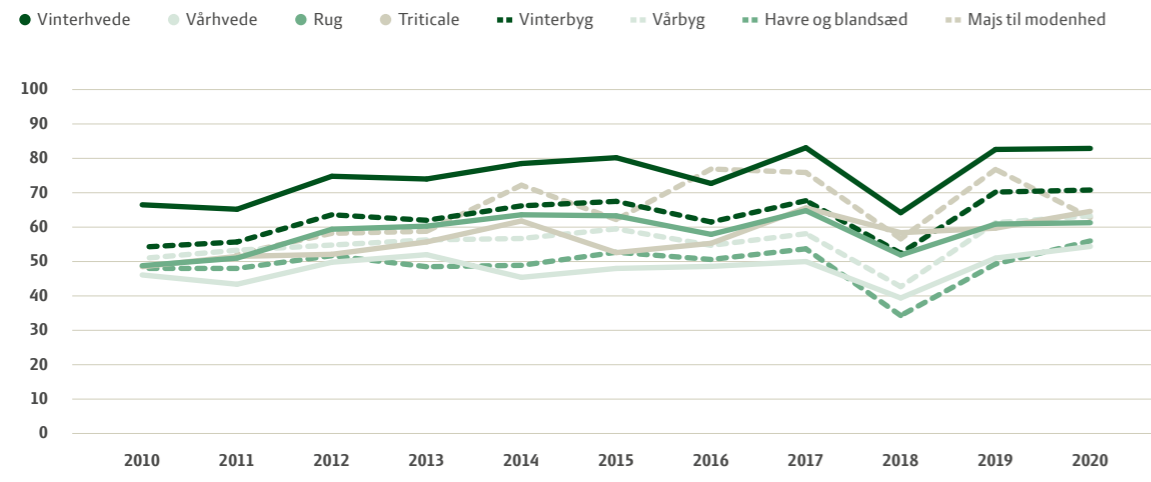
Kilde: Danmarks Statistik, tabel AFG05 og Danske Sukkerroedyrkere.

📌 Tabel 3.6
Høstudbytte i Danmark,
1.000 ton

	2000	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Udbytte, 1.000 ton:							
Vinterhvede	4.651	4.958	4.117	4.761	2.524	4.627	4.018
Vårhvede	43	72	85	73	131	70	100
Rug	263	772	577	723	482	894	708
Triticale	244	82	56	61	38	52	42
Vinterbyg	816	805	678	846	438	701	622
Vårbyg	3.164	3.051	3.271	3.146	3.048	2.967	3.583
Havre og blandsæd	233	231	302	350	309	279	467
Majs til modenhed	..	53	44	39	36	41	39
Korn i alt	9.413	10.023	9.130	9.999	7.005	9.630	9.579
Markærter	..	21	18	24	19	22	32
Hestebønner	..	..	..	..	..	..	79
Bælgsæd i alt	138	51	56	89	89	86	112
Bjørget halm i alt	3.699	3.040	3.090	3.494	3.640	3.518	..
Raps i alt	294	826	506	742	489	729	560
Kartofler	1.645	1.773	1.954	2.171	1.807	2.409	2.763
Fabriksroer	3.173	1.769	2.345	2.455	2.108	2.340	2.545
Fodersukkerroer	1.153	348	358	295	265	382	275
Rodfrugter i alt	5.971	3.889	4.657	4.921	4.179	5.131	5.583
Lucerne	332	139	109	112	30	52	50
Majs til ensilering	2.105	5.561	6.704	6.454	6.315	8.296	6.180
Korn til ensilering	2.360	1.001	1.101	897	762	1.227	934
Græs og kløver i omdriften	10.368	12.585	13.776	14.293	9.946	14.177	12.486
Græs uden for omdriften	3.989	4.433	4.278	2.994	3.319	3.094	2.360
Efterslæt efter korn og helsæd	2.878	536	536	463	366	529	505
Græs, grønfoder og efterslæt i alt	22.031	24.255	26.530	25.213	20.738	27.373	22.514

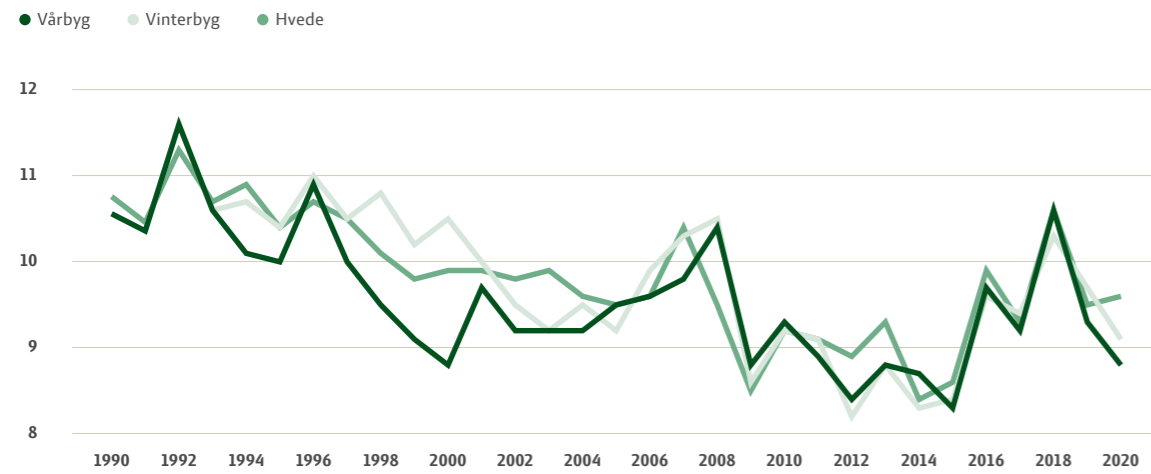
Kilde: Danmarks Statistik, tabel HST77 og Danske Sukkerroedyrkere.

Figur 3.4
Afgørdeudbytte,
hkg pr. hektar

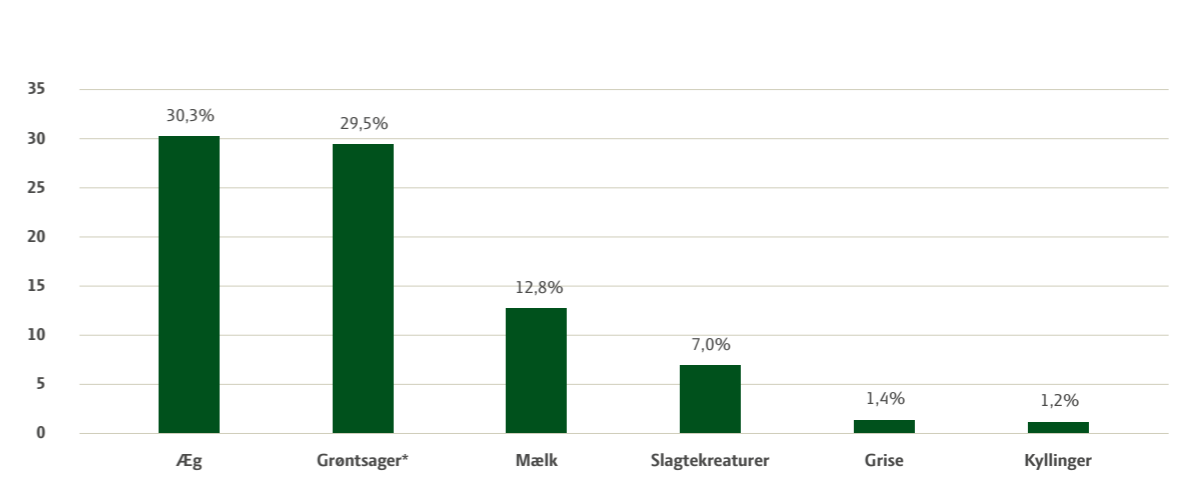
Anm.: Hkg/ha står for hektokilo pr. hektar (kerneudbytte). 1 hkg er lig 100 kg. Rug og triticale er overvejende vinterafgrøder. Havre er en vårafgrøde.

Figur 3.5
Udviklingen i råprotein-
koncentrationen, pct.

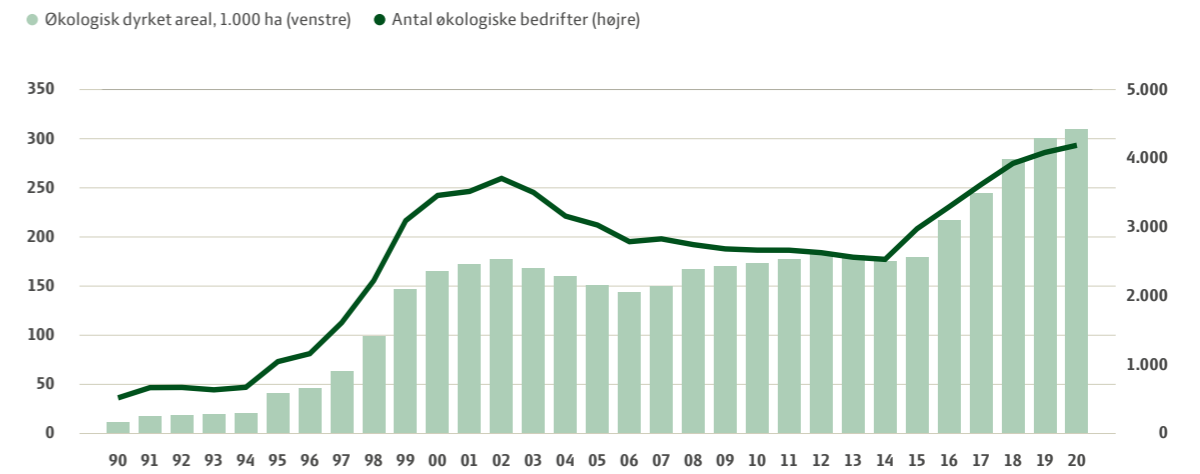
Anm.: Opgjort ved et tørstofindhold på 85 pct.
Kilde: SEGES.

Figur 3.6
Økologisk produktion i pct. af
den samlede produktion. pct., 2020

Anm.: *Grøntsagerne er baseret på arealet.
Kilde: Landbrug & Fødevarer samt Danmarks Statistik.

Figur 3.7
Udviklingen i antal økologiske
bedrifter og det økologiske areal

Anm.: Opgørelsesmåden er blevet ændret fra 2005. Antal bedrifter i figuren indeholder bedrifter, der er autoriseret eller har søgt om autorisation pr. 31. december.
Kilde: Miljø- og Fødevareministeriet, Statistik over økologiske jordbrugsbedrifter 2020.

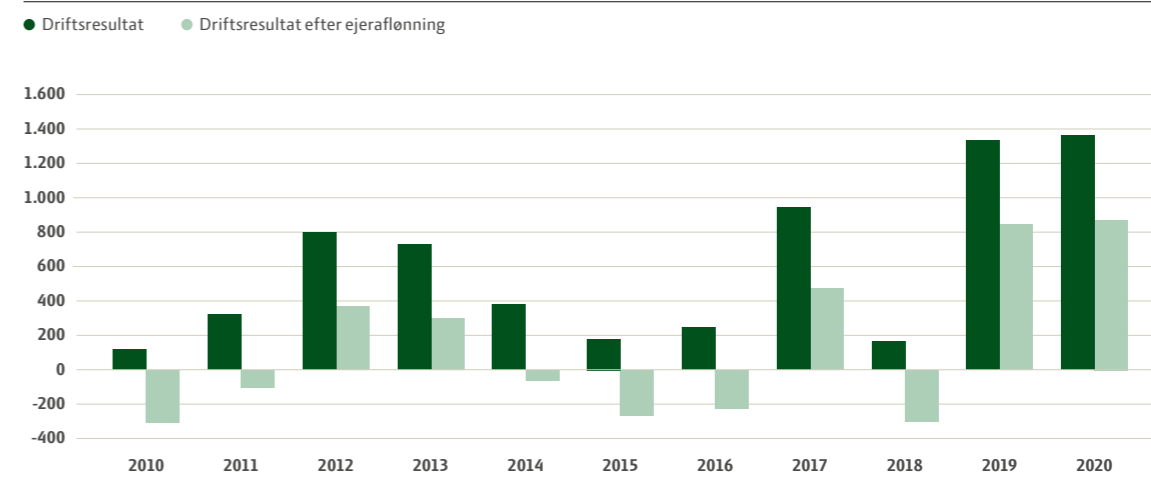
Tabel 3.7
Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktoriindkomst, mio. kr.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Korn i alt	10.821	10.984	9.837	10.892	9.958	11.312	10.709
Bælgsæd til modenhed	47	71	72	116	139	129	169
Industrifrø	1.776	2.149	1.357	2.038	1.315	1.987	1.584
Frø til udsæd	930	846	823	1.135	1.325	1.479	1.238
Sukkerroer	959	476	575	506	368	430	540
Kartofler	1.340	1.362	1.432	1.524	1.657	1.760	2.023
Foderroer, græs mv.	4.748	4.421	4.984	5.237	5.220	5.831	6.670
Frugt og grønt	5.221	5.443	5.553	5.697	5.667	5.524	5.523
Halm til fyring	620	572	612	713	658	803	590
Produktionsværdi planteproduktion	26.462	26.324	25.245	27.858	26.307	29.255	29.046
Mælk	15.435	12.747	12.633	16.180	16.041	15.628	16.071
Okse- og kalvekød	2.997	2.983	2.954	3.109	3.261	3.104	2.845
Grisekød	22.571	20.189	22.153	24.163	20.624	25.321	27.712
Fjerkrækød	1.785	1.721	1.848	1.729	1.822	2.026	1.968
Æg	722	768	806	852	885	888	914
Pelsdyr	6.784	4.041	4.342	3.753	3.823	2.579	1.872
Andet	345	357	307	377	379	346	387
Produktionsværdi husdyrproduktion	50.639	42.806	45.043	50.163	46.835	49.892	51.769
Tjenesteydelser mv.	4.780	5.741	5.600	5.321	5.188	4.977	4.977
Lager- og besætningsforskydninger	-7	-28	-837	397	386	-461	55
Produktionsværdi i alt	81.874	74.843	75.051	83.739	78.716	83.663	85.847
Udsæd	2.550	2.482	2.565	2.482	2.618	2.161	2.199
Foderstoffer	24.301	24.779	25.395	24.664	26.894	25.735	28.070
Gødningsstoffer	2.173	2.357	2.320	2.615	1.825	2.484	2.245
Bekæmpelsesmidler	2.081	2.157	2.025	2.007	1.761	1.958	1.968
Dyrlæge og medicin	1.485	1.602	1.298	1.357	1.361	1.329	1.329
Energi	3.466	3.001	2.920	3.049	3.271	2.989	2.989
Reparation og vedligeholdelse	5.030	4.978	4.974	5.239	5.038	5.223	5.223
Landbrugsmæssige tjenester	4.151	4.380	4.257	4.424	4.391	4.532	4.532
Bankomkostninger	6.303	6.204	5.784	5.591	5.278	5.318	5.090
Tjenesteydelser	7.892	8.281	7.604	8.626	8.303	8.410	8.454
Rå- og hjælpestoffer i alt	59.432	60.221	59.142	60.054	60.740	60.139	62.099
Produktionsværdi - Rå- og hjælpestoffer	22.441	14.623	15.909	23.684	17.974	23.524	23.748
+ Produkttilknyttede tilskud	97	178	248	179	178	179	179
+ Generelle tilskud	7.187	7.014	6.785	6.387	7.489	6.560	6.972
- Produktionsskatter mv.	1.151	1.062	1.031	1.026	1.051	1.061	1.066
Bruttofaktorindkomst	28.574	20.753	21.911	29.224	24.590	29.202	29.833

Anm.: De seneste to år er foreløbige.

Kilde: IFRO, Danske sukkerroedyrkere og Danmarks Statistik, tabel LBF11.

Figur 3.8
Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter, 1.000 kr.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel JORD2.

Tabel 3.8
Landbrugets restgæld ultimo. mia. kr.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal landbrug, stk.	30.229	29.175	27.837	26.971	26.180	18.695
Gæld i alt	333,0	343,3	331,3	327,3	314,0	289,6
heraf realkreditinstitut	242,3	248,3	237,1	237,2	231,0	216,2
heraf bank	64,6	67,4	60,7	57,8	51,3	40,5
heraf varegæld og anden gæld	26,4	28,6	32,3	31,4	31,1	31,7
heraf regulering til kontantværdi	-0,2	-0,9	1,2	0,9	0,7	1,2
heraf gæld på heltidsbedrifter	255,5	260,2	256,9	250,4	235,8	229,7

Kilde: Danmarks Statistik, tabel JORD1 og JORD2.

📌 Tabel 3.9
Kontantværdien af landbrugets aktiver mv., mia. kr.

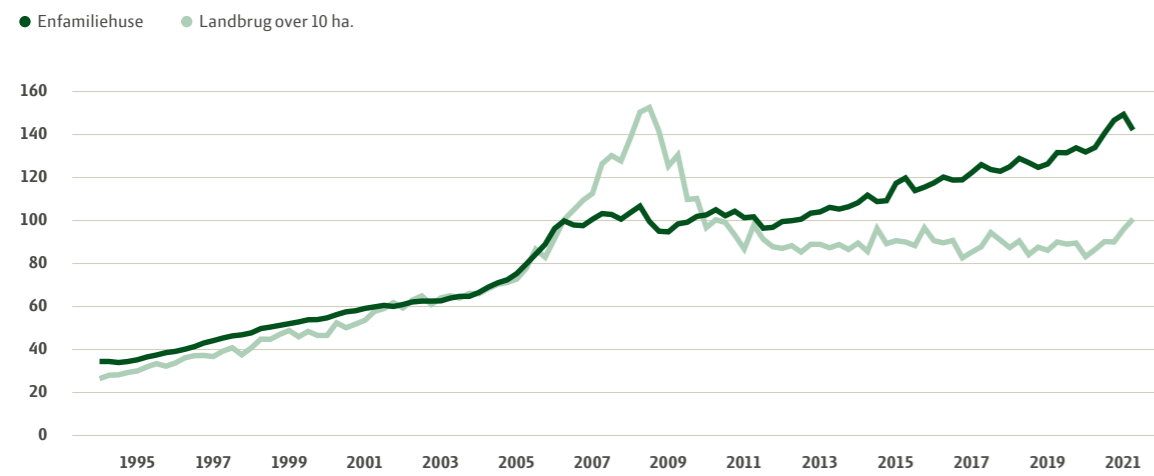
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jordbrugsaktiver	466,0	469,8	469,3	454,4	444,5	441,0	407,4
Andre erhverv	27,9	29,8	28,3	28,8	30,0	20,6	17,6
Private aktiver	54,6	50,4	43,7	40,8	39,1	39,3	28,5
Finansielle aktiver	55,7	53,0	52,3	53,6	54,5	59,3	57,0
Aktiver i alt i selveje	604,1	603,0	593,7	577,6	568,2	560,2	510,6
Heraf finansieret med:							
- Gæld	344,5	333,0	343,3	331,3	327,3	314,0	289,6
- Egenkapital	193,2	205,3	182,1	181,4	174,6	180,8	160,4
Gældsprocent	57,0	55,2	57,8	57,4	57,6	56,1	56,7

Anm.: Omfatter aktiver og passiver på bedrifter med 10 ha og derover. Jordbrugsaktiverne og aktiverne er angivet korrigeret for den bogførte værdi af tilforpagtede aktiver.

Anm.: Der er databrud mellem 2019 og 2020, idet bundgrænsen for deltagende jordbrug er hævet.

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel JORD1.

📌 Figur 3.9
Prisindeks for ejendomssalg efter ejendomskategori og tid, indeks 2006 = 100

Kilde: Danmarks Statistik, specialkørsel samt tabel EJS.

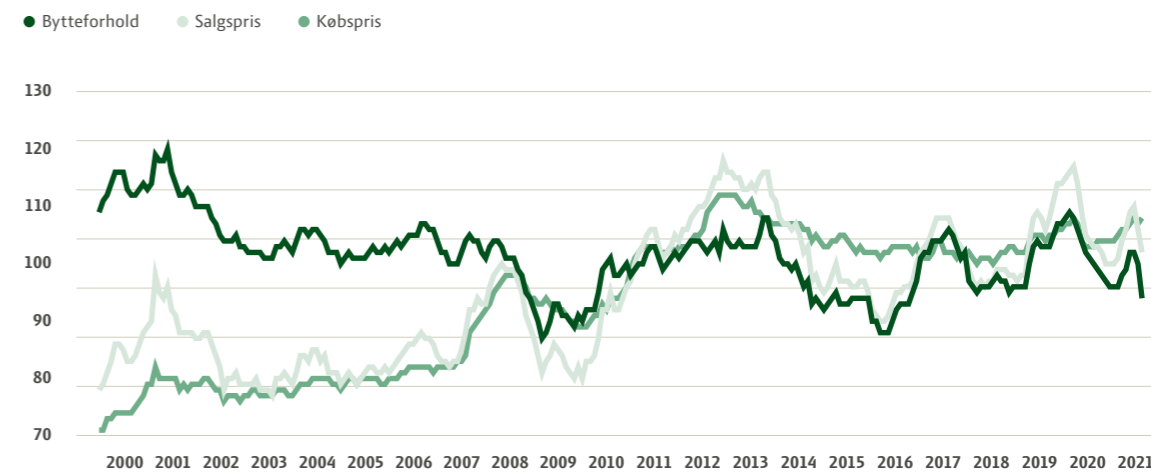
📌 Tabel 3.10
Landbrugets samlede investeringer, mio. kr.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Driftsbygninger i alt	2.907	3.140	3.437	2.920	2.726	2.358	2.041	1.775
Heraf								
- Kvægstalde	555	568	742	807	490	389	358	486
- Svinestalde	835	712	479	473	611	640	537	432
- Andre driftsbygninger	1.517	1.861	2.216	1.639	1.626	1.328	1.146	858
Maskiner og inventar	4.731	5.761	4.517	4.612	4.261	4.940	4.109	5.077
Plantager og grundforbedring	194	182	205	205	230	180	250	169
Bruttoinvesteringer i alt	7.832	9.084	8.159	7.737	7.217	7.477	6.400	7.022

Anm.: Alle tal er i løbende priser.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel JB4.

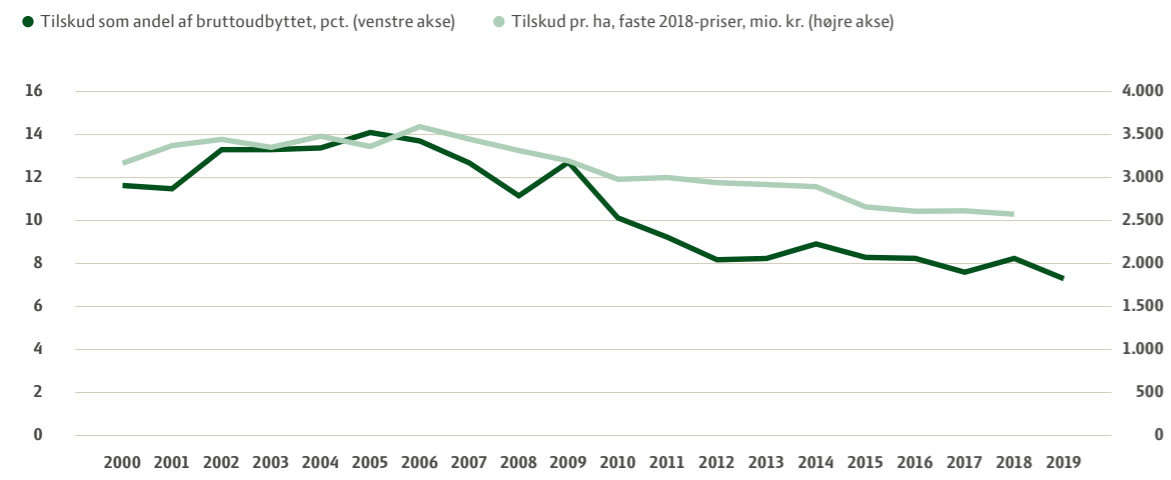
📌 Figur 3.10
Indeks for landbrugets prisudvikling, 2010-2012 = 100

Anm.: 2021 er t.o.m august måned

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. SEGES' regnskabsdatabase.

① **Figur 3.11**
Landbrugsstøttens
udvikling

Anm: Beregningerne medtager både støtte fra EU samt nationale ordninger.
 Kilde: Egne beregninger pba. Statistikbanken REGNLA2 og JORD1.

📄 Tabel 4.1
Slagtninger på slagterierne,
1.000 stk.

	2000	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Slagtninger på slagterierne:								
Voksent kvæg og slagtekalve	620	500	466	495	467	487	463	447
Søer og orner	449	524	542	538	527	521	489	499
Polte	17	10	9	9	7	8	7	6
Slagtesvin	20.284	18.323	18.164	17.809	16.932	17.569	16.277	16.773
Kyllinger	133.987	102.941	95.682	101.595	101.371	103.690	104.155	103.351

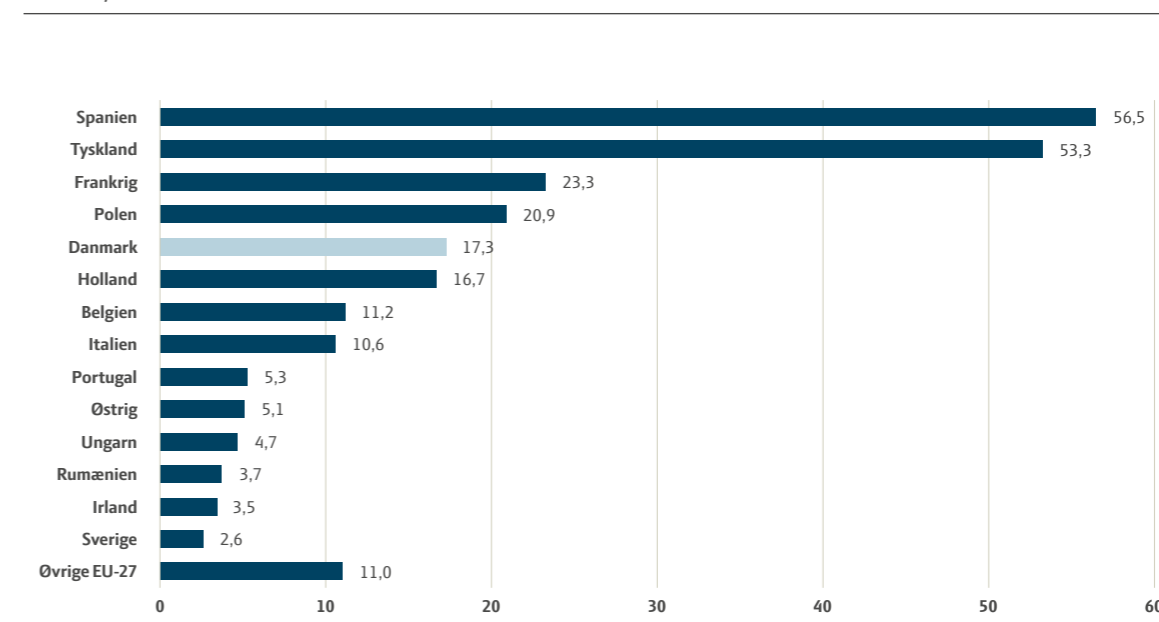
Kilde: Danmarks Statistik, tabel ANI4, ANI5 og ANI6.

📄 Tabel 4.2
Husdyrproduktionens
størrelse, mio. kg.

	2000	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Samlet mælkeproduktion	4.720	5.191	5.356	5.455	5.573	5.694	5.693	5.745
- Smør	46	43	44	56	57	74	75	73
- Ost	306	369	390	428	450	452	457	468
Okse- og kalvekød	171	143	135	142	135	142	137	132
Grisekød	1.748	1.944	1.954	1.943	1.896	1.967	1.864	1.955
Fjerkrækød	205	161	147	156	155	159	169	167
Æg	47	61	61	61	61	61	61	62
Minkskind, 1.000 stk.	11.000	17.888	17.800	17.100	17.900	17.150	12.850	-

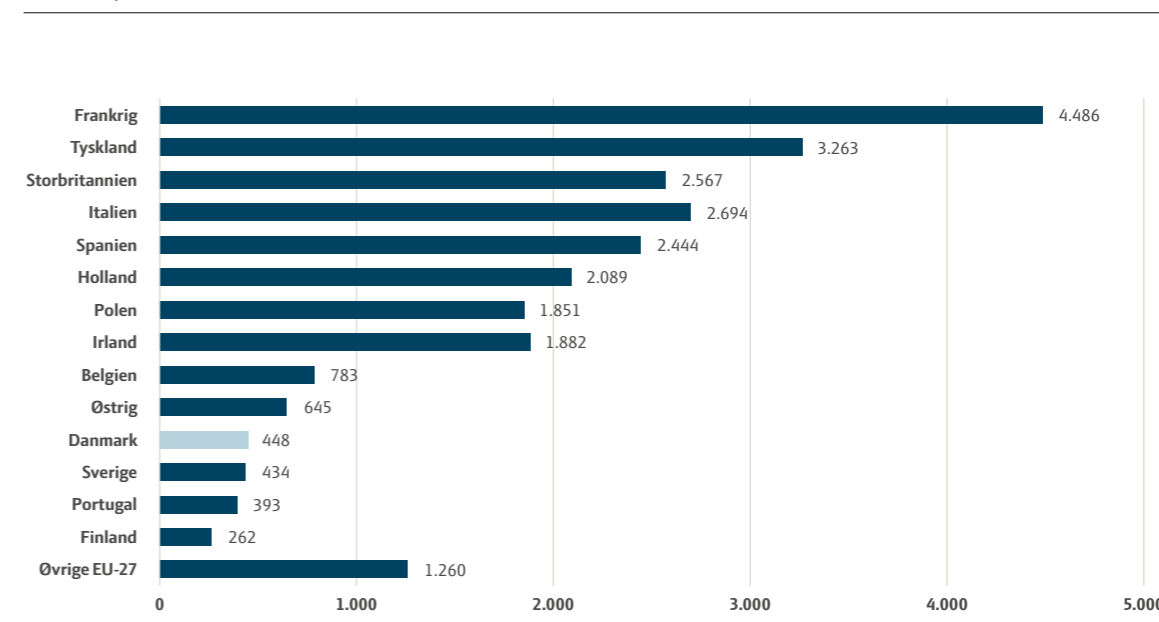
Kilde: Danmarks Statistik, tabel PELS1, ANI4, ANI5, ANI6, ANI7, ANI8, Mejeristatistik 2017 og Danske æg.

📄 Figur 4.1
Svineslagtninger i EU,
mio. stk., 2020

Kilde: Eurostat, apro_mt_pann.

📄 Figur 4.2
Antal kvægslagtninger i EU,
1.000 stk., 2020

Kilde: Eurostat, GIRA, EU-Kommissionen og Landbrug & Fødevarer.

Tabel 4.3
Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder, mio. kg/pct.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total indvejning, mio. kg	5.112	5.277	5.373	5.494	5.615	5.615	5.666
Andelsvirksomheder, pct.	95	95	95	94	94	93	92
Privatvirksomheder, pct.	5	5	5	6	6	7	8

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2020.

Tabel 4.4
Mælkeanvendelse i forhold til den samlede mængde mælk, pct.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mælkefedt:							
Smør	37	34	34	34	37	38	37
Ost	41	41	43	44	44	43	44
Konsummælk	11	12	11	12	12	11	12
Mælkekonserves	8	8	7	7	6	6	6
Andet	3	5	5	3	1	2	1
Fedtfri mælk							
Ost	54	53	55	54	55	54	54
Konsummælk	15	15	15	15	15	14	14
Mælkekonserves	26	26	25	25	26	26	26
Andet	5	6	5	6	4	6	6

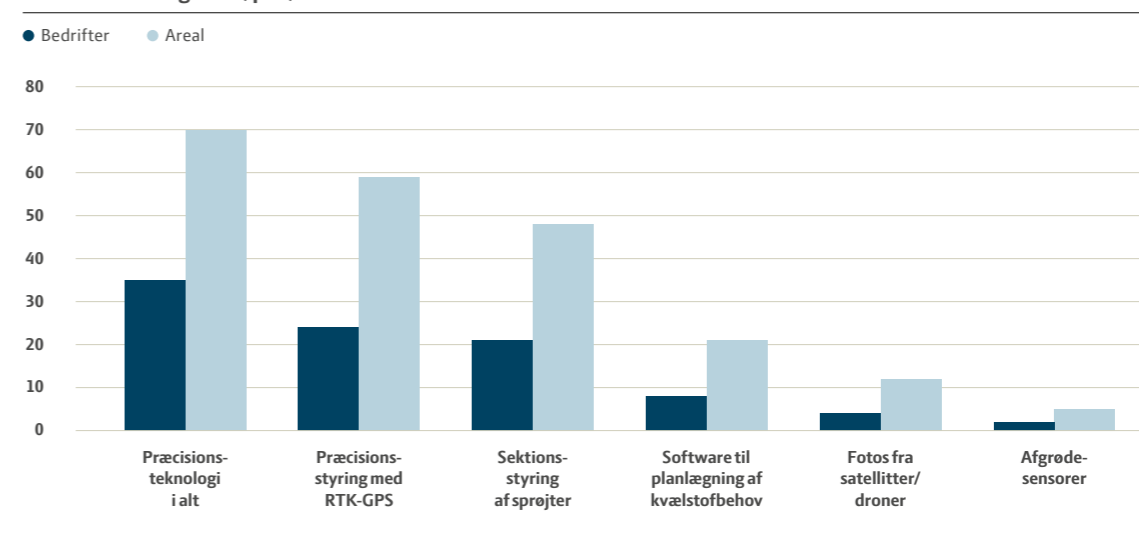
Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2020.

Tabel 4.5
Indvejning samt salg til detail og foodservice af æg, mio. kg

	2000	2016	2017	2018	2019	2020
Indvejning i mio. kg:						
Bur	28,7	26,8	19,6	14,6	13,9	12,1
Skrab	8,2	18,1	23,6	25,8	31,2	35,3
Frilands	4,2	4,0	5,4	6,3	6,6	6,2
Øko	5,9	16,9	19,3	21,9	22,2	23,4
Total	47,0	65,7	67,8	68,5	74,0	77,0
Total skrab, friland og øko	18,3	38,9	48,2	53,9	60,0	64,9
Salg til detail og foodservice, mio. kg:						
Bur	19,4	19,9	15,4	9,1	5,5	5,0
Skrab	6,0	14,9	19,5	25,5	28,8	32,6
Frilands	2,9	3,5	3,2	3,8	3,8	4,4
Øko	4,5	14,2	15,5	16,2	17,0	19,0
Total	32,8	52,4	53,7	54,6	55,1	61,0
Total skrab, friland og øko	13,4	32,5	38,2	45,5	49,6	56,0

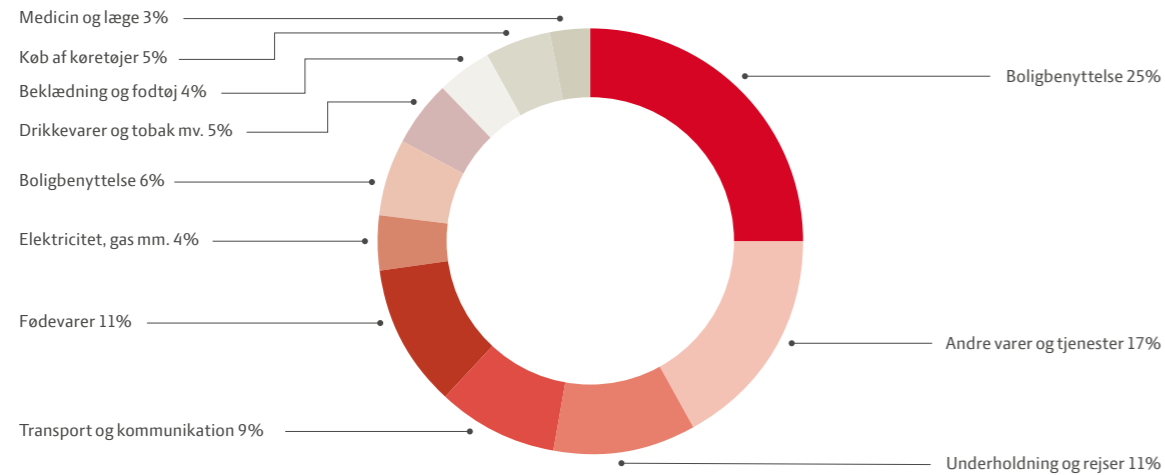
Kilde: Danske Æg og Det Danske Fjerkræråds årsberetning 2020.

Figur 4.3
Præcisionsteknologi – udbredelse efter bedrifter og areal, pct., 2021

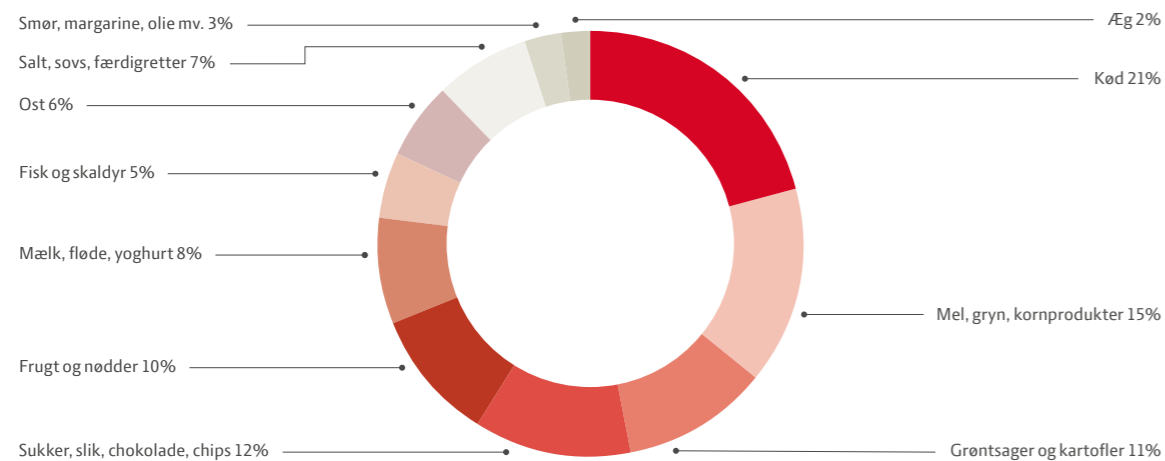
Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik.

Figur 5.1
Procentdel af en husholdnings samlede privatforbrug, 2020

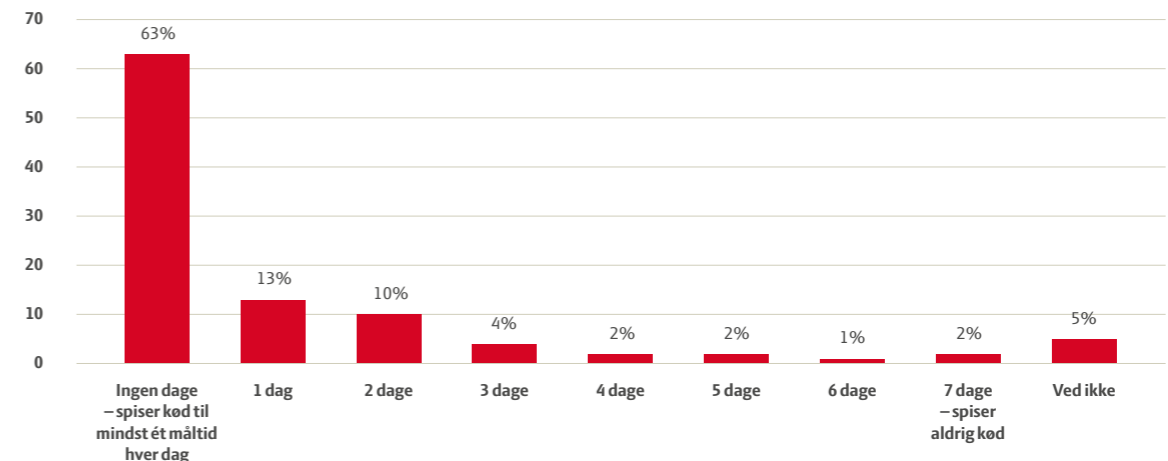
Anm.: Husholdningernes forbrug på dansk område.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel NAHC21.

Figur 5.2
Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug, pct., 2019

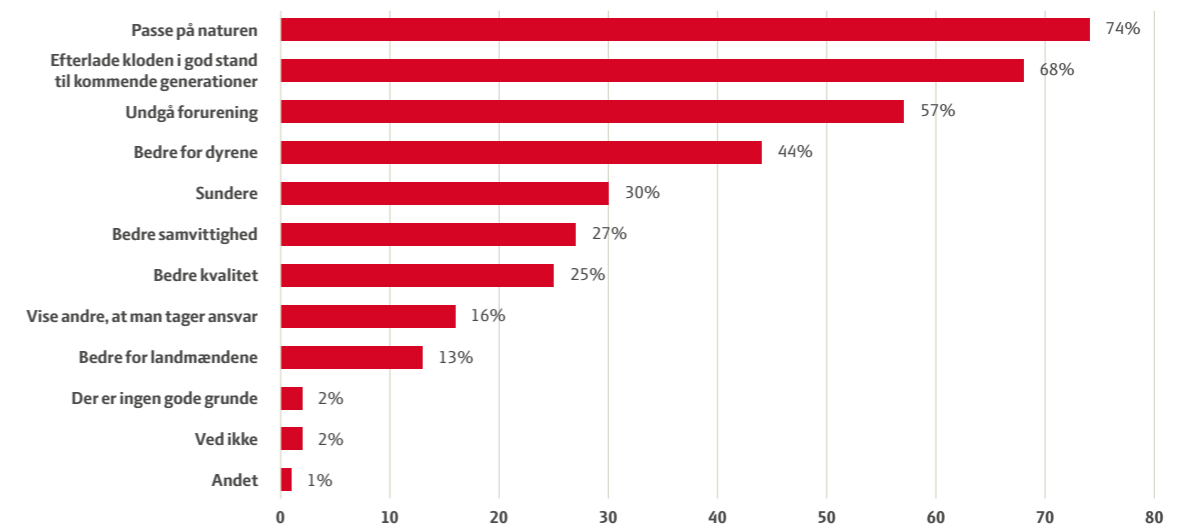
Kilde: Danmarks Statistik.

Figur 5.3
Hvor mange dage har du i løbet af en typisk uge, hvor du bevidst fravælger kød til alle måltider den dag? Medregn her alt kød, fjerkræ, fisk og skaldyr - også pålæg og postejer, kød i salater og supper (fx skinketern, bacon topping mm.), pct., 2021

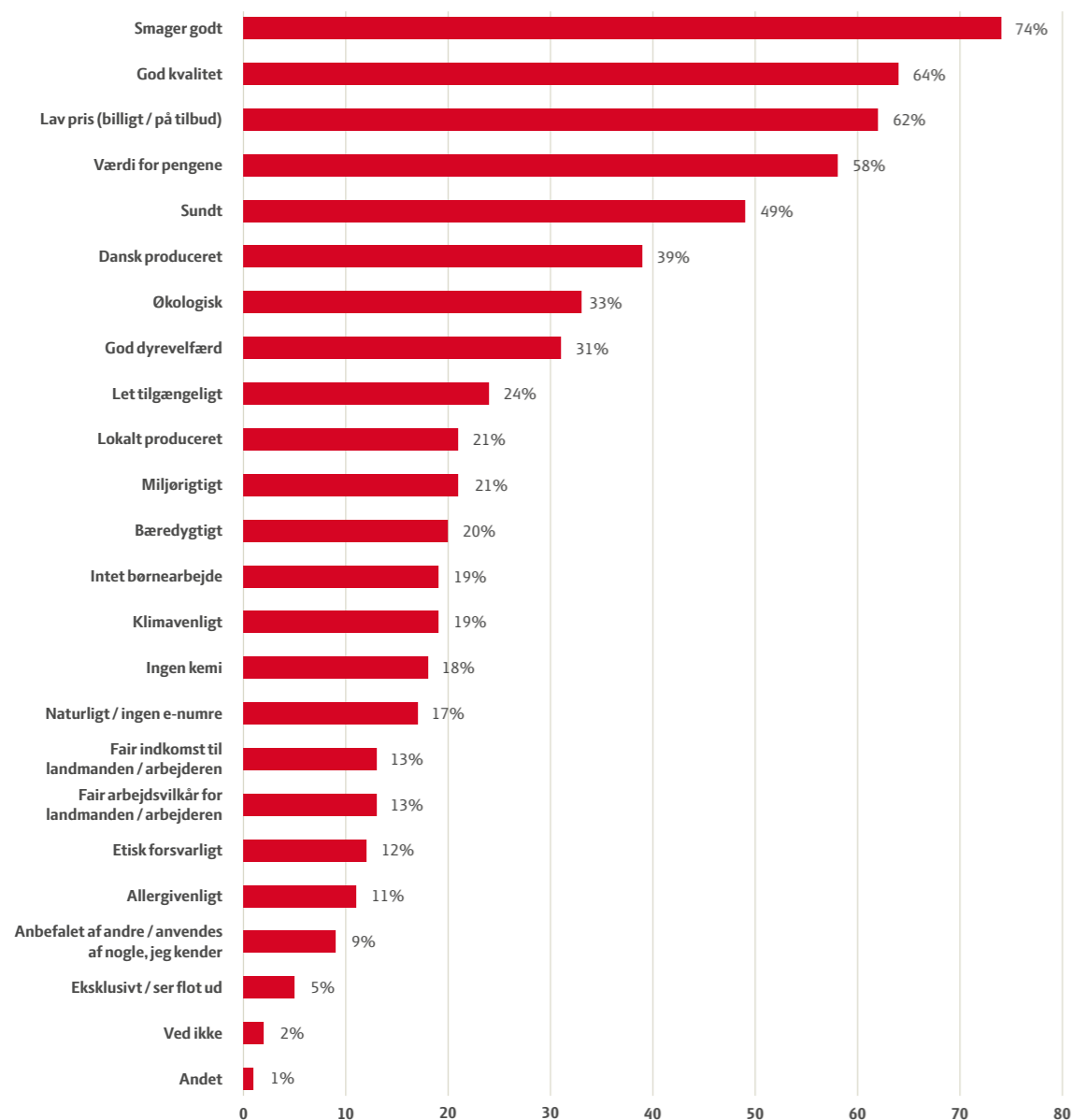
Kilde: Epinion for Landbrug & Fødevarer, maj 2021. N = 1.000 danskere m. 18-80 år, fordelt repræsentativt på køn, alder, region og uddannelse.

Figur 5.4
Hvad er efter din mening de vigtigste grunde til at købe mad og drikke, der er mere bæredygtigt produceret?, pct., 2020

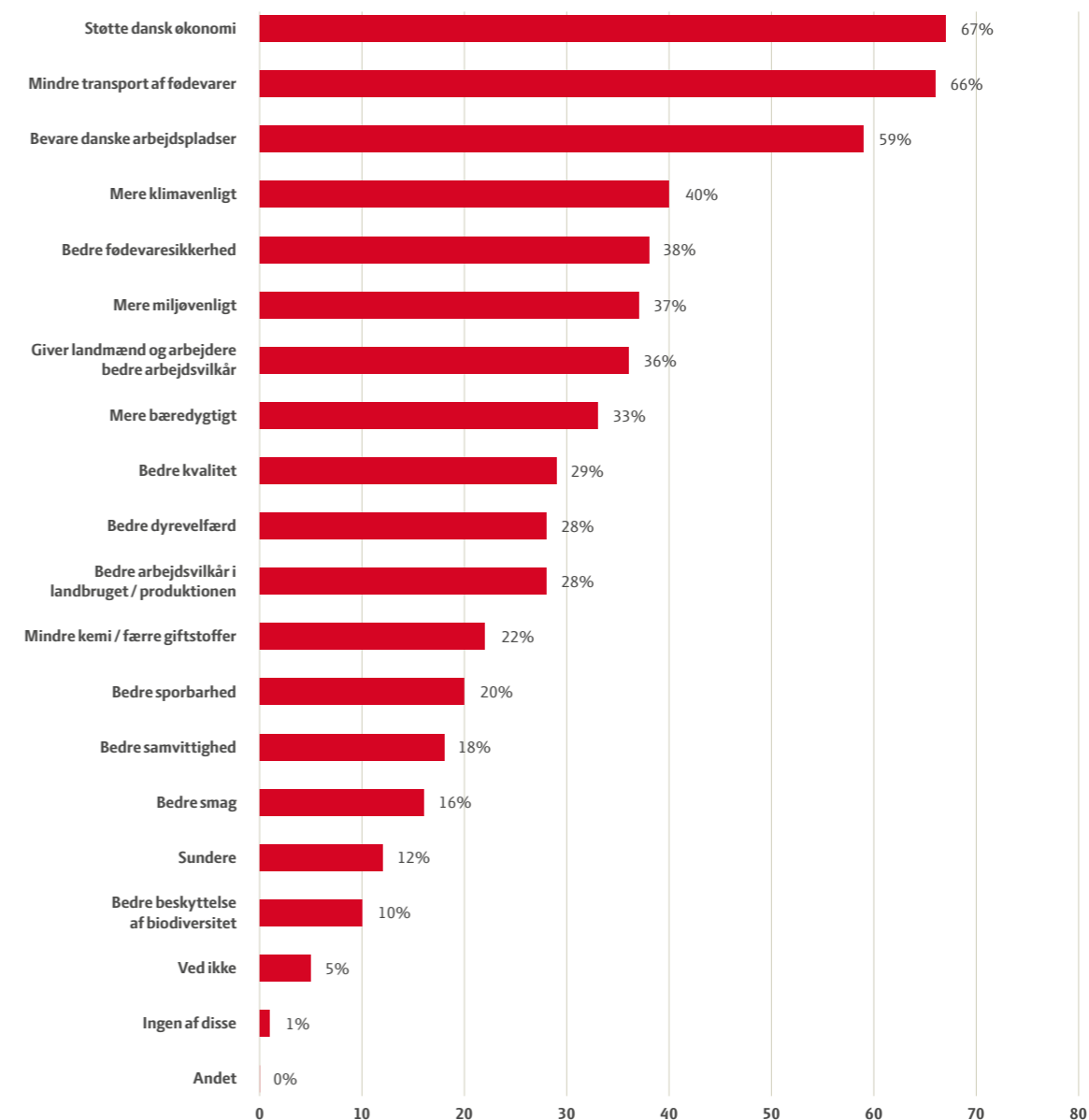
Kilde: Epinion for Landbrug & Fødevarer, juli 2020. N = 1.524 danskere ml. 18-80 år fordelt repræsentativt på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar.

Figur 5.5
Hvilke af disse emner, lægger du vægt på, når du køber dagligvarer?, pct., 2021

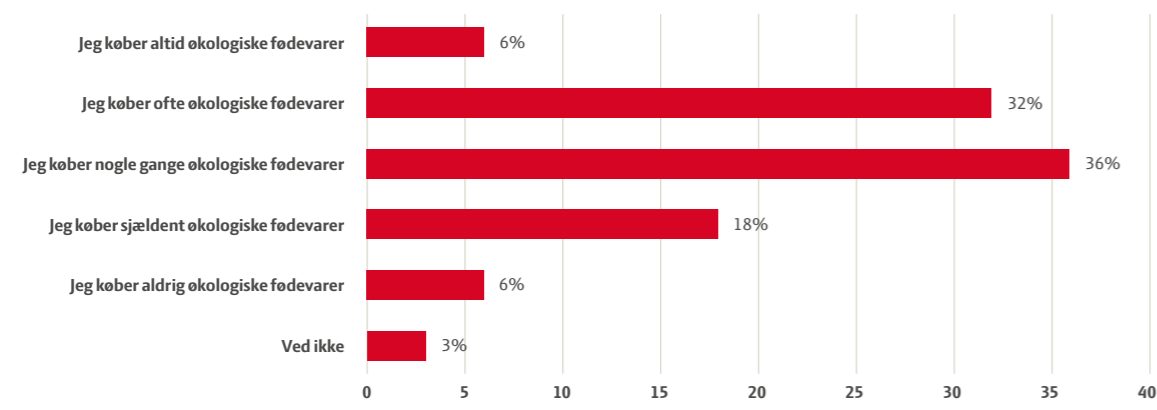
Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer maj 2021. N = 1.004 danskere mellem 18-70 år fordelt repræsentativt på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar.

Figur 5.6
Hvad er efter din mening de vigtigste grunde til at købe mad og drikke, der er produceret i Danmark?, pct., 2021

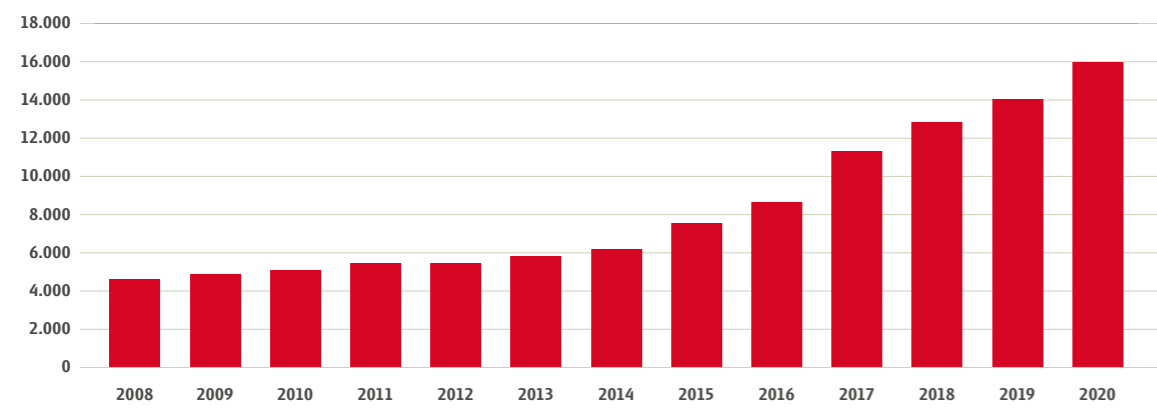
Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer maj 2021. N = 1.004 danskere mellem 18-70 år fordelt repræsentativt på køn, alder, region og uddannelse. Mulighed for flere svar.

Figur 5.7
 Hvor ofte køber du
 økologiske fødevarer?, pct., 2021

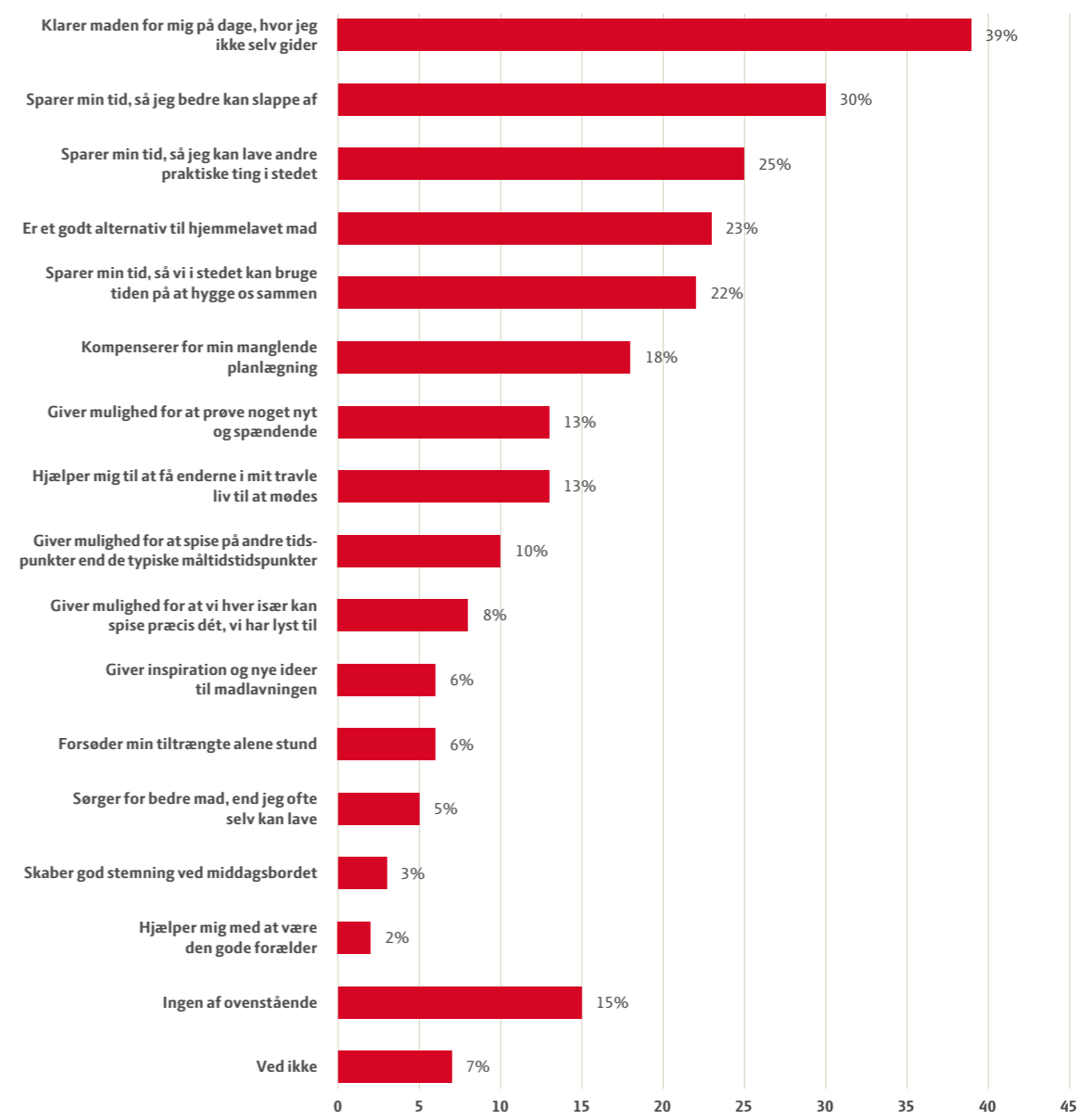
Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer maj 2021. N = 1.003 danskere ml. 18-70 år fordelt repræsentativt på køn, alder og region.

Figur 5.8
 Detailomsætningen af økologiske
 fødevarer i Danmark, mio. kr.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel OEKO3.

Figur 5.9
 Andre har sagt følgende om det at købe helt eller delvist færdiglavede retter – er der nogle af udsagnene, der gør sig gældende for dig? De helt eller delvist færdiglavede retter, pct., 2021

Kilde: Epinion for Landbrug & Fødevarer maj 2021. N = 1.061. Mulighed for flere svar.

Kilder mv.

Det statistiske grundlag er indsamlet blandt mange kilder. Der er hovedsageligt tale om data fra Danmarks Statistik, offentlige myndigheder samt egne beregninger.

Foto

Anne Kring
Line Falck
Niels Hougaard
Sif Meincke
Oks Malkova fra Pexels

Tryk

Graphic Unit

Design & Layout

e-Types

Papir

Scandia 2000

Udgivet af

Landbrug & Fødevarer
Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V
www.lf.dk

ISBN-nr. 978-87-87323-08-7

Landbrug & Fødevarer
Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V

T +45 3339 4000
E info@lf.dk
W www.lf.dk

